

MAKROGAZDASÁGI, ÁLLAMHÁZTARTÁSI HELYZETKÉP 2019-RŐL

ECO – VISTA KFT

2020. április 27.

MAKROGAZDASÁGI, ÁLLAMHÁZTARTÁSI HELYZETKÉP 2019-RŐL

SUMMARY	2
Vezetői összefoglaló	6
A gazdaság helyzete 2019 végén	6
I. Világgazdasági folyamatok 2019-ben	16
Európai tendenciák	17
II. A magyarországi reálfolyamatok jellemzői	18
Makrogazdasági folyamatok	18
Külgazdasági helyzet	20
Beruházások alakulása	22
III. Az egyes ágazataink fejlődésének jellemzői	25
Az ipar fejlődésének jellemzői és hatásai	25
Az építőipar eredményei	28
A mezőgazdaság termelés eredményei	30
Idegenforgalom	32
Belkereskedelem	34
IV. A pénzügyi folyamataink 2019-ben	35
Monetáris politika – infláció, árfolyam	35
Költségvetési folyamatok – államháztartás	38
V. Társadalmi, gazdasági változások és hatások hazánkban	42
Népesség alakulása	42
Nyugdíjhelyzet	43
Foglalkoztatottság, munkanélküliség, gazdasági aktivitás	49
Keresetek, jövedelmek, háztartások anyagi helyzete alakulása	51
MELLÉKLETEK	
1. Technológiai fejlettség, robitizáció, IT szektor	64
2. A hazai versenyképesség alakulás	73
3. A magyar családtámogatás	78
Megjegyzések, hivatkozások	82

SUMMARY

On the state of the economy in the light of the development in 2019

The Hungarian economy expanded slightly more slowly in 2019 than before. By the end of the year, the growth of the construction sector declined and the industry's growth expectations weakened considerably. Another symptom of the deterioration in the balance was that the pace of the consumer price increase slightly accelerated and the forint weakened further. At the same time, optimism among companies and households has diminished, partly due to the risk factors that have caused the slowdown in the external economy – Brexit, the noticeable worsening of the global economic situation, and hence the slowdown in the growth of our foreign trade partners – partly because of our domestic labour market anomalies linked to the longstanding domestic competitiveness problems.

Previous plans of the economic government had predicted that the 4.9 percent increase of the Hungarian GDP in the year 2019 would decrease by 1.5 percent in 2020. In addition to a significant decrease in the construction industry and a more moderate decline in industrial production and a significant weakening of investment, consumption was also expected to decrease due to a deterioration in income conditions.

It was expected that the volume of fixed capital formation steadily growing by 16-18 percent since 2017, would slow down significantly to around 4 percent in 2020. The current account deficit was still compensated by the influx of FDI (foreign direct investment) in 2019, and the same was expected in 2020 accounting for about EUR 2.5 bn, instead of the former combined balance of more than EUR 5bn. We also assumed that the economic downturn in the world economy and our European partners would have a significant impact on our external trade processes and on the exchange rate of the forint.

Inflation rose to a seven-year high by December 2019 and we had forecast a similar consumer price index of 3.6 percent for 2020. The Hungarian National Bank had no intention to change the base rate before the end of 2020 and the annual average exchange rate of the HUF against the euro would have been 320.9 fixed in the Budget Act.

Public finance processes showed a favourable picture. According to preliminary data, the 2019 deficit of the government sector became HUF 958 billion, 2.0 percent of the GDP. Compared to 2018 and in proportion to the GDP, the balance turned out to be 0.1 percent more favourable. At the end of 2019, the government sector's debt reached HUF 31,040 bn, according to MNB figures. The government sector's revenue was HUF 20,588 bn and its expenditure was HUF 21,546 bn. The revenue increased by HUF 1,594 bn, ie. 8.4 percent. The largest increase was shown by production taxes – HUF 677 billion, ie. 8.6 percent. Within this, the increase in VAT revenue reached HUF 397 billion, ie. 9.6 percent. Income tax receipts were HUF 291 billion, ie. 10.2 percent higher than in 2018, while social security contributions increased by HUF 334 billion, ie. 6.4 percent. Other revenues increased by HUF 292 billion, ie. 9.5 percent. Expenditure increased by HUF 1,635 billion, ie. 8.2%. Expansion for gross fixed capital formation was HUF 305 billion (12.2 percent) and for intermediate consumption HUF 396 billion (11.6 percent). Employee income paid out increased by HUF 255 billion, ie. by 5.6%, and financial social benefits by HUF 228 billion, ie. by 4.7 percent. For interest expenditure, the increase was HUF 50 billion (4.9 percent), and for other expenditure 402 billion (11.3 percent).

Foreign central banks stopped monetary tightening before the outbreak of the pandemic, in order to back up their respective national economy. At the same time, the pressure on MNB to raise interest rates was reduced, so that the continuous weakening of the forint was a natural consequence of the lack of monetary tightening. With the crisis in place, the 325 forint average euro exchange rate of the forint for the 2019 financial year can deteriorate to over 350-360 by the end of 2020.

In 2019, the banking sector made big profits. The proportion of loans in the corporate sector for companies having loans over 90 days and non-performing loans has already fallen close to 2 percent as a result of the decreasing trend in the recent years. The interest revenue, the operating income and the overall results of the banks have also steadily improved in recent years. In fact, the government-imposed moratorium on loan repayments, one of the earliest crisis management measures, means that they have only a few months delay in the interest income. Once the situation is consolidated, the dynamic growth in corporate and retail lending will continue. The moratorium on interest and capital repayments in the financial sector temporarily worsens the situation and the liquidity of banks, but this is much less damaging than the bankruptcy of viable firms and the financial paralysis of households. The growth in the financial sector is temporarily slowing down, but it is likely to be the fastest of all economic sectors to recover. The MNB's

long-standing loose monetary policy makes it impossible for it to be able to make further easing, even though it is exactly what a declining economy would require. Rising inflation, on the other hand, would require tightening because of the requirement of price stability.

At the end of 2019, about 15 percent of the unemployed registered were young people under the age of 25, two-thirds of them were looking for their first job, but sometimes with little success. A third of the unemployed are not qualified. A quarter of jobseekers are over the age of 55, in one of the most vulnerable age groups in terms of employment. The proportion of the unemployed in five counties exceeded and reached 1.5 times the national average: 9.7 pc in Somogy county, 9.3 pc in Szabolcs-Szatmár-Bereg county, 8 pc in Baranya County, 7.9 pc in Hajdú-Bihar county and 7.9 pc in Jász-Nagykun-Szolnok county.

There are significant extremes in the income-to-income relationships. In 2019, the average gross wage in the financial and insurance sector was HUF 656.100, while in the area of accommodation and catering it was only HUF 238.100. It is estimated that the median wage in Hungary may be about 20 percent lower than the average wage. In other words, instead of the average November earnings of HUF 268,000 without discounts, the median income is HUF 215,000, and taking into account the tax benefits, only HUF 221,000.

Predictions indicate that the significant increase in consumption in the recent years would have moderated slightly from 2020, together with a slowing GDP growth, also without the crisis. Consumption is also being curbed by high housing, maintenance costs, high rents and the inflation process that has resumed.

The improving situation of the upper income tithes is proved by the fact that by the end of 2019 the population had more than HUF 9, 000 billion worth of treasury papers, an increase of 20 pc from the beginning of the year, according to data from the National Debt Management Centre. The higher return on Állampapír Plusz attainable from the beginning of the summer has increased as well as restructured savings, thus curbing expansion. The population's deposits exceeded HUF 9.5 billion and its loan portfolio accounted for more than HUF 7, 000 billion.

The amount of taxes paid by households has also increased significantly. Households paid about 10 pc more income-type and 13 pc more consumption-related taxes over the year. VAT revenues were about 16 pc higher and excise duty revenues 6 pc higher than before.

By the end of 2019, economic activity reports have not deteriorated despite a drop in business expectations. Overall, industrial production remained at its level. However, construction

production decreased, with construction contract stocks at the end of the year already much lower than a year earlier.

For the whole of 2019, the average number of people employed was 4 million 512 thousand, the employment rate among 15-64 year olds was 70.1 percent and unemployment fell to 3.3 pc in the last quarter of 2019. This is one of the most favourable indicators in the EU and the rate of less than 6% with public workers is also better than the EU average. However, structural tensions in the labour market remained unchanged. The impact of persistent labour market difficulties was felt in the weakening economic growth.

The global economic situation in March 2020 has a fundamental impact on our catch-up process, so far considered positive. The process of a serious economic downturn has become doubtless and it is entirely uncertain what the effects of the worldwide corona pandemic on the Hungarian economy will be. The true extent of the short- and longer-term effects on our country is not yet visible.

The depth and duration of the pandemic are completely uncertain. Strict restrictions on the movement of the population necessarily lead to a downturn in economic processes, a recession. With the global production processes and the demand declining, a significant degree of uncertainty are driving the outlook.

In the crisis that has occurred, the reduction in the number of people employed can sporadically fluctuate between 350,000 and 400,000 and will affect almost all sectors. Some of the product manufacturers and service companies employing skilled workers, which are normally competitive, try to retain the workforce using various earnings reduction techniques, while less capital-strong organisations lay off their employees. In particular employees of SMEs and the self-employed are at risk.

Given the current critical conditions, the government introduces various changes and concessions allowing temporary exemptions from taxes and social security contributions to make wage payments for employees easier and to ease retention of the workforce as much as possible. It also brings about important changes in the structure of the economy, for which it also adjusts the budget accordingly.

x x x

VEZETŐI ÖSSZEFOGLALÓ

A gazdaság helyzete 2019 végén

Az év elején még úgy láttuk, hogy a magyar gazdaság 2019-ben kissé lassuló bővülése folytatódhat, annak ellenére, hogy a tavalyi év végére az építőipar kiugró növekedése visszaesett, és az ipar növekedési várakozásai is jócskán gyengültek. Az egyensúly további romlására utalt, hogy gyorsult a fogyasztói áremelkedés üteme, tovább gyengült a forint. Ezzel együtt a vállalatok és a háztartások körében az eddigi optimizmus csökkent, részben a külső gazdaság lassulását is okozó kockázati tényezők – Brexit, világgazdasági helyzet érezhető romlása, így a külkereskedelmi partnereink növekedésének lassulása – részben a változatlan versenyképességi problémákkal összefüggő hazai munkaerő-piaci anomáliáink miatt.

A 2020 márciusára kialakult világgazdasági helyzet azonban alapjaiban befolyásolja az eddig pozitívnak ítélt felzárkózási folyamatunkat. Egyértelművé vált a komoly gazdasági visszaesés folyamata és teljességgel bizonytalanná az, hogy a koronavírus miatti, az egész világra kiterjedő járvány milyen hatásokkal jár a magyar gazdaságra. A hazánkat érintő rövid- és hosszabb távú hatások valós mértéke még nem látható.

A 2020. március végéig ismertté vált tények alapján kíséreljük megbecsülni, hogy milyen lefutásai lehetnek a magyar gazdaság számára a koronavírus okozta válságnak.

Elöljáróban fontos hangsúlyozni, hogy most nem a pénzügyi szektor „fertőződöttsége” okoz világméretű járványt. A globalizált gazdaság folyamatai nagyjából rendben folynak, és most a valóban jól működő rendszerek és ágazatok, vállalkozások kerültek/kerülnek lehetetlen helyzetbe, amely akár eddigi kiemelkedő tevékenységük ellenére csődjüket is okozhatja. Ezzel pedig hazánkban is százezreket foszt meg munkájuktól, a családok nagy részének okoz komoly megélhetési nehézségeket.

Növekedés helyett komoly visszaesés ...

A nemzetközi gazdasági szervezetek jelenleg a globális GDP 1,9 százalékos csökkenését, ezen belül például az amerikai gazdaság 3,3 százalékos, az eurózána 4,2 százalékos visszaesését valószínűsítik. A kínai gazdaság az első negyedévi zuhanás után lassan fog élénkülni, de éves szinten már 2 százalékkal is nőhet. Az EKB elnöke pedig az eurózánaában 5%-os visszaesésről beszél. A nemzetközi prognózisokban 2020 második negyedévében súlyos visszaesést, majd a második félévben már – igen nagy optimizmussal – emelkedést feltételeznek.

A gazdaságirányítás korábbi terveiben az szerepelt, hogy a magyar GDP 2019 évi 4,9%-os bővülése 2020-ban 1,5 - 2 százalékponttal csökken. Az építőipari termelés jelentős, az ipari termelés mérsékeltebb visszaesése, valamint a beruházások számottevő gyengülése mellett a jövedelmi viszonyok romlása okozta fogyasztás csökkenéssel is számolhattunk. Az ipari bizalmi index és a magyar növekedést is befolyásoló EU konjunktúra-indexek, köztük az IFO üzleti index is már az első negyedévben egyértelmű gyengülésre-visszaesésre utaltak.

Számítani kellett arra, hogy az állóeszköz-felhalmozás 2017 óta tartó 18-16%-os volumen-bővülése 2020-ban jelentősen lelassul 4% körülire. A folyó fizetési mérleg 2019-es hiányát a beáramló külföldi működőtőke eddig még kompenzálta, és ezt vártuk 2020-ban is, egy – a korábbi 5 md euró feletti együttes mérleg helyett – 2,5 milliárd körüli mértékben. Feltételeztük azt is, hogy a világgazdaság és európai partnereink gazdasági visszaesése számottevően hat külkereskedelmi folyamatainkra és a forint árfolyamára is. A külkereskedelmi aktivumunk meghatározója pedig, hogy mind az export, mind az import az elmúlt években is folyamatosan csökkenő emelkedése 2020-ban további néhány százalékponttal visszaesik. Az EU-támogatások beruházás-serkentő hatása megszűnik, és emellett a háztartások vásárló ereje is csak lassabban emelkedik majd.

GDP volumenváltozás*
(előző év azonos időszakához, %)

negyedév/ év	Az előző válság évei			A korona-vírus járvány ideje					
	2008.	2009.	2010.	2019.	2020.		2021.	2020.	2021.
				tény	februári előrejelzés	márciusi becslés			
						„A” változat a hónap elején		„B” változat a hónap végén	
I.	102,2	92,9	99,5	105,3	104,2	102,6	94,3	102,6	93,3
II.	102,6	92,1	100,4	104,9	103,6	97,2	95,7	96,5	96,5
III.	101,8	92,5	101,2	105	103,3	95,4	96,9	93,4	99,5
IV.	97,9	95,6	101,4	104,5	102,8	93,7	98,8	92,7	102,5
ÉV	101,1	93,3	100,7	104,9	103,2	97,2	96,4	96,3	98,0
változás %	-	-6,7	0,7	-	3,2	-2,8	-3,6	-3,7	-2,0

* forrás: KSH és saját becslés a válság várható lefolyása alapján, 2020. márciusban!

A járvány hazai megjelenése óta eltelt egy hónap alatt is folyamatosan, komoly mértékben leromlottak a gazdasági kilátásaink. **Prognózisunkban a következő másfél-két évre közlünk egy március elejei „A” változatot – amely 2020-ra 2,8% és 2021-re 3,6%-os visszaesést jelez – és egy március végi kissé mélyebb visszaesést mutató, de hamarabb felívelő „B”**

változatot - amely 2020-ra 3,7% és 2021-re már csak 2%-os visszaesést jelez. A járvány nagysága és vége azonban nagyon bizonytalan, ezért a gazdasági **romlás nagyobb is lehet, már ez évi 5-7%-os visszaesést sem tartanak kizártnak az elemzők.**

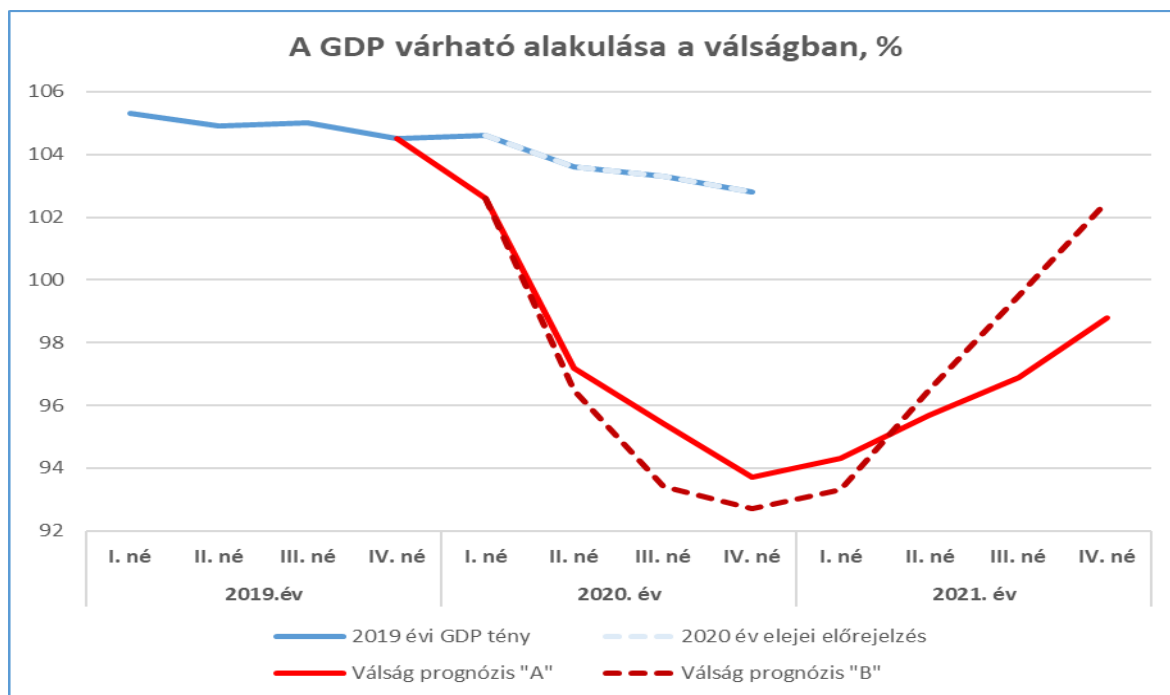
A feltételezett növekedési pályában a 2020 negyedik negyedévi visszaesés mértéke akár 7-8 % is lehet. Egyértelmű, hogy a fiskális és monetáris folyamatainkat alapvetően átírja az államháztartás gazdasági válság megoldására fordítandó forrás-átcsoportosítása és - felhasználása, valamint a forint árfolyam gyengülése és az infláció várható meglódulása.

Hiány 3% felett, monetáris bizonytalanság ...

2020 első negyedévének végére már érezhetővé vált a gazdaság pénzügyi mutatóinak számottevő romlása. A monetáris és fiskális helyzetünk bizonytalanságai a válság legszembetűnőbb jellemzője lesz. A válság kedvezőtlen hatásainak leküzdése a kiadások jelentős átcsoportosításával a GDP akár egyötöde is lehet. A 2020-ra tervezett, akár 1% körülire csökkenő államháztartási hiány 3% fölé emelkedhet. Az EU ez évben eltekint attól, hogy a tagországok betartsák a fiskális kritériumokat. Ez azt jelenti, hogy az ez évre tervezett 367 milliárdos hiányt akár további 900-1000 milliárd Ft-tal túl is lehet lépni, a várható rendkívüli EU-s támogatás felhasználásán túl.

Külső segítséget jelent, hogy az Európai Unió 100 milliárd eurót biztosít a munkahelyek és vállalkozások fenntartására. Ezt a támogatást a tagállamok kedvező feltételekkel nyújtott kölcsönök formájában vehetik majd igénybe. A Bizottság által "szolidaritási pénzügyi eszköznek" nevezett csomag célja, hogy a munkavállalók megélhetése ne kerüljön veszélybe, a vállalkozásokban alkalmazottak rövidített munkaidőben dolgozhassanak és továbbra is fizetni tudják bérleti díjaikat, számláikat, mindezzel is elősegítve a gazdaság stabilizálását. Minden tagállamnak lehetősége lesz arra, hogy pénzügyi garancia ellenében igénybe vegye a támogatást.

Az infláció 2019 decemberére hétéves csúcsára emelkedett és előzetesen 2020-ra hasonló, változatlan mértékű, éves átlagban 3,6%-os fogyasztói árindexet prognosztizáltunk. Az alapkamat az MNB szándéka szerint 2020 végéig feltehetően nem változott volna és éves szinten a Ft/euró árfolyama 320,9% lett volna a költségvetési törvényben rögzítve. **De bekövetkezett a válság!**

Forrás: KSH és saját becslés

A külföldi jegybankok már a járvány kirobbanása előtt recessziót feltételezve megszüntették gazdaságukat segítő a monetáris szigorítást. Ezzel egyúttal csökkent az MNB-re nehezedő kamatemelési nyomás, így a monetáris szigorítás elmaradásának természetes következménye lett a forint folyamatos gyengülése. A magyar és külföldi valuták közötti kamateltérések nagy volumenű shortolásra adtak lehetőséget, amely végül is a forint további gyengüléséhez vezetett, majd inflációt is gerjesztett. A válság bekövetkeztével a 2019. évi 325 forintos átlagos euró-árfolyam 2020 végére 350-360 fölé is romolhat. A gyengülő hazai fizetőeszköz hátrányosan fogja érinteni a magyarországi bérszínvonalat is. Az erősödő euróban számolva viszont egyre kedvezőbb helyzetbe kerülhetnek a külföldi cégek a bérezést és a foglalkoztatási terheket tekintve. Az idei infláció alakulása kérdéses.

2019-ben a bankszféra nagy nyereséget termelt. A vállalati szféra 90 napon túli és a nemteljesítő hiteleinek aránya az elmúlt évekbeli csökkenés eredményeként már 2%-hoz közeli mértékre csökkent. A bankok gazdálkodásának kamateredménye, működési bevétele és általános eredménye is folyamatosan javult az elmúlt években. A Kormány által elrendelt – az egyik legkorábbi válságkezelő intézkedést jelentő – hitelvisszafizetési moratórium tulajdonképpen csak hónapokkal eltolt kamatbevételt jelent számukra. A helyzet konszolidálódást követően a vállalati és lakossági hitelállomány eddigi dinamikus emelkedése folytatódni fog. A pénzügyi szektorban a kamatokra és tőketörlesztésre előírt moratórium átmenetileg rontja a bankok

helyzetét, likviditását, de ez jóval kisebb kárt jelent, mint az életképes cégek csődje, és a háztartások pénzügyi ellehetetlenülése. Átmenetileg lelassul a pénzügyi szféra növekedése, de feltehetően a leggyorsabban fog magához térni a válságból a gazdasági ágazatok közül.

Az MNB hosszú ideje folytatott laza monetáris politikája miatt nem igen tudna további lazítást végrehajtani, pedig a csökkenő teljesítményű gazdaság lazítást igényelne. A növekvő infláció viszont az árstabilitás követelménye miatt szigorítást igényelne.

A elmúlt évek jelentős fogyasztás-bővülése az előrejelzések szerint 2020-tól – a lassuló növekedéssel együtt már kissé mérséklődött volna – a válság nélkül is. A fogyasztást fékezik a magas lakásépítési-, karbantartási költségek, a lakásbérlet magas szintje és a megindult inflációs folyamat is.

A válságnak számos az inflációt befolyásoló hatása van, ezért várható alakulása is nehezen becsülhető. A fogyasztói piac nagy részénél – élelmiszereknél, ázsiai import iparcikkekénél – a hiányhelyzet és az importverseny csökkenése vagy megszűnése okozhat áremelkedést, más cikkekénél viszont a világpiaci áresések (olaj, energia) jellemzők. Egyébként pedig a járvány időszakában a fogyasztásnak a szokásostól nagy mértékben eltérő alakulása torzíthatja a statisztikailag számított inflációt.

Háztartások kritikus jövedelem-szűkülése ...

Fontos áttekinteni, hogy milyen eredményeket ért el 2020 elejére, azaz milyen szintről esik vissza a vállalati, a háztartási és a közösségi szektor. A fogyasztás szűkülés mértékét, az eddigi növekedés visszaesésének hatásait csak sejteni lehet. Nyilvánvaló, hogy nagyon eltérő mértékben érzik meg a különböző jövedelmű családok a válságot.

A háztartások helyzetét és kilátásait a foglalkoztatási viszonyok alakulása alapvetően meghatározza. A járványügyi veszélyhelyzet következtében a romló vállalati gazdálkodással összefüggésben egyértelműen romlanak a foglalkoztatottsági mutatók, és a dolgozók jelentős körében lecsökken a havi jövedelem. A gazdálkodó szervezetek körében általánossá válik, hogy akár 50%-kal is csökkentik dolgozóik fizetését.

2019 év végén a regisztrált munkanélküliek mintegy 15%-a 25 éven aluli fiatal volt, kétharmaduk első munkahelyét kereste, de esetenként nem sok eredménnyel. A munkanélküliek egyharmadának nincs szakképzettsége. Az álláskeresők egynegyede az elhelyezkedés szempontjából az egyik legkiszolgáltatottabb korcsoportba tartozó 55 éven

felüli. A munkanélküliek gazdaságilag aktív népességhez viszonyított aránya öt megyében is meghaladta, illetve elérte az országos átlag másfélszeresét: Somogy megyében 9,7%-ot, Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében 9,3%-ot, Baranya megyében 8%-ot, Hajdú-Bihar megyében 7,9%-ot, Jász-Nagykun-Szolnok megyében szintén 7,9%-ot.

Jelentős szélsőségek vannak a kereseti-jövedelmi viszonyokban. A bruttó átlagbér 2019-ben a pénzügyi, biztosítási tevékenység gazdasági ágban 656.100,- Ft, míg a szálláshely-szolgáltatás, vendéglátás területén csupán 238.100,- Ft volt. A becslések szerint az átlagbérnél mintegy húsz százalékkal lehet alacsonyabb a medián bér Magyarországon. Azaz a kedvezmények nélküli 268 ezer Ft-os novemberi átlagkereset helyett 215 ezer Ft a medián kereset, az adókedvezményeket is figyelembe véve pedig csak 221 ezer Ft.

A felső jövedelmi tizedek javuló helyzetére utal, hogy az Államadósság Kezelő Központ adatai szerint 2019 végére a lakosság birtokában már több mint 9 ezer milliárd forint értékű állampapír volt, ez az állomány év elejétől 20%-kal növekedett. Az állampapír plusz nyár elejétől elérhető magasabb hozama megnövelte és át is strukturálta a megtakarításokat, ezzel persze fékezve az expanziót. A lakosság betétállománya meghaladta a kilenc és fél milliárd forintot, hitelállománya pedig több mint 7 ezer milliárd forintot tett ki.

Nagymértékben növekedtek a lakossági által befizetett adók összegei is. A háztartások egy év alatt mintegy 10%-kal több jövedelem típusú és 13%-kal több fogyasztáshoz kapcsolt adót fizettek be. Az Áfa bevételek mintegy 16%-kal, a jövedéki adó bevételek 6%-kal lettek magasabbak, mint megelőzően.

Vállalati létbizonytalanság...

2019 végére a konjunktúra jelentések szerint a vállalati gazdálkodás mutatói az üzleti várakozások visszaesése ellenére sem romlottak. Az ipari termelés összességében szinten maradt. Az építőipar termelése azonban csökkent, az építőipari szerződésállománya év végén az egy évvel azelőttinél már jóval alacsonyabb volt.

A 2019-es év egészét tekintve a foglalkoztatottak átlagos létszáma 4 millió 512 ezer volt, a foglalkoztatási ráta a 15-64 évesek körében 70,1 százalékos volt, a munkanélküliség 2019 utolsó negyedévére 3,3%-ra csökkent. Ez az EU egyik legkedvezőbb mutatója, és a közmunkásokkal együtt számított 6% alatti ráta is jobb az EU átlagánál. A munkaerőpiacon

azonban változatlan maradt a strukturális feszültség. A tartós munkaerő-piaci nehézségeknek a hatása érezhető volt a gyengülő gazdasági konjunktúrában.

A járvány mélysége és időtartama teljesen bizonytalan. A lakosság mozgásának szigorú korlátozása szükségképpen a gazdasági folyamatok visszaesésével, és így remélhetőleg rövid ideig tartó recesszióval jár. A globális termelői folyamatok és a keresletet visszaesésével komoly mértékű bizonytalanság határozza meg a kilátásokat.

A bekövetkezett válságban a foglalkoztatottak számának csökkenése időszakosan 350-400 ezer fő is lehet, és szinte valamennyi ágazatot érinteni fogja. A szakképzett munkaerőt foglalkoztató, normál körülmények között piacképes termékgyártó, illetve szolgáltató cégek egy része most különböző keresetcsökkentő technikákkal igyekszik megtartani a munkaerőt, míg a nem elég tőkeerős szervezetek elbocsátják dolgozóikat. Elsősorban a kkv-k alkalmazottai, és az önfoglalkoztatók veszélyeztetettek.

Az eddigi 160 ezer fős munkanélküliség (3,4%-os ráta) átmenetileg nagyon megemelkedik, akár 8% felettire. További probléma, hogy a mozgóbérek összeszűkülnek, általános eszközként használják a cégek a fizetés nélküli szabadságot, a rendelkezésre állási díj fizetését. A minimálbér-emelés hatását a cégek csökkentett munkaidővel fogják elkerülni. A bruttó keresetek átmenetileg a gazdaság jelentős részében nominálisan is vissza fognak esni, és csak a helyzet konszolidálódásával állhat helyre a bérszínvonal.

Most a válság bekövetkeztével a kormány jelentős változásokkal, engedményekkel teszi lehetővé az átmeneti adó- és járulék mentességet a foglalkoztatottak bérfizetéséhez, a munkaerő lehetséges megtartásához.

A válság prognózisa ...

A válság első megrendítő hatása a munkaerőpiaci sokk. Be kell zárni munkahelyeket, ágazatok tevékenysége szűnik meg részben vagy egészben, mint pl. az idegenforgalom és a szolgáltatások nagy része. A 4,5 millió foglalkoztatott akár 8-10%-ának teljesen megszűnik a munkahelye. További 40-50%-nak pedig korlátozott lesz a tevékenysége, azaz néhány órára szűkül, otthoni munkavégzésé válik. A veszélyhelyzet szomorú következménye az akár hosszabb időre is jelentősen csökkenő munkavégzés. Az idegenforgalomban működő cégek (szállodák, éttermek), a szolgáltató tevékenységeket végző szervezetek (kultúra, oktatás, közigazgatás stb.) egyértelműen a foglalkoztatottak elbocsátására, illetve a tevékenység-végzés módjának a megváltoztatására kényszerülnek.

A Pénzügyminisztérium a veszélyhelyzet elrendelése óta egyre komolyabb csökkenést valószínűsít. Feltételezhető, hogy a foglalkoztatottság korlátozása is hosszabb időszakot fog érinteni. A gazdasági teljesítmény becslésének egyik kiindulópontja az ágazatok létszám-csökkenésének hatásvizsgálata. Végig kell nézni, hogy milyen mértékben és milyen multiplikatív módon hat a foglalkoztatottság csökkenése egy-egy ágazat teljesítményére.

Az ágazatok létszáma és súlya a GDP-ben

ágazat	ezer fő 2019-ben	GDP súlyarány, %
Mezőgazdaság, erdőgazdálkodás, halászat	210,7	4,2
Bányászat, kőfejtés	11,5	0,3
Feldolgozó- ipar	996,6	22,1
Villamos- energia-, gáz-, gőzellátás, légkondicionálás	34,5	1,5
Vízellátás; szennyvíz gyűjtése, kezelése, hulladék-gazdálkodás, szennyeződés-mentesítés	58,2	0,9
Építőipar	343,3	5,3
Kereskedelem, gépjárműjavítás	570,0	11,0
Szállítás, raktározás	303,3	6,1
Szálláshely-szolgáltatás, vendéglátás	186,8	1,9
Információ, kommunikáció	132,5	5,0
Pénzügyi, biztosítási tevékenység	76,4	3,5
Ingatlan- ügyletek	24,7	7,9
Szakmai, tudományos, műszaki tevékenység	168,4	6,2
Adminisztratív és szolgáltatást támogató tevékenység	139,8	4,0
Közigazgatás, védelem; kötelező társadalombiztosítás	407,2	8,0
Oktatás	345,5	4,5
Humán-egészség-ügyi, szociális ellátás	318,2	4,6
Művészet, szórakoztatás, szabad idő	80,1	1,5
Egyéb tevékenység	104,4	1,4
Összesen	4 512,1	100,0

Forrás: KSH

A válság az idegenforgalom és a szolgáltató szektor azonnali leállítását és a kapcsolódó tevékenységekre kiterjedő beszűkülését okozta. Elhúzódása a beruházási volumen legalább 8-10%-os, a foglalkoztatottság akár 10%-os csökkenését generálja a szinte valamennyi ágazatra kiterjedő termelés-csökkenés/leállítás következtében. A kereskedelem nagy részénél a kijárási korlátozás következtében zárnak be az üzletek. Az ipari tevékenységeknél a kereslethiány okoz termelés csökkenést, az autóipar szinte teljesen leállította a termelést. A globális ellátási láncokba integrálódott vállalatoknál időszakos leállások lesznek és ez a folyamat begyűrűzik a kkv-szektor tevékenységeibe is. Az ipari ágazat akár 10%-os visszaesése is elképzelhető. A nemzetközi szállításokban a leálló cégekhez történő szállítások megszűnése miatt lesz

komolyabb csökkenés. A mezőgazdaságban az idény munkaerőhiány okoz jelentős termelés csökkenést ez akár 400 md Ft is lehet.

A kijárási korlátozások, az otthoni munka és oktatás „eredményeként” a telekommunikációs szektorban várható bővülés. Ugyancsak növekedni fog a teljesítmény az egészségügy és a közigazgatás egyes szektoraiban a járvány leküzdésével összefüggő tevékenységek iránti fokozódó kereslet miatt.

Előrejelzés 2020-2021-re (előző év = 100%)

	2019.	2020.	2020. év	2021. év
	tény	prognózis		
		2020. február	2020. március	
GDP	104,9	103,5	98,1	97,8
Ipari termelés	105,4	104,5	90,5	98,5
Építőipari termelés	123	105	102	104
Kiskereskedelmi forgalom	106	105	102	103
Állóeszköz-felhalmozás	116	104	92	96
Bruttó kereset	111	109	104	106
Infláció	103,4	103,6	105	104,6
Költségvetési hiány	102,1	101,4	103,2	102,8
Forint/euró árfolyam, Ft	325,4	340	350-355	340-350
Behozatal	105	104	102	105
Kivitel	104	103	98	101
Munkanélküliség	103,3	103,5	108	104,5

Forrás: KSH és saját becslés

A magyar GDP alakulásában több változat közül a 2021 végéig elhúzódó kilábalás a valószínűbb. Az általunk számszerűsített, elképzelhető változatok közötti kismértékű

különbség csupán a recesszió mértékében és a kilábalás gyorsaságában van, így a március végi változatban erőteljesebb visszaesést és 2021 végére a GDP 2019. évi volumenének elérését feltételezzük.

A kormányzat a 2020. évi költségvetés radikális átalakítását tervezi végrehajtani. Ez azért szükséges, hogy forrásokat lehessen adni a csődhelyzetbe kerülő, átmeneti munkaerő gondokkal küszködő vállalatoknak, a gazdasági ellehetetlenülés és a munkanélküliség minimalizálása érdekében. Jelen prognózisunkban foglaltak azonban csupán a válság okozta folyamatok lehetséges – inkább optimistának ítéltető – számszerű lefutását jelzik, és tudjuk, hogy ettől eltérő is lehet majd a valóság.

Nyilvánvaló, hogy a következő hónapokban, negyedévekben a növekedés szükségszerű visszaesésével, a munkanélküliség várható nagyobb mértékű növekedésével a költségvetés súlypontjai áthelyeződnek, nagymértékű forrásokat igényel majd a vállalati gazdálkodás fenntartása, illetve újbóli beindítása. A koronavírus-járvány leküzdése során a munkaerőpiac átalakításában, a béralakulás kedvező változásaiban eddig elért eredmények megőrzése is nehézségekbe fog ütközni.

Mivel a járvány lefolyását sem ismerjük, azt sem igen lehet pontosan megbecsülni, hogy mekkora és milyen szerkezetű lesz a visszaesés és így honnan kell majd újra kezdeni az „építkezést.” Ahhoz, hogy minél kevesebb negatív hatással „vészeljük át” ezt a gazdasági-társadalmi válságot, gyors és hatásos intézkedések kellenek. Reményeink szerint ezek az intézkedések folyamatosan segítik majd a társadalom és a gazdaság helyzetének javítását.

A jelen tanulmány alapvetően a 2019 évi folyamatokat tárgyalja. A gyorsan, váratlanul és alapvetően megváltozott körülmények miatt ki kellett térnünk az elemzésben a „válság” okozta folyamatokra is. A fenti előrejelzés egy nyers és gyors prognózis, amelyben közöltek akár lényegesen eltérhetnek majd a megvalósuló tényektől. A tanulmány második részében – **„Makrogazdasági, államháztartási helyzetkép 2020. I. félévéről”** – már a válság kedvezőtlen hatásai ellen hozott intézkedéseket figyelembe véve adunk – feltehetően – pontosabb és valószínűbb előrejelzést.

I. Világgazdasági folyamatok 2019-ben

2019-ben a globális gazdaság az előzetes adatok szerint csökkenő dinamikával bővült. A Nemzetközi Valutaalap szerint a növekedés korábban, 2018-ban 3,6%-ot ért el, ami még csak 0,1 százalékponttal maradt el az előző évitől. 2019-ben viszont az eddig ismert adatok szerint a bruttó hazai termék – jelentős lassulással – 3%-ra csökkent. A politikai kockázatok, a regionális konfliktusok hatására az idei kilátások kedvezőtlenebbek a korábban feltételezettnél.

Az eddigi adatok szerint a fejlett országok gazdaságában mérséklődött a fejlődés dinamikája, a 2017. évi és a 2018. évi 2,3%-ot követően 2019-ben 1,7%-kal nőtt a bruttó hazai termékük. Az IMF szakértői az idei évre is 1,7%-os GDP emelkedést vártak. Az Amerikai Egyesült Államok gazdaságában jelenleg még a fejlett országok átlagánál nagyobb mértékű a növekedés: 2019-ben becsült adatok alapján 2,4%-kal emelkedett a bruttó hazai termék. Az idei prognózis további lassulással, 2,1%-os bővüléssel számolt. A japán gazdaságban a hosszú ideig tartó stagnálást némi fellendülés követte. Az elmúlt két évben 0,8%-os, illetve 0,9%-os növekedést mértek, míg 2020-ban a tavalyit el nem érve, 0,5%-kal emelkedik a bruttó hazai termék volumene. Kanadában a múlt évben lassult a gazdaságnövekedés dinamikája. 2018-ban 1,9%-kal, 2019-ben 1,5%-kal nőtt a GDP, amit idén várhatóan 1,8%-os emelkedés követ.

A fejlődő országok gazdasági növekedése szintén lassult 2019-ben. A 2017. évi 4,7%-os, 2018. évi 4,5%-os dinamikát már csupán 3,9%-os növekedés követte 2019-ben. Az idei évre viszont 4,6%-os GDP gyorsulást becsült az IMF. A világkereskedelmet a kínai növekedési ütem mérséklődése jelentősen befolyásolja. A korábban több alkalommal is jelzett változás már 2017-ben bekövetkezett 6,9%-ra lassulással. 2018-ban 6,6%-kal, 2019-ben pedig csupán 6,1%-kal emelkedett a bruttó hazai termék volumene. 2020-ra – még a válság előtt – további lassulást, 5,8%-ot vártak az elemzők. India gazdaságának bővülése két évvel ezelőtt már meghaladta Kínáét, azaz 2017-ben 6,7%-kal, 2018-ban 6,8%-kal, 2019-ben további 6,1%-os lassulással bővült az indiai gazdaság, míg 2020-ra 7%-os gyorsulást prognosztizáltak. Oroszországban három éve megtört a recesszió, a kilábalás – a megelőző 3,7%-os, illetve 0,2%-os zsugorodást követően – 2017-ben 1,5%-os, 2018-ban 2,3%-os GDP emelkedés váltotta. 2019-ben csak 1,1%-kal nőtt a DGP, míg 2020-ra kis gyorsulást, 1,9%-os bővülést vártak. Brazília az öt évvel ezelőtti komoly visszaesést jelentő recesszió után jutott, 2017-ben 1%-kal, majd 1,1%-kal, míg 2019-ben 0,9%-kal nőtt a GDP. 2020-ra itt is komolyabb, 2%-os teljesítménybővülést vártak. Fülöp szigetek, Indonézia, Malajzia, Thaiföld és Vietnam gazdasága kiemelkedő ütemben

teljesít, az 5,3%-os, 5,2%-os gazdaságnövekedést 2019-ben 4,8%-os bővülés követte, és ezt remélték 2020-ban is 4,9%-os dinamikával.

A legnépesebb afrikai országban, Nigériában a bruttó hazai termék korábbi kiemelkedő üteme 2016-tól 1,6%-kal visszaesett, majd 2017-ben szerény ütemben, 0,8%-kal, 2018-ban 1,9%-kal, míg 2019-ben 2,3%-kal emelkedett. 2020-ra 2,5%-os bővülést jeleztek. Mexikóban is szerényebb a növekedési ütem a fejlődő országok átlagához képest, így az előző két év 2-2%-os bővülését követően 2019-ben 0,4%-os volt a GDP növekedés, ami ez évre erőteljesebb, 1,3%-os bővülésre várt az IMF.

Európai tendenciák

Az eurózónában három évvel ezelőtt következett be ütemváltás: a 2014. évi 1,3%-os bővülést 2015-ben 2,1%-os, míg 2016-ban 1,8%-os emelkedés követte, amely után a 2017-ben 2,4%-kal, míg 2018-ban 1,9%-kal nőtt a GDP. 2019-ben ismét csökkent a növekedés, – az Eurostat szerint – 1,2% volt a bővülés. Az IMF továbbiakban is szerény ütemű fejlődést jósol, azaz 2020-ra 1,4%-os növekedést prognosztizálnak. A nem túl kedvező várakozást az eurózána három vezető gazdaságának valószínűsített fejlődése határozza meg. A német gazdaságban a két évvel ezelőtti 1,5%-os GDP most 2019-ben csupán 0,5%-kal emelkedett. és ezt várhatóan 1,2%-os növekedés követhetett volna. Franciaországban négy éve még stagnálás közeli állapotban volt a gazdaság; ezt követően 2018-ban a GDP 1,7%-kal, míg 2019-ben 1,2%-kal emelkedett. Olaszországban ennél szerényebb volt a növekedés dinamikája. A 2017-es 1,7%-os zsugorodás után 2018-ban 0,9%-os bővülés, 2019-ben stagnálás következett, és 2020-ra – még válság előtt – mindössze 0,5%-os növekedést vártak. Spanyolországban – a korábbi recessziót követően – 2017-ben 3%-os, 2018-ban 2,6%-os, 2019-ben pedig 2,2%-os volt a növekedés. 2020-ban még a kedvező, 1,8%-os GDP bővülésük meghaladhatta volna az eurózána átlagát.

A nem eurózánaabeli uniós tagállamok gazdasági teljesítménye kissé jobb volt a közös valutaövezet növekedési üteménél. Az Európai Unió egészének gazdasága 2017-ben 2,7%-kal, 2018-ban 2,2%-kal, míg 2019-ben 1,4%-kal bővült. 2020-ra 1,6%-os emelkedést vártak az Európai Unió egyesített GDP volumenére. Az előző években a bővülésben jelentős szerepe volt a brit gazdaságnak: a korábbi 3% feletti dinamikát – a Brexit feltehető következményeként – tavalyelőtt 1,4%-os, míg 2019-ben 1,2%-os növekedés követte. Ez évre pedig - már Európai Unión kívüli államként - a gazdasági növekedését 1,4%-osra tervezték. A kelet-közép-európai térség országainak GDP volumenindexe a válság előtti várakozások szerint 2,5 és 3,5% között volt.

II. A magyarországi reálfolyamatok jellemzői

Makrogazdasági folyamatok

A magyar gazdaság 2019-ben kiemelkedő dinamikával bővült. A 2016. évi szerényebb, 2,1%-os ütemet követően a következő évben már érzékelhető volt a 2014-2020 évek középtávú uniós ciklusában – sajátos módon – lehívott jelentős források élénkítő hatása. Ennek megfelelően 2017-ben 4,5%-kal, 2018-ban 5,1%-kal emelkedett a bruttó hazai termék volumene. 2019 első negyedévében – szezonálisan és naptárhatással kiigazított adatok alapján – 1,4%-kal nőtt a GDP az előző negyedévhez, és 5,2%-kal a megelőző év azonos időszakához viszonyítva. A második negyedévben némileg csökkent a dinamika: a bruttó hazai termék – szezonálisan és naptárhatással kiigazított adatok alapján – 1,1%-kal emelkedett az előző negyedévhez, és 5,2%-kal az egy évvel korábbihoz viszonyítva. A harmadik negyedévben – a várakozásokhoz képest – némileg nagyobb volt a dinamika: a GDP – ugyanezen összevetésben vizsgálva – 1,1%-kal nőtt az előző negyedévhez, és 4,8%-kal az előző év azonos időszakához képest. Az első háromnegyed évben – szezonálisan és naptárhatással kiigazított adatok alapján – 5%-kal emelkedett a bruttó hazai termék volumene. A negyedik negyedévben az előző negyedévhez képest, szezonálisan és naptárhatással kiigazított és kiegyensúlyozott adatok alapján:

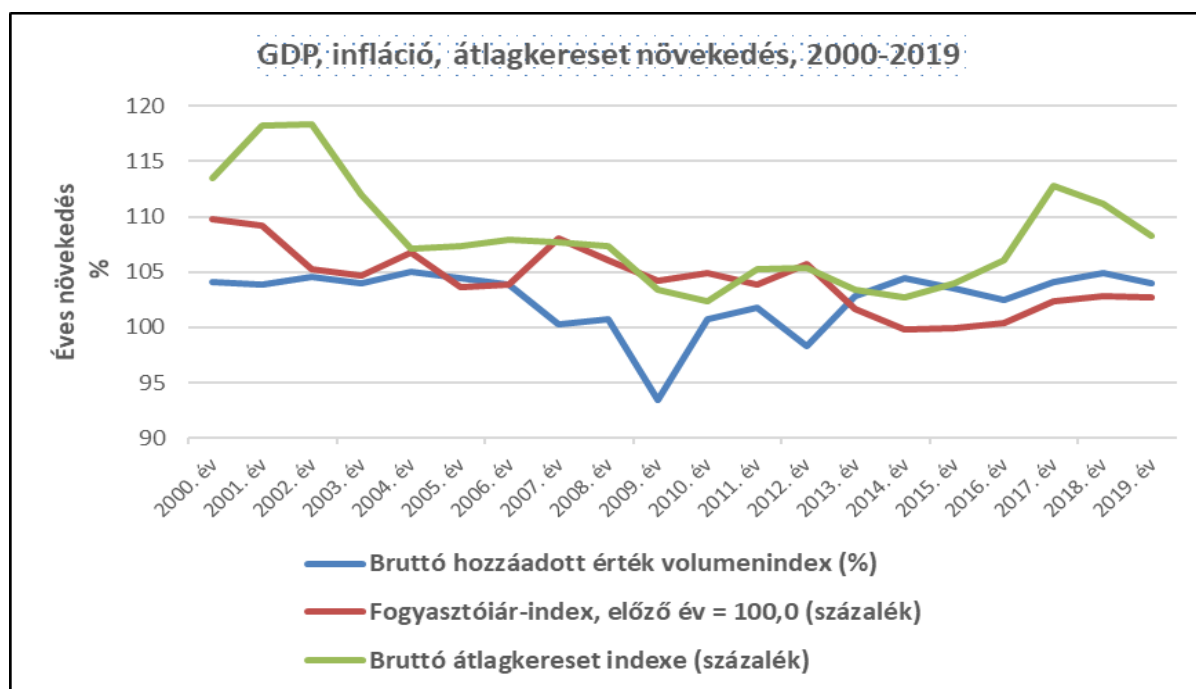
- A gazdaság teljesítménye 1,0%-kal nőtt,
- A termelési oldalon a szolgáltatások bruttó hozzáadott értéke 1,5%-kal bővült, az iparé 1,1, az építőiparé 1,4%-kal csökkent,
- A felhasználási oldalon a végső fogyasztás összetevői közül a háztartások fogyasztási kiadása 1,4, a közösségi fogyasztás 1,2, a kormányzattól származó természetbeni társadalmi juttatások volumene 0,5%-kal lett nagyobb. A bruttó állóeszköz-felhalmozás 0,3%-kal emelkedett. A külkereskedelemben az export 1,5%-kal, az import 1,4%-kal csökkent.

2019-ben a hazai GDP értéke folyó áron **46.787 milliárd forint** volt, és a volumene az előző évhez képest 4,9%-kal bővült. A szezonálisan és naptárhatással kiigazított és kiegyensúlyozott adatok alapján is 4,9%-kal emelkedett a gazdaság teljesítménye.

- A termelési oldalon az építőipar hozzáadott értéke 21, az iparé 5,0, a szolgáltatásoké 4,2%-kal nőtt, a mezőgazdaságé 0,3%-kal csökkent.
- A GDP bővüléséhez a szolgáltatások 2,3, az ipar 1,0, az építőipar 1,0 százalékponttal járultak hozzá.

- A felhasználási oldalon a háztartások tényleges fogyasztása 4,4, a közösségi fogyasztás 2,0%-kal nőtt, ezek együttes eredményeként a végső fogyasztás 4,1%-kal magasabb lett. A bruttó felhalmozás 9,5, ezen belül a bruttó állóeszköz-felhalmozás 15%-kal emelkedett. Az export 6,0, az import 6,9%-kal bővült.
- A felhasználási oldalon a végső fogyasztás 2,8, a bruttó felhalmozás 2,6 százalékponttal emelte a GDP növekedési ütemét. A külkereskedelmi forgalom egyenlege összességében 0,4 százalékponttal lassította a gazdasági teljesítmény bővülését.

2019 egészében ugyancsak a megelőző évinél magasabb ütemű, az 5%-ot közelítő volumenindex több mint 3,5 százalékponttal meghaladja az Európai Unió, valamint az eurózóna átlagát, és a térségünkben is kiemelkedő növekedést jelent. A felfutás időszakában kiépített kapacitások folyamatos és közel egyenletes hasznosítása azonban bizonytalanoknak látszanak. Feltételezhető, hogy kihasználatlanná, feleslegessé válnak, nem képesek megteremteni akár a technológia megvásárlásának, akár a szakmai ismeretek továbbfejlesztésének forrását. A rendelkezésre álló adatok arra utalhattak már az év elején, hogy a gazdasági növekedés elérte a csúcspontját, és 2020-ban csak a 3%-ot éppen meghaladó növekedésre lehet számítani.

Forrás: KSH, saját számítás

A válság okozta gazdasági visszaesés azonban már elkerülhetetlen. Ez tovább erősítheti azt a veszélyt, hogy a magyar gazdasági növekedés gyorsulása megszakad, és még növekedhet is a leszakadásunk mértéke.

A magyar gazdaság felzárkózásának legfontos feltétele a modern technológia alkalmazása, az együtt haladás a globális gazdaság fejlődésével. Egyik nagy gondunk a gyenge versenyképességünk¹, az utóbbi évtizedben a világ versenyképességi rangsorában érzékelhetően hátrább kerültünk. Kritikaként megfogalmazható az állam túlzott mértékű gazdaságbefolyásolása, a társadalmi jövedelemkülönbségek növekedése.

Külgazdasági helyzet

2019-ben a külkereskedelmi forgalom tendenciaszerűen lassult. A termék- külkereskedelmi **mérleg többlete** 665 millió euróval csökkent, 4,9 milliárd eurót tett ki. A kivitel **értéke** 108,9 milliárd euróra (35,4 ezer milliárd forint), a behozatalé 104,1 milliárd euróra (33,8 ezer milliárd forint) teljesült. 2018-hoz viszonyítva kivitel **volumene** 4,2, a behozatalé 5,7%-kal emelkedett.

A külkereskedelmi termékforgalom **forintban mért árszínvonal**a a behozatalban 1,1, a kivitelben 1,7%-kal volt nagyobb az előző év azonos időszakánál. A **cserearány** így 0,6%-kal javult. Ebben szerepet játszott, hogy a **forint** árfolyama az euróhoz képest 2,0, a dollárhoz viszonyítva 7,5%-kal leértékelődött.

A külkereskedelmi termékforgalom alakulása, 2019

Megnevezés	Export		Import		Egyenleg	
	érték, folyó áron	előző év = 100	érték, folyó áron	az előző év = 100	érték, folyó áron	az előző év azonos időszakában
Milliárd forint	35 416	106	33 833	106,9	1 583	1 752
Millió euró	108 929	103,9	104 074	104,8	4 855	5 520

Forrás: KSH

2019. év végére egy év alatt a kivitel volumene 0,5%-kal mérséklődött, a behozatalé 4,3%-kal emelkedett. Az aktívum 114 millió euró volt, az egyenleg 267 millió euróval romlott. az eltérő naptárhatást figyelembe véve a behozatal 1,7%-kal nőtt, míg a kivitel volumene 4,1%-kal

¹ Lásd melléklet: A hazai versenyképesség alakulása

visszaesett. A termék-külkereskedelmi mérleg-többlet 4,9 milliárd euróra teljesült, ez 665 millió euróval kevesebb, mint az előző évben.

Az év utolsó hónapjában bonyolódó külkereskedelmünkben a kivitelnk 7,5 milliárd euró (2499 milliárd forint), a behozatalé 7,4 milliárd euró (2462 milliárd forint) volt. Ez az éves átlaghoz viszonyítva a behozatalban kisebb, a kivitelen kissé erőteljesebb változás volt, azaz euróban az export értéke 1,3%-kal csökkent, az importé 2,3%-kal nőtt.

Említésre méltó, hogy az exportunk 2019. IV. negyedévi értéke 6,6 milliárd euró (2,2 ezer milliárd forint), az importé 4,7 milliárd euró (1,6 ezer milliárd forint) volt. Kereskedelmi többletünk az európai uniós forgalomban nőtt, az EU-n kívüli országok esetében az aktívumunk – leginkább az ázsiai országokkal, azon belül is a Japánnal folytatott kereskedelem kis szűkülése következtében – csökkent. A többlet az amerikai és az EU-n kívüli európai országokkal folytatott kereskedelemben is kissé visszaesett.

Ezen belül az év utolsó hónapjában a **gépek és szállítóeszközök** (2018. decemberi áron számított) exportja 1,9%, importja 0,1%-kal emelkedett. Ezen belül a **közúti járművek** – személygépkocsik és az autóbuszok – exportja kismértékben nőtt, míg importja pár százalékkal visszaesett, amely a gépjárműalkatrészek és a személygépkocsik forgalomváltozásával függ össze. A **híradástechnikai, hangrögzítő és -lejátszó készülékek** exportja kissé visszaesett, de behozataluk mintegy 25%-kal emelkedett. Ezt a növekedést a rádióhullámú készülék alkatrészeinek, a vezetékes távbeszélő készülékeknek, a videótelefonok és alkatrészeinek, míg a csökkenést a TV-készülékek, valamint a rádióhullám elvén működő készülékek alkatrészeinek forgalomváltozása okozta. A **villamos gép, készülék és műszer** exportja jelentősen nőtt, mintegy 15%-ak, behozataluk is kismértékben emelkedett. A növekedés az elektromos akkumulátor és alkatrészeinek, valamint az elektromos transzformátor és alkatrészeinek exportja eredményezte, az importban pedig az elektronikus integrált áramkör forgalma nőtt. Az **energiafejlesztő gép és berendezés** export mintegy 13%-kal, e termékcsoporthoz az importja 2-3%-kal maradt az előző évitől. A csökkenés az exportban a belső égésű motorok, a dízelmotorok, az importban a belső égésű motorok alkatrészeinek forgalomváltozása befolyásolta.

A **feldolgozott termékek** export-teljesítménye 3,8%-kal csökkent, importja 4,4%-kal emelkedett. Az **energiahordozók** exportja – így a **természetes és mesterséges gáz**, illetve a **villamos energia** kivitelnk – 15%-kal visszaesett, importjában pedig a **kőolaj és kőolajtermékek** volumene 24%-kal nőtt. Az **élelmiszerek, italok, dohányárúk** exportja 2,9, importja 7,5%-kal

növekedett. E változásokon belül a fontos tényezője a **hús és húskészítmények**, ezen kívül a behozatalban a **zöldségféle és gyümölcs** forgalomváltozása. Említésre máltó, hogy az **EU-n kívüli országokba irányuló** kivitelünk volumene 11%-kal, a behozatalunké 10%-kal nőtt, és az egyenleg e relációban – bár 263 millió eurós volt a passzívum – 61 millió eurós javulást eredményezett.

A szolgáltatás-külkereskedelmünk többlete 2019 utolsó negyedévében 1,9 milliárd eurót (647 milliárd forintot) ért el. Ennek az aktívumunknak pedig 46%-a turizmusból, 35%-a pedig a szállítási szolgáltatásokból származott. A szolgáltatásexportunk értéke 2019. IV. negyedévi forgalma 2018-hoz viszonyítva euróban számítva 3,8 (forintban 6,7), az importé 6,8%-kal (forintban 9,8 %-kal) bővült. Az egyenleg kedvezőtlenebbé válása leginkább a bér munka szolgáltatási díjak és az üzleti szolgáltatások mérlegromlásával magyarázható.

Szolgáltatásexportunk 72%-át, szolgáltatás-importunk 77%-át az Európai Unió tagországaival bonyolítottuk le, ebben a viszonylatban 1,2 milliárd eurós többlet keletkezett.

Legfontosabb partnerünkkel, Németországgal az összforgalom 20%-át bonyolítottuk. A második legfontosabb Egyesült Államok 9, a harmadik helyen álló Ausztria 8%-os arányban részesedett a kereskedelemről.

A teljes szolgáltatásexportból az üzleti szolgáltatások csoportjának 45%-os (ezen belül az egyéb üzleti szolgáltatásoknak 24%-os) volt a részesedése, ezt követte a szállítási szolgáltatások 25%, majd a turizmus 22%-kal. Import tekintetében is ugyanezen szolgáltatáscsoportok voltak a dominánsak. A legkiemelkedőbb az üzleti szolgáltatások részesedése volt 61%-kal (ezen belül az egyéb üzleti szolgáltatásoké 37%), a szállítási szolgáltatások 21, a turizmus 11%-kal részesedett a teljes importforgalomból.

Beruházások alakulása

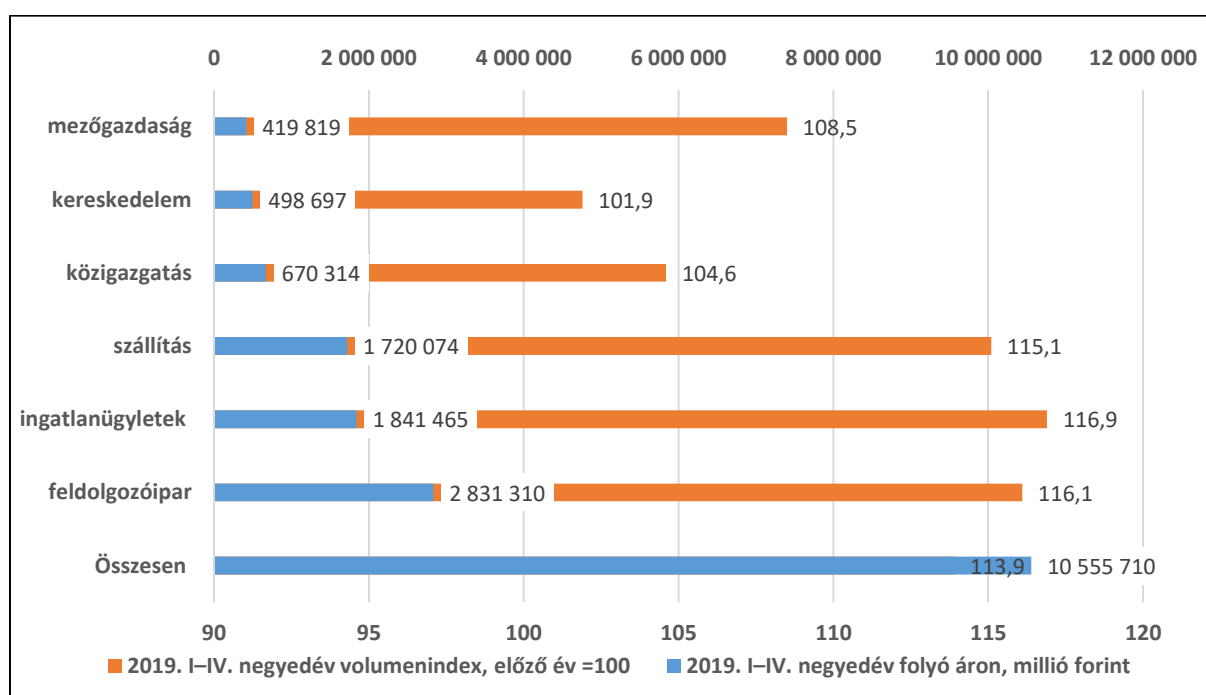
A nemzetgazdasági beruházások volumene 2019-ben az előző évhez képest 14%-kal bővült. Számottevő mérséklődés ezen belül az építési beruházásoké 16%-osra, és a gép- és berendezés-beruházások 11%-osra mérséklődő növekedése.

A legalább 50 főt foglalkoztató **vállalkozások** körében – amelyek a beruházásokból mintegy 15%-kal részesednek – 20 %-kal, a **költségvetési szerveknél** pedig 11%-kal nőtt a beruházások teljesítménye. A legjelentősebb beruházó ágak közül a teljesítményérték több mint negyedét realizáló **A feldolgozóiparban** 16%-kal, az **ingatlanügyletek** körében 17%-kal, a **szállítás,**

raktározásban 15%-kal növekedtek a beruházások, ezek az ágazatok a legjelentősebb beruházók, az összes volumenből több mint 25%-kal részesednek.

Az előző évhez viszonyítva a bővülés üteme, fejlesztések mértéke legnagyobb mértékben a kis súlyú **víz- és hulladékgazdálkodásban** történtek (39%), de jelentős volt a növekedés a **művészet, szórakoztatás, szabadidő** nemzetgazdasági ágban (33%), és a **szálláshely-szolgáltatás, vendéglátás** ágazataiban is (32%). Az **információ, kommunikáció** és az **oktatás** területén azonban 2018-hoz képest alacsonyabb volt a teljesítmény.

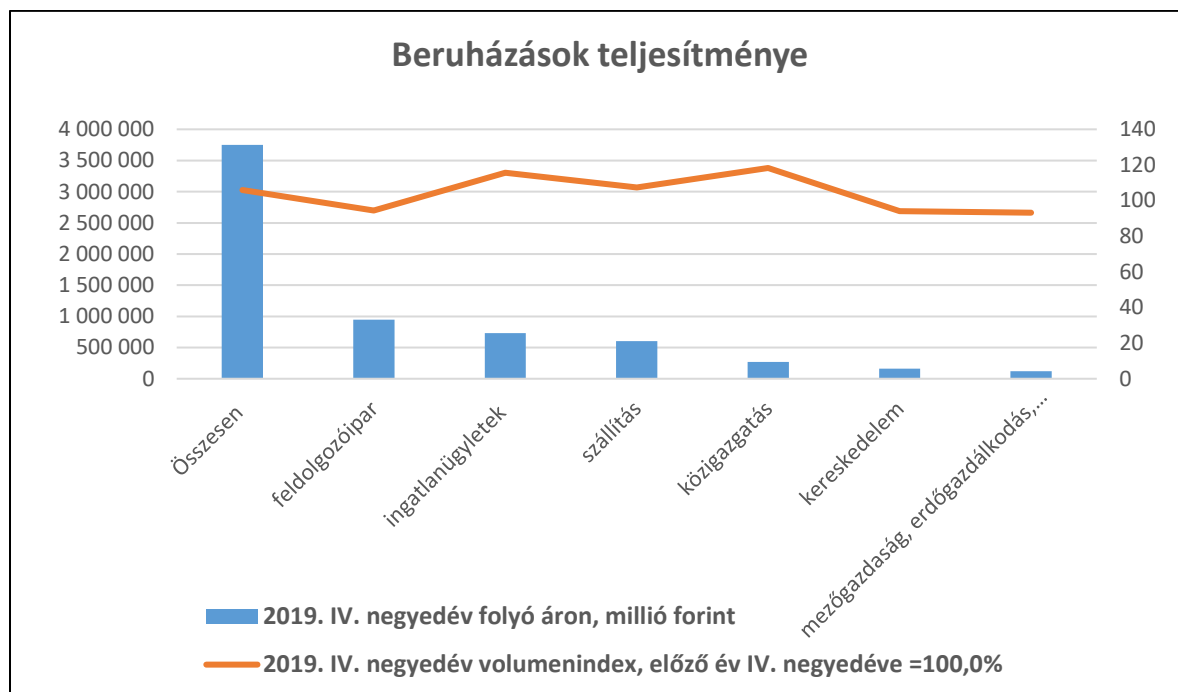
A nemzetgazdasági beruházások teljesítményértéke*

* Az egész évi beruházási teljesítmény alapján a hat legnagyobb súlyú nemzetgazdasági ág adatai

Az év utolsó negyedében a nemzetgazdasági beruházások 5,9%-kal bővültek. Említést érdemel a járműgyártás – szélesebben a nagysúlyú feldolgozóipar – beruházásainak mérséklődése. A szolgáltatási ágak többségében a beruházások a nemzetgazdasági átlag felett nőttek. A beruházási tevékenység negyedik negyedéves 5,9%-os bővülésén belül a teljesítményérték több mint hattizedét képviselő építési beruházásoké 8,9%-kal, a mintegy négytizedét kitevő gép- és berendezés-beruházásoké 1,6%-kal nőtt. Elmaradt jelentősen a korábbi időszakokétól az építési, és a gépberuházások növekedési üteme is.

Az 50 főnél nagyobb vállalkozásoknál a fejlesztések a korábbi időszakok átlagához képest kisebb mértékben, 5,6%-kal nőttek. A beruházások 16%-át megvalósító **költségvetési szerveknél** azonban a megelőző negyedévi stagnálást követően 9,9%-kal bővült a volumen.

Forrás: KSH saját szerkesztés

A **feldolgozóipari** fejlesztések a tárgynegyedévben 5,5%-kal estek vissza, kiemelkedő mértékben mérséklődött a járműgyártás, de csökkent az alágak többségének növekedése, így az élelmiszeriparé. A több éve folyó, nagy értékű projektekkel kiemelkedő volt a bővülés a villamos berendezés és a gép-, gépi berendezések alágazatában.

A nemzetgazdasági ágak nagy részében emelkedett a beruházási aktivitás. A nemzetgazdasági beruházások 20%-át kitevő, így a második legnagyobb beruházónak tekinthető **ingatlanügyletek** területén 16%-kal emelkedett a beruházások teljesítménye. E csoporton belül a lakásépítések jelentős bővülése mellett a szolgáló üzleti létesítményekben – bevásárlóközpontok, logisztikai csarnokok – elvégzett beruházások is kiugróan növekedtek.

A kisebb súlyú nemzetgazdasági ágakban is érezhetően meglódultak a fejlesztések, az **energiaipari** fejlesztések 22%-os bővülését az atomenergiával kapcsolatos nagyberuházások eredményezték. A **szálláshely-szolgáltatás, vendéglátás** területén egy 14%-os növekedést eredményeztek a folytatódó szálloda-felújítások és építések. Az **adminisztratív szolgáltatás** területén az átlag feletti emelkedés 27%-os lett, ezt főleg a lízingtársaságok fokozódó gép- és járműbeszerzései eredményezték.

A **szállítás, raktározás** – mint a harmadik nagyobb részarányú terület – beruházásainak volumene viszont visszafogottabban, 7,4%-kal nőtt. Itt a régebb óta folyó infrastruktúra-beruházások (út-, autópálya-, kerékpárút- és vasútépítések) említhetők. A közúti fuvarozó vállalkozások szintén növelték beruházásaikat.

A **közigazgatás, védelem, kötelező társadalombiztosítás** területén a központi közigazgatási szervek fejlesztéssel elsősorban, és 18%-kal nőtték itt a beruházások. A sporttal és a kultúrával kapcsolatos projektek is 14%-kal növelték a beruházásokat. A **víz- és hulladék-gazdálkodás** területén – a részben uniós forrás-finanszírozás eredményeként – a hulladékkezelő projektek, és a regionális közműszolgáltatók fejlesztései eredményeként a beruházások volumene 7,2%-kal emelkedett. Az **oktatásban** (1,2%), a **humán egészségügyi, szociális ellátásban** (4,3%) mérsékeltebb volt a beruházások bővülése.

Az ágazati termelési sorrendben a hatodiknak számító **kereskedelem, gépjárműjavítás** a korábbi negyedévekkel szemben most már nem növelték a beruházásaik ütemét, sőt az visszaesett, 5,9%-os a volumenváltozás. Ezt alapvetően az élelmiszer-kereskedelmi nemzetközi üzletláncok korábbi magas bázishoz képest csökkenő volumenű beruházási tevékenysége okozta.

III. Az egyes ágazataink fejlődésének jellemzői

Az ipar fejlődésének jellemzői és hatásai

A 2019-es év során az előző évi 3,5%-os növekedést követően **az ipari termelés** 5,4%-kal emelkedett. Az ország **minden régiójában** nőtt a termelés, a legnagyobb, 10,1%-os mértékben Pest régióban, míg a legkisebb mértékben, 0,1%-kal pedig Észak-Magyarországon.

A három nemzetgazdasági ág közül a **feldolgozóipar** kibocsátása 5,5%-kal, az **energiaiparé** 1,1%-kal, a kisebb súlyú **bányászati alágazat** pedig 20,1%-kal nőtt.

A **feldolgozóipari** termelési érték folyó áron mintegy 33 ezer milliárd forint lett. A termelés volumene csupán két hónapban volt alacsonyabb, mint egy éve. A legnagyobb mértékű, 12,2%-os növekedés júliusban volt. A feldolgozóipar tizenhárom alágazata közül háromban csökkent a volumen, de a többiben 1,4% és 14,3% között lett a termelés bővülése. A legjelentősebb a járműgyártás 9,8%, a számítógép, elektronikai, optikai termék gyártás 6,8%, és az élelmiszer, ital és dohánytermék gyártás 5,2%-os kibocsátása.

6,3%-kal nagyobb volt az **ipari export** mint 2018-ban, akkor csupán 6%-os volumennövekedés történt. Jelentős, hogy a külpiazi eladásokból eredt a teljes **ipari értékesítés** 63%, a **feldolgozóipari értékesítés** 72%-a. A **feldolgozóipari export** 6,2%-kal bővült. Az exportértékesítés több mint fele a feldolgozóipar két alágazatából eredt, így a feldolgozóipari export 36%-át adó járműgyártás exportvolumene 11,4%-kal nőtt. Az év utolsó két hónapjában azonban a volumen visszaesett és csökkenés e fordult. Az export 16%-át kitevő számítógép, elektronikai, optikai termék gyártás volumen 8,4%-kal emelkedett.

Az ipari termelés és értékesítés,

milliárd Ft, folyó árakon

Év	Termelés	Értékesítés		
		belföldre	exportra	összesen
2010	21 466	12 177	13 718	25 895
2011	23 788	12 357	15 258	27 615
2012	24 305	12 558	15 626	28 185
2013	24 750	12 124	16 609	28 733
2014	26 808	11 852	18 536	30 388
2015	28 494	11 701	20 430	32 131
2016	28 465	11 107	20 300	31 407
2017	30 578	11 890	21 790	33 679
2018	33 319	13 410	23 294	36 704
2019	35 928	14 606	25 021	39 627

Forrás: KSH

Az **ipar belföldi értékesítése** 5,3%-kal emelkedett. Ezen belül a **feldolgozóiparé** 6,7%-kal nőtt és a belföldi értékesítésének 23%-át jelentő élelmiszer, ital és dohánytermék gyártás hazai eladásai 2,8%-kal voltak magasabbak. A 13%-os súlyú gumi-, műanyag és nemfém ásványi termék gyártás belföldi eladásai 2019-ben 6,7%-kal bővültek.

2019-ben az ipari termelői árak összességében 2,1%-kal emelkedtek az **előző évhez viszonyítva**. A **belföldi értékesítés árai** átlagosan 3,9%-ka, ezen belül a **feldolgozóipari árak** 3,7%-kal, az **energiaipari árak** 3,9%-kal voltak magasabbak.

A feldolgozóipari termelés és értékesítés alakulása

Időszak	Termelés	Értékesítés			Az export aránya az értékesítésben, folyó áron
		összesen	belföldi	export	
	volumenindexe, az előző év azonos időszaka = 100,0				
2018		103,5	103,2	109,2	101,1
2019		105,5	106,3	106,7	106,2
2020. január	103	102,4	95,2	104,9	76

Forrás: KSH

A belföldi értékesítési árak az ipar ágazatok rendeltetés szerinti csoportjai közül:

- az energia- és továbbfelhasználásra termelő ágazatokban 3,3%-kal
- a beruházási javakat gyártó ágazatokban 4,8,
- a fogyasztási cikket gyártókban 5,1%-os voltak magasabbak, mint 2018-ban.

Az ipari **exportértékesítés árai** viszont csupán 1,3%-kal, ezen belül a **feldolgozóipar árai** 1,7%-kal nőttek. A kisebb súlyú **energiaipari árak pedig csökkentek**, 7,3%-kal.

Az ipari termelés értéke alágak szerint

folyó áron, milliárd Ft

Ágazat / Év	2010	2018	2019
Bányászat, kőfejtés	73 739	148 293	186 317
Élelmiszer, ital, dohány-termék gyártása	2 031 621	3 217 469	3 545 203
Textília, ruházat, bőr, és bőrtermék gyártása	250 257	446 453	421 596
Fafeldolgozás, papírtérkép gyártása, nyomdai tevékenység	672 398	1 046 804	1 137 763
Kokszgyártás, kőolaj-feldolgozás	1 432 331	1 552 790	1 594 244
Vegyí anyag, termék gyártása	942 469	1 729 228	1 639 445
Gyógyszer-gyártás	614 371	868 827	918 072
Gumi-, műanyag és nemfém ásványi termék gyártása	1 336 700	2 744 854	2 952 747
Fémalapanyag és fémfeldolgozási termék gyártása	1 295 869	2 663 262	2 689 487
Számítógép, elektronikai, optikai termék gyártása	4 161 954	3 678 431	3 995 095
Villamos berendezés gyártása	919 120	1 394 848	1 628 355
Gép, gépi berendezés gyártása	1 155 806	1 788 001	1 828 711
Járműgyártás	3 610 240	8 547 480	9 541 221
Egyéb feldolgozóipar; ipari gép, berendezés üzembe helyezése, javítása	481 379	929 809	1 086 668
Feldolgozóipar	18 904 517	30 608 257	32 978 607
Villamosenergia-, gáz-, gőzellátás, légkondicionálás	1 484 095	1 299 248	1 346 769
Ipar víz- és hulladék-gazdálkodás nélkül	20 462 351	32 055 798	34 511 693

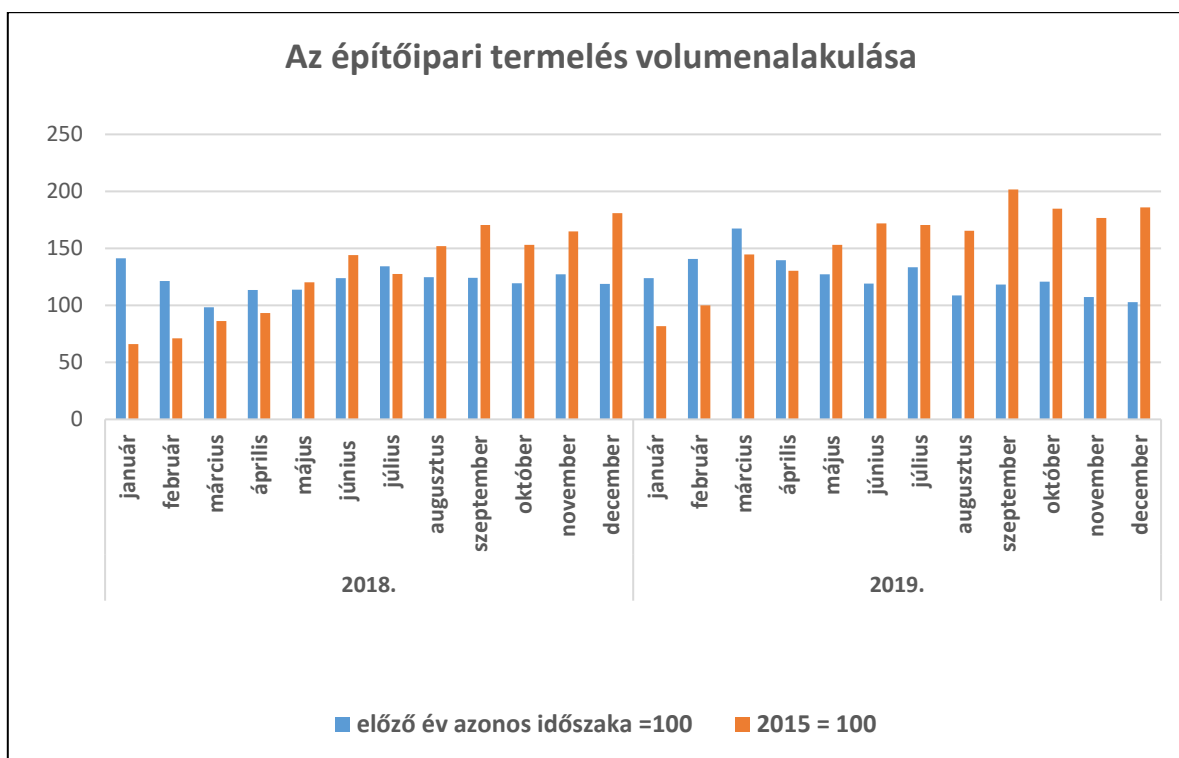
Forrás: KSH

Az építőipar eredményei

A 2019-es év egészében az építőipari termelés 21,7%-kal nőtt. Ezen belül az épületek építése 20,2%-kal, míg az egyéb építmények építése 23,9%-kal emelkedett. Az építőipar termelői árai az év egészében az előző évinél átlagosan 9,7%-kal voltak magasabbak.

2019 decemberében a termelés volumene a nyers adatok szerint 2,7%-kal haladta meg az egy évvel megelőzőt. A két építményfőcsoport termelése ellentétes:

- az épületeké 11,3%-kal csökkent,
- az egyéb építményeké 22,2%-kal emelkedett.

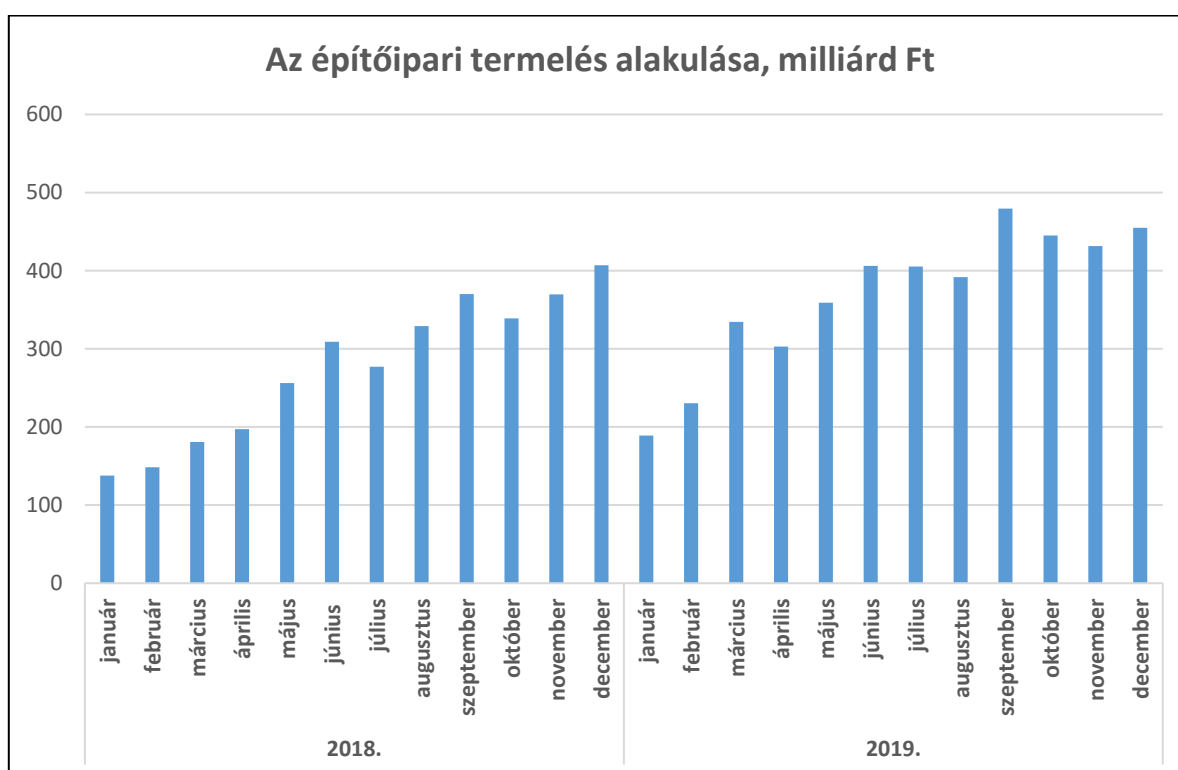
Forrás: KSH, saját szerkesztés

Az építőipar termelése a szezonálisan és munkanaphatással kiigazított indexek alapján a novemberi teljesítményhez viszonyítva 3,0%-kal esett vissza. Az egyéb építmények esetében út- és vasútfejlesztési munkák voltak jelentősek. A speciális szaképítés termelése 3,4%-kal mérséklődött.

A megkötött új szerződések volumene 10,0%-kal nőtt, ezen belül az épületek építésére kötött szerződések 1,4%-kal, az egyéb építmények építésére kötött szerződéseké pedig 21,0%-kal volt

nagyobb, mint előző évben. Decemberben az ipari épületekre, az útépitésekre és vasútfelújításra kötöttek nagyobb értékű szerződéseket. Az építőipari vállalkozások **december végi szerződésállományának** volumene azonban 10,5%-kal maradt el a megelőző, 2018. december végétől.

Az építőipari termelői árak a IV. negyedévben 8,8%-kal emelkedtek az előző év azonos időszakához viszonyítva. Az épületek építésében 9,4%-kal, az egyéb építmények építésében 8,5%-kal, és a legnagyobb súlyú, speciális szaképítésben 8,6%-kal emelkedtek az árak a 2018. utolsó negyedévi viszonyítva. Az építőipar 2019. IV. negyedévi árai az előző negyedévhez képest 1,7%-kal voltak magasabbak.

Forrás: KSH, saját szerkesztés

A lakásépítés kiemelt fontosságú indikátornak tekinthető

2019-ben az előző évhez viszonyítva 20%-kal több, 21.127 új lakás épült. 2019-ben az új lakások mintegy felét – 49%-át – Budapesten és Pest megyében, 33%-át a Dunántúli nagyrégióban, 18%-át az Alföld és Észak nagyrégióba adták használatba. A kiadott építési

engedélyek és bejelentések alapján az év során folyamatban lévő, megépítendő 35.123 lakásszám, 4,3%-kal kevesebb, mint 2018-ban.

Budapesten 5838 új lakást adtak át, 51%-kal többet, mint előző évben. A kisebb városok kivételével minden településkategóriában kétszámjegyű volt az új lakások számának növekedése. A magánszemélyek által épített lakások aránya 5%-kal, 41%-ra csökkent, míg a vállalkozások által épített lakásoké 53%-ról 57%-ra nőtt.

Az új lakások 50%-a családi házakban, 42%-uk többlakásos épületekben, 3,8%-uk lakóparkokban található. A használatba vett lakások átlagos alapterülete 96,6 négyzetméter. Ez 2,7 m² csökkenés 2018-hoz viszonyítva.

Az építési engedélyek és bejelentések alapján építendő lakások száma 35 123 volt, 4,3%-kal kevesebb, mint 2018-ban. Az új lakások 55%-át a fővárosban és Pest megyében tervezik felépíteni. Az építendő lakások száma Budapesten (1,4%) és a községekben (4,7%) emelkedett, a megyei jogú városokban (12%) és a többi városban (10%) csökkent. Az építtetők az esetek 46%-ában éltek az egyszerű bejelentés lehetőségével. Ez az arány Budapesten 7, a megyei jogú városokban 47, a többi városban 66, a községekben pedig elérte a 89%-ot.

2019 negyedik negyedében magasabb volt a használatba vett lakások száma az építési engedélyek (bejelentések) számánál, ez az első ilyen negyedév az elmúlt 5 évben. A kiadott új építési engedélyek (bejelentések) alapján 3,9%-kal több, összesen 14 282 lakóépület építését tervezik. A nem lakóépületekre kiadott engedélyek száma 4166, amely 4,1%-kal kevesebb az egy évvel korábbinál.

A mezőgazdaság termelés eredményei

2019 a harmadik év volt, amelyben a várakozásoktól elmaradt a mezőgazdaság teljesítménye. A szektor teljes kibocsátási értéke 3,1%-kal emelkedett. Ez a termelési volumen 0,7%-os csökkenéséből, valamint a termelői árak 3,8%-os emelkedéséből adódott. Az állattenyésztés volumene 1,7%-kal, a szolgáltatásoké pedig 1,0%-kal nőtt, de a növénytermesztés volumene 2,3%-kal csökkent. A gabonaféléket, az élő állatokat és a burgonyatermelést kivéve a mezőgazdasági termékek termelése csökkent, jobb esetben stagnált.

A növénytermesztés termelési volumenében a gabonafélék mennyisége összességében 3,3%-kal lett nagyobb, a kukorica és a búza termelése is nőtt. 8,2%-kal volt kisebb az ipari növények mennyisége az előző évinél. Az olajos magvú termények közül a repce termelése csökkent a

legnagyobb mértékben, és csak a fehérje-növényeké emelkedett. A takarmánynövények 1,0%-os, a kertészeti termékek 5,7%-os, a bor-termelés 10%-os csökkenése is kedvezőtlen. A gyümölcsfélék 13%-os termény-mennyiség csökkenését csak az őszibarack termelésének növekedése mérsékelte kissé.

A mezőgazdasági termelés értéke

	2018, millió Ft	2019, millió Ft
Növénytermesztési és kertészeti termékek	1 558 991	1 581 925
Ebből:		
gabonafélék (vetőmaggal)	713 753	735 411
ipari növények	346 372	335 328
takarmánynövények	71 634	69 197
kertészeti termékek	228 810	245 644
burgonya (vetőmaggal)	26 113	38 068
gyümölcsfélék	123 746	115 420
Állatok	656 448	721 426
Állati termékek	289 620	290 945

Forrás: KSH

Az állattenyésztés sem teljesített jól. A teljes termelési volumene csupán 1,7%-kal nőtt. Az élő állatok száma 2,5%-kal emelkedett, ez a bővülés a szarvasmarha- és a sertéstartás kedvezőbb eredménye. A juh, a kecske, a ló és az egyéb állatok száma szinten maradt, de a baromfi-féléké csökkent. Összességében az állati termékek termelése változatlan maradt 2019-ben.

A mezőgazdaság kibocsátása, millió Ft

Megnevezés	2018	2019
Mezőgazdasági kibocsátás összesen	2 692 591	2 789 005
Folyó termelőfelhasználás	1 587 657	1 650 872
Bruttó hozzáadott érték	1 104 934	1 138 133
Termelési tényezők jövedelme	1 231 678	1 267 021,1
Nettó vállalkozói jövedelem	712 812	728 851
Mezőgazdasági munkaerő-felhasználás (ÉME)	391 601	383 600
A munkaerő egységre jutó reáljövedelem változása, előző év=100,0%	104,0	x

Forrás: KSH

A mezőgazdaságban a **folyó termelőfelhasználás** volumene 0,7%-kal, ennek értéke összességében 3,3%-kal növekedett. A ráfordítások közül jelentős bővültek az állatgyógyászaté, míg a többi ráfordítás kevésbé nőtt. A műtrágya felhasználása azonban csökkenést mutat.

A mezőgazdaság **bruttó hozzáadott értéke** 1,7%-kal emelkedett. A **munkaerő-felhasználása** a mezőgazdaságban 2,0%-kal csökkent. A **termelési tényezők jövedelme** 1,7%-kal, a **vállalkozói jövedelem** 0,2%-kal lett magasabb, mint 2018-ban. A termelési tényezők **munkaerőegységre jutó reáljövedelme** pedig 0,3%-kal alacsonyabb.

Idegenforgalom

2019 év során az előző évhez viszonyítva a kereskedelmi szálláshelyeken regisztrált vendégéjszakák száma 0,8%-kal nőtt, és összesen 31,3 millió volt. A külföldi vendégek 15,7 millió éjszakát, azaz 2,3%-kal többet, míg a belföldi vendégek 15,6 millió éjszakát, azaz 0,6%-kal kevesebbet töltöttek a magyarországi kereskedelmi szálláshelyeken. A szállodák szobakihasználtságakissé javult, 0,5 százalékponttal és éves szinten 61,7%-ra nőtt. A kereskedelmi szálláshelyek 557 milliárd forint bruttó árbevételt könyvelhettek el 2019 évi árakon, azaz az előző évinél 8,8%-kal többet. 2019. december 31-én az előző év azonos időpontjához képest 32-vel kevesebb, 2625 kereskedelmi szálláshely 80 ezer szobával és 221 ezer férőhellyel működött.

A turistaforgalom előző négy évben megfigyelt dinamikus bővülése tehát 2019-ben szerényebb ütemben folytatódott. Az első tizenegy hónapban 11 912 ezer **vendég** 29 258 ezer éjszakát töltött el magyarországi szálláshelyeken. A vendégek száma 1,6%-kal, a **vendégéjszakáké** 0,5%-kal haladta meg az egy évvel korábbi, azaz az átlagos tartózkodási idő valamelyest rövidült. A **külföldi-vendég éjszakák** száma 1,6%-kal emelkedett az egy évvel korábbihoz képest.

Átalakulóban van a külföldi vendégek küldő ország szerinti összetétele és egyre több vendég érkezik Európán kívüli országokból. A legtöbb vendégéjszakát változatlanul a német turisták töltötték el a hazai szálláshelyeken, de 3,8%-kal kevesebbet, mint egy évvel korábban. A brit turisták jelenléte 3,9%-kal, a cseh turisták 3,3%-kal növekedett. Az osztrák turisták 4,1%-kal rövidebb ideig voltak hazánkban, mint az előző évben. Orosz vendégek az első tizenegy

hónapban Magyarországon, 3,4%-kal több időt töltöttek el az egy évvel azelőttinél. Az olasz turisták vendégéjszakáinak száma 2,4%-kal elmaradt az előző évitől, míg a román turistáké dinamikusan, 8%-kal bővült. A szlovák vendégek a magyarországi szálláshelyeken 3,1%-kal hosszabb időt töltöttek. A spanyolok vendégéjszakái 1,1%-os, a franciáké 5,7%-os emelkedést, míg az ukrán turisták 385 ezer éjszakája dinamikus, 11,7%-os emelkedést mutat. Az Ázsia országaiból érkezett vendégek hazai szálláshelyeken 7,6%-kal többet töltöttek, mint egy évvel korábban. Izraeli turisták tartózkodási ideje 8,5%-os, a kínaiaké 5,4%-os növekedést jelent. Az Amerikai Egyesült Államokból érkezők 2,6%-kal hosszabb időre vették igénybe a szálláshelyeinket.

A **belföldi vendégek** 2019 decemberéig évkezdettől 14 654 ezer éjszakát töltöttek a kereskedelmi szálláshelyeken, ami 0,4%-kal elmaradt az előző év azonos időszakában mért értéktől. A szállodák átlagos foglaltsága 62,6% volt, 0,2 százalékponttal magasabb, mint előzőleg. A kereskedelmi szálláshelyek bruttó árbevétele az első tizenegy hónapban 513 milliárd forintot tett ki, folyóáron 8,3%-kal többet, mint a múlt év azonos időszakában.

Különösen érdekes lehet a turisztikai szempontból kiemelt fontosságú december turisztikai forgalma. **2019. decemberben** a külföldi vendégek által a kereskedelmi szálláshelyeken (szállodákban, panziókban, kempingekben, üdülőházakban, valamint közösségi szálláshelyeken) eltöltött éjszakák száma 13%-kal nőtt, a belföldi vendégek által eltöltötteké 3,4%-kal csökkent az előző év azonos időszakához képest. Az utolsó hónapban a szezonális és naptárhatás figyelembevételével a külföldi vendég-éjszakák száma 12%-kal több, a belföldi vendég-éjszakáké 1,6%-kal kevesebb lett. A kereskedelmi szálláshelyek – folyó áron számolt – összes bruttó árbevétele 16%-kal emelkedett.

2019. decemberben az előző év azonos hónapjához képest a külföldi vendégek száma 15%-kal nőtt. A szálláshelyekre érkezett 453 ezer vendég 1,1 millió vendégéjszakát töltött el. Ennek 80 %-át Budapest–Közép-Dunavidék régióban regisztrálták a szálláshelyek, és ez 15%-kal volt több mint az előző év azonos hónapjában. A **belföldi** vendégek száma 0,4, a vendégéjszakáké 3,4%-kal csökkent. A vendégszám 431 ezer, az eltöltött vendégéjszakák száma 920 ezer volt. A legnépszerűbbek a szállodák, ezek a vendégéjszakák 81%-át realizálták, a leglátogatottabb régiók pedig a Balaton és Budapest–Közép-Dunavidék voltak. A **szállodák szobakihasználtsága** 2,0 százalékponttal, 54,0%-ra emelkedett. Az összes bruttó **árbevétel**

folyó áron 16%-kal (44 milliárd forint), ezen belül a szállásdíjbevételek 17%-kal (25 milliárd forint) növekedett.

Széchenyi Pihenőkártyával a kereskedelmi szálláshelyeken összességében 2,4 milliárd forintot fizettek a kártyatulajdonosok, ami 93%-os növekedést jelent.

Turizmus összefoglaló adatai, 2019.

	2019. december	2019.	előző december = 100	előző év = 100
Külföldiek vendégéjszakái, ezer	1 083	15 687	12,8	2,3
Belföldiek vendégéjszakái, ezer	920	15 574	-3,4	-0,6
Összes vendégéjszaka, ezer	2 003	31 261	4,7	0,8
Összes bevétel, milliárd forint ^{a)}	44	557	15,5	8,8
Szállodában: szobaátlagár, forint ^{a)}	24 288	22 431	10,4	7,9
egy szobára jutó szállásdíjbevételek, Ft	13 120	13 836	14,8	8,8
egy szobára jutó összes árbevételek, Ft	23 236	23 495	13,8	8,5
szobakihasználtság, %	54	61,7	2,0 ^{d)}	0,5 ^{d)}

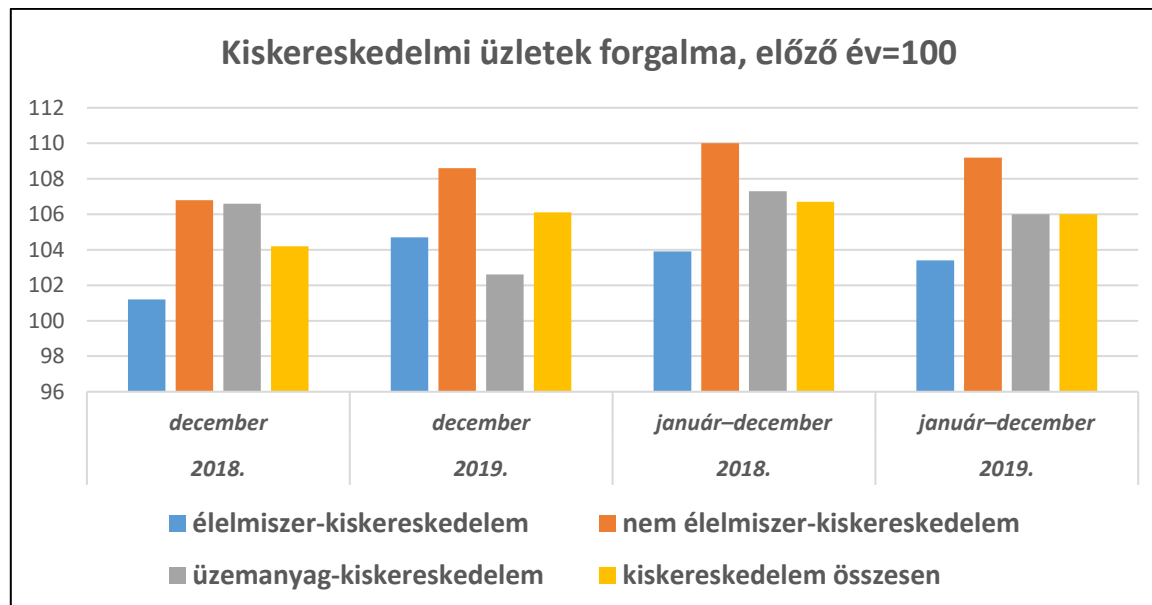
Forrás: KSH, saját szerkesztés

Belkereskedelem

2019-ben a kiskereskedelmi üzletek forgalmának volumene 6,0%-kal növekedett, az előző év azonos időszakához képest, naptárhatástól megtisztítva. Az élelmiszer- és élelmiszer jellegű vegyes kiskereskedelemben 3,4%-kal, a nem élelmiszer-kiskereskedelemben 9,2%-kal, az üzemanyag-kiskereskedelemben 6,0%-kal nőtt az értékesítés volumene.

Az országos kiskereskedelmi üzlethálózat, valamint a csomagküldő és internetes kiskereskedelem forgalmának volumene 2019. decemberében az előző év azonos időszakához viszonyítva, naptárhatástól megtisztítva 6,1%-kal nőtt. Az országos kiskereskedelmi üzlethálózat, valamint a csomagküldő és internetes kiskereskedelem forgalma folyó áron 1247 milliárd forint volt. Az országos kiskereskedelmi forgalom 46%-a az élelmiszer- és élelmiszer jellegű vegyes üzletekben, 41%-a a nem élelmiszer-kiskereskedelemben, 13%-a az üzemanyagtöltő állomások üzemanyag-forgalmában realizálódott.

A forgalom volumene az **élelmiszer- és élelmiszer jellegű vegyes kiskereskedelemben** 4,7%-kal növekedett. Az élelmiszer-kiskereskedelem 78%-át adják az élelmiszer jellegű vegyes üzletek, amelyek értékesítési volumene 4,6%-kal, az élelmiszer-, ital-, dohányáru-szaküzleteké pedig 5,0%-kal bővült.

Forrás: KSH, saját szerkesztés

A **nem élelmiszer-kiskereskedelem** forgalma összességében 8,6%-kal nőtt. Emelkedtek az eladások az iparcikk jellegű vegyes (16%-kal), a használcikk- (6,0%-kal), a textil-, ruházati és lábbeli- (4,8%-kal), a gyógyszer-, gyógyászatitermék-, illatszer- (3,9%-kal), a bútór-, műszakicikk- (2,2%-kal), valamint a könyv-, számítástechnika-, egyébiparcikk-üzletekben (1,8%-kal). Az árucikkek széles körére kiterjedően, folytatva az évek óta tartó bővülést a **csomagküldő és internetes kiskereskedelem** az összes kiskereskedelmi forgalomból 7,1%-kal részesedett és volumene 31%-kal emelkedett, Az **üzemanyagtöltő állomások** forgalma 2,6%-kal nőtt. A kiskereskedelmi adatok körébe nem számbavett **gépjármű- és járműalkatrész-üzletek** eladásai pedig 30%-kal nőttek.

IV. A pénzügyi folyamataink 2019-ben

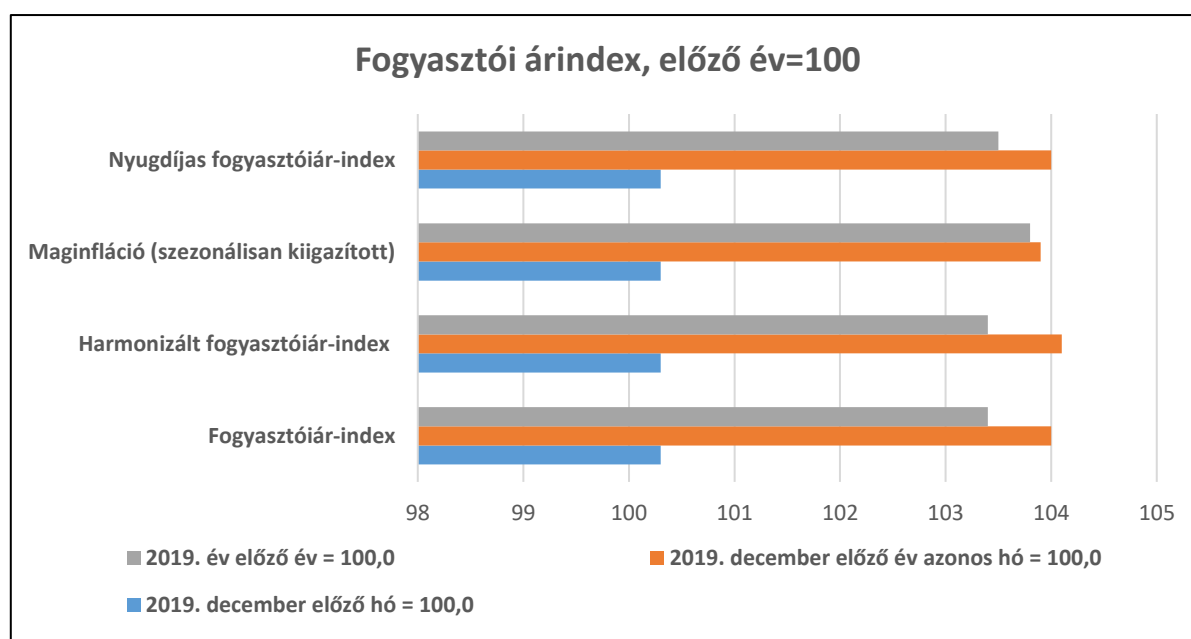
Monetáris politika – infláció, árfolyam

*A magyar gazdaságot az évtized közepén folyamatosan deflációhoz közeli belső környezet jellemezte, ez a helyzet azonban az utóbbi két évben fokozatosan megváltozott. Az ipari termelői árak trendje megfordult, és lassú áremelési hullám kezdődött. A magyar ipar belföldi értékesítési árainak emelkedési üteme Bulgáriát és Romániát követően a harmadik legmagasabb volt az Európai Unióban. Az építőipari árakat a konjunktúra határozottan felfelé húzza. A mezőgazdasági termelői árak közül a növényi termékeké 2018 nyaráig csökkenő tendenciát követett, azóta ezek emelkedtek, a múlt év eleji hónapokban kétszámjegyű mértékkel; az élőállatok és az állati termékek árai egy évig növekedtek, 2018 tavasza óta mérséklődtek, az utóbbi hónapokban azonban ismét emelkedésnek indultak. A fogyasztói árak összességében hosszabb ideig stagnáltak, de 2017 közepétől – hullámszerű dinamikával – határozott növekedés tapasztalható. **A magyarországi infláció 2019 decemberében az Európai Unió tagországai között a legmagasabb értékű volt.** Számottevő az emelkedés az élelmiszerek és élvezeti cikkek, valamint a szolgáltatások fogyasztói áraiban. **Különösen gyorsan emelkedik egyes alapvető élelmiszerek ára.***

2019-ben a fogyasztói árak átlagosan 3,4%-kal nőttek, ezen belül az élelmiszerek ára 5,4%-kal az előző évhez viszonyítva. A legjobban, 8,1%-kal a **szeszes italok, dohányárak** drágultak míg a **szolgáltatások** ára átlagosan 3,0%-kal, a **háztartási energiáé és a ruházati cikkeké** 1,0-1,0%-kal, az **egyéb cikkeké** 1,3%-kal emelkedtek. Hosszú ideje tartó tendencia, hogy a **tartós fogyasztási cikk árai csökkennek, 2019 átlagában e termékekért 0,3%-kal kevesebbet kellett fizetni.**

A **fogyasztói árak** decemberben 0,3%-kal emelkedtek az előző hónaphoz, és 4%-kal az egy évvel korábbihoz képest; a múlt évben 3,4%-kal haladták meg a megelőző évben mért szintet. Az élelmiszerek ára összességében – jelentősnek számító – 0,7%-kal emelkedett egy hónap alatt; ezen belül a friss zöldségé 5,5%-kal, a sertéssziradéké 3,6%-kal, a szalonnáé 3,3%-kal, a burgonyáé 2,7%-kal, a liszté 2,6%-kal, a párizsié és a kolbászfélkéé 2,4%-kal, a tojásé 2,3%-kal, a kenyéré 2%-kal, a szalámié és a sonkáé 1%-kal emelkedett, míg az üdítőitaloké 1,1%-kal, a csokoládéé és a kakaóé szintén 1,1%-kal, a száraztésztáé 1,3%-kal, a margariné 2,3%-kal, a teáé 2,8%-kal, a friss hazai és déligyümölcsé 2,9%-kal mérséklődött. A tartós fogyasztási cikkek ára novemberhez képest 0,1%-kal nőtt, a ruházati termékeké 0,3%-kal csökkent.

Az élelmiszerek fogyasztói ára decemberben **az átlagos infláció másfélszeresével**, 5,9%-kal **emelkedett** az egy évvel korábbihoz viszonyítva. A sertéshús ára csaknem egynegyedével, 23,7%-kal, a friss hazai és déli gyümölcsöké 17,7%-kal, a párizsi- és kolbászféléké 13,2%-kal, a szalonnáé 12,3%-kal, a cukoré 12,2%-kal, a szalámié és a sonkáé 10,3%-kal, a liszté 8,7%-kal, a kenyéré 6,9%-kal, a munkahelyi étkezése szintén 6,9%-kal, a sertézsiradéké 6,8%-kal, a péksüteményeké 6,6%-kal, az éttermi étkezése ugyancsak 6,6%-kal, a kávéé 6,4%-kal, a marhahúsé 5,4%-kal, a tejtermékeké 5,1%-kal, a burgonyáé 5%-kal, a fűszereké és ételízesítőké 4,8%-kal, a tojásé 4,3%-kal, a dió, a mák és a mogyoró ára 4,2%-kal, a rizsé 4%-kal, a szárzésztaé 3,7%-kal, a halé 3,3%-kal, az iskolai étkezése 3%-kal emelkedett. A dohányárak ára decemberben számottevően, 12,3%-kal, az égetett szeszesitaloké 8,1%-kal, a söré 5,1%-kal, az újságoké és a folyóiratoké jelentősen, 8,5%-kal, a virágoké és dísznövényeké 5,2%-kal, a gyógyszereké 2,4%-kal, a tanszereké és az írószereké 6,4%-kal, a ruházkodási cikkeké 0,4%-kal volt magasabb, mint egy évvel korábban.

Forrás: KSH, saját szerkesztés

A **nyugdíjas fogyasztói** kosárral számított **árindex** decemberben 0,3%-kal emelkedett az előző hónaphoz, és 4%-kal az egy évvel korábbihoz képest. A tizenkettedik hónapban a – hatósági árak, nyers élelmiszerek és üzemanyagok figyelmen kívül hagyásával éves összehasonlításban számított – **maginfláció** 3,9% volt, amely a fogyasztói árindex magas szinten történő stagnálását vetíti előre a következő hónapokra.

Költségvetési folyamatok – államháztartás

Az *államháztartás* – önkormányzatok nélküli – *pénzforgalmi szemléletű konszolidált hiánya* 2019 végén **1.219 milliárd forint** lett, az éves hiánycél 122,1%-a. 2019-ben a központi alrendszernek **21.440 milliárd forint bevétele** keletkezett, ez a módosított törvényi előirányzat 109,5%-a. A **kiadások elérték a 22.659 milliárd forintot**, azaz az eredeti éves előirányzat 110,1%-a teljesült. A központi költségvetés így számított hiánya december végén 1.024 milliárd forint, ami az éves előirányzat 103,9%-át jelenti.

A *gazdálkodó szervezetek* 2019 évben 1.415 milliárd forint **adót fizettek be**, ez 1,2%-kal kevesebb, mint a megelőző évben. Befizetéseik legnagyobb tételét az egyéb központosított bevételek – azaz a környezetvédelmi termékdíjak, az elektronikus és időalapú útdíjak, valamint a bírságbevételek – adták. A gazdálkodó szervezetek befizetéseinek 39,7%-a, - ami 562 milliárd forint - e jogcímen került befizetésre az államkincstárba, összege 10,8%-kal haladta meg a 2018 évit összeget. Az egyéb központosított bevételek legnagyobb hányada változatlanul az elektronikus, valamint az időalapú útdíjak befizetése. E jogcímenen a bevétel 287 milliárd forint, ez 14,9%-kal több, mint a múlt évben.

December végéig a társasági adó jogcímen – a szabályozás változása következtében – a kincstárnak 303 milliárd forintos bevétele keletkezett, 20,3%-kal kevesebb, mint egy éve. „018-hoz képest az állam bírságbevételei pedig 4,4%-kal nőttek.

A *fogyasztáshoz kapcsolt adókból* a múlt évben 6.140 milliárd forintot bevétel realizálódott, 13,5%-kal több mint 2018 folyamán. Általános forgalmi adóból az előző évinél 15,4%-kal, jövedéki adóból 5,8%-kal magasabb, ezen belül a jármű üzemanyagok jövedéki adójából 4,5%-kal, a dohánytermékekből – az alacsony bázishoz képest az adóemelés, valamint a forgalom jelentős bővülése következtében – 6,4%-kal nagyobb bevétel érkezett. A pénzügyi tranzakciós illeték 2019-ben is jelentős bevételt eredményezett, a 243 milliárd forint 4,4%-kal több a 2018 évinél. Ez a bővekmény a kereskedelmi bankok és a kincstár – jórészt ügyfeleikre továbbhárított – növekvő befizetéseinek eredménye.

A *lakossági adóbefizetések* összege december végéig 2.698 milliárd forintot ért el. Ez 11,2%-kal több mint a megelőző évben. Személyi jövedelemadóból 11,3%-kal, illetékekből 12,8%-

kal, gépjárműadóból 5,2%-kal keletkezett több bevétel. A társadalombiztosítási alapok bevétele az év folyamán 5.817 milliárd forintot ért el, ez az összeg 2%-kal lett magasabb a 2018-as befizetéseknél. Ezen belül a nyugdíjbiztosítási alap összes bevétele 0,9%-kal, az egészségbiztosítási alapé 3,5%-kal bővült. A nemzeti foglalkoztatási alap 467 milliárd forintos bevétele 29,3%-kal haladta meg az egy évvel ezelőttit. A társadalombiztosítási alapok bevételeinek eltérő dinamikája az alapok közötti arányváltoztatás következménye. Ezt a 2019. évi költségvetési törvény határozta meg és ez alapján a nyugdíjbiztosítási alap a szociális hozzájárulási adó 70,22%-át kapta, azaz 9,3 százalékponttal alacsonyabb összeget mint tavaly.

A **költségvetési szervek** és fejezeti kezelésű előirányzatok **kiadásai** a múlt évben együttesen 11.115 milliárd forintot jelentettek, azaz 6,7%-kal többet a 2018 évinél. Ezen belül a költségvetési szervek kiadásai 8,6%-kal, a szakmai fejezeti kezelésű előirányzatokéi 19,2%-kal nőttek meg, míg az uniós programok kiadásai 17,7%-kal csökkentek, azaz a 2018 évinek alig több mint négyötödére. A külön kezelt előirányzatok kiadásai részben bizonyos normatív támogatások, így a hitoktatás finanszírozásának, az egyházi és más nem állami intézmények támogatásának bővítését, a korábbiakhoz képest jelentősen növekvő katonai beszerzéseket, részben pedig a kormányzati presztízsbetűházások felgyorsítását alapozták meg. A helyi önkormányzatok támogatására 778 milliárd forintot fordítottak, 4,2%-kal többet az előző évinél. A támogatás emelése a béremelések részbeni állami ellentételezését jelentette, a hagyományos önkormányzati feladatok támogatása csökkent.

Szociális és családtámogatásokra 653 milliárd forintot fordított a központi költségvetés. Ez nominál értékben 1,5%-kal jelentett többet mint 2018-ban. A családi támogatásokra fordított összeg 1,2%-kal csökkent, a közgyógyellátási kiadás 0,6%-kal nőtt. A foglalkoztatási alap kiadásai 452 milliárd forintot ért el, azaz 16,1%-kal nagyobb forrást. Az alap kiadásainak 36,6%-a a közmunkaprogram finanszírozását szolgálta. A nyugdíjbiztosítási alap 3.511 milliárd forintos kiadása 4,7%-kal volt több. Az egészségbiztosítási alap felhasznált összege pedig 2019-ben 2.541 milliárd forint volt, 4,4%-kal több mint tavaly. Az alapon belül a legnagyobb összegű a gyógyító megelőző ellátások kiadása lett, erre 1.341 milliárd forintot, folyóáron 2,6%-kal több fordítottak, mint korábban.

Évek óta mindig megjelenő, megoldandó kormányzati feledat a költségvetési szervek lejárt határidejű **tartozásállománya**. Ez 2019 decemberben 10,4 milliárd forinttal, 12,7%-kal csökkent, és év végére 71,5 milliárd forint lett. Az előző év azonos időszakához viszonyítva a

43,1 milliárd forintos adósságnövekedés utal a probléma fontosságára. Az állami intézmények és irányítók tartozásai a 2018. decemberi – a legnagyobb mértékben az egészségügyi szolgáltatókat érintő – konszolidáció óta 151,8%-kal emelkedtek. A több mint 30 napja lejárt kötelezettségek aránya jelentősen nőtt, ezek tették ki az összes tartozás 82,6%-át. Egyetlen hónap alatt 59,7%-ra emelkedett a 60 napja lejárt állomány aránya.

A központi költségvetés fejezetei közül az Emberi Erőforrások Minisztériumának 52,8 milliárd forint összegű tartozásai teszik ki az adósság 73,8%-át. A tárca intézményei közül az egészségügyi ágazatba tartozók adóságai a legmagasabbak, 51,3 milliárd forint összeggel. Valamennyi klinika, kórház, azaz a gyógyító megelőző ellátást nyújtó intézmények adóssága december végére 67,7 milliárd forintra nőtt. Az adóssággal rendelkező 81 kórház és klinika átlagos adóssága 2019. december végén 949 millió forint volt, közülük 20 kórházé egymilliárd forint feletti. (10 egészségügyi intézmény tartozása a 2 milliárd forintot, 5 intézményé a 3 milliárd forintot, a Péterfy Kórházé a 4 milliárd forintot, a Honvédkórházé a 6 milliárd forintot is meghaladta).

A felsőoktatás területén az intézmények december végi tartozásainak összege 1,2 milliárd forint volt, de a külső tartozások mellett a működést veszélyeztető probléma a külső adósság többszörösét kitevő belső adósság. A felsőoktatási intézmények a viszonylagos fizetőképesség fenntartása érdekében több esetben – a kancellárok intézkedéseinek hatására – kénytelenek átmenetileg a célhoz kötött forrásaikat igénybe venni. Az Innovációs és Technológiai Minisztériumnak, mint fenntartónak 11 milliárd forintra – az állami intézmények összes adóssága 15,3%-ra – megoldást kellett találnia. A Honvédelmi Minisztérium adóssága az állami intézménykör tartozásainak 9%-át tette ki, ez a Honvédkórház tartozásait jelenti.

2019 végén 661 állami intézmény mintegy harmadának volt lejárt határidejű tartozása, sőt közülük mintegy fele intézménynek 30 napnál régebbi. A 71,5 milliárd forintos adósság 94,7%-át államháztartáson kívüli szállítók, szolgáltatók „hitelezik”, azaz e cégek finanszírozzák az állami közszolgáltatások egy részét hosszabb-rövidebb ideig.

A KSH által közölt előzetes adatok szerint² 958 milliárd forint, azaz a GDP 2,0%-a volt a kormányzati szektor 2019. évi hiánya. Az egyenleg GDP-arányosan 0,1 százalékponttal lett kedvezőbb 2018-hoz viszonyítva.

A kormányzati szektor hiánya 958 milliárd forint, a GDP 2,0%-a volt. A kormányzati szektor adóssága – az MNB adatai alapján – 2019 végén 31.040 milliárd forintot, a GDP 66,3%-át érte el. 2019-ben 2018-hoz képest a kormányzati szektor bevétele 20.588 milliárd, kiadása 21.546 milliárd forint volt.

- A **bevételek** 1594 milliárd forinttal, 8,4%-kal növekedtek. A legnagyobb értékkel, 677 milliárd forinttal, 8,6%-kal a termelési adók bővültek, amelyen belül 397 milliárd forintot, 9,6%-ot ért el az áfabevétel emelkedése. A jövedelemadó-bevételek 291 milliárd forinttal, 10,2%-kal voltak magasabbak az egy évvel korábbinál. A társadalombiztosítási hozzájárulások 334 milliárd forinttal, 6,4%-kal emelkedtek. Az egyéb bevételek 292 milliárd forinttal, 9,5%-kal növekedtek.
- A **kiadások** 1.635 milliárd forinttal, 8,2%-kal nőttek. A bővülés a bruttó állóeszköz-felhalmozás esetében 305 milliárd forint (12,2%), a folyó termelőfelhasználást illetően 396 milliárd forint (11,6%) volt. A kifizetett munkavállalói jövedelem 255 milliárd forinttal, 5,6%-kal, a pénzbeni társadalmi juttatások pedig 228 milliárd forinttal, 4,7%-kal nőttek. A kamatkiadásoknál a növekedés 50 milliárd forint (4,9%), az egyéb kiadásoknál 402 milliárd (11,3%) volt.

2019 IV. negyedévében 2018 azonos időszakához képest a kormányzati szektor hiánya 764 milliárd forint, a GDP 6,3%-a volt. Az egyenleg 108 milliárd forinttal, 0,4 százalékponttal romlott az egy évvel korábbihoz képest. A **bevételek** 512 milliárd forinttal, 9,8%-kal növekedtek. A **kiadások** 620 milliárd forinttal (10,6%-kal) haladták meg az egy évvel korábbit.

V. Társadalmi, gazdasági változások és hatások hazánkban

Népesség alakulása

² Az adatokat a KSH a túlzotthiány-eljárásról (Excessive Deficit Procedure – EDP) szóló jogszabály alapján, a nemzeti számlák európai rendszerében (ESA 2010) foglalt módszertani előírásoknak megfelelően jelentette az EU statisztikai hivatalának, az Eurostatnak.

Magyarország lakossága a 2011. évi népszámlálás alapján továbbvezetett **lakónépesség becsült száma alapján** a nemzetközi vándorlás figyelembevételével 2019 végén 9 millió 769 ezer fő volt.

2019-ben a születések száma 0,7, a halálozásoké 1,1%-kal volt alacsonyabb, mint 2018-ban. Ennek következtében a természetes fogyás 2,0%-kal, 838 fővel csökkent. Az év során 89.200 **gyermek született**, ami 607-tel, 0,7%-kal elmaradt a 2018. évitől.

Január–márciusban, júniusban és októberben kevesebb, április–májusban, júliusban, szeptemberben és november–decemberben több, augusztusban pedig ugyanannyi volt az újszülöttek száma, mint egy évvel korábban. A legjelentősebb, 8,2%-os emelkedés decemberben, a legnagyobb mértékű, 5,8%-os csökkenés júniusban történt. A **teljes termékenységi arányszám** 1,49. A gyermekvállalási hajlandóság nem változott 2018-hoz viszonyítva, a születésszám a szülőképes nők számának visszaesése miatt csökkent.

2019 év során 129.600 lakosunk **halt meg**, 1,1%-kal, 1.445-tel kevesebben, mint egy éve.

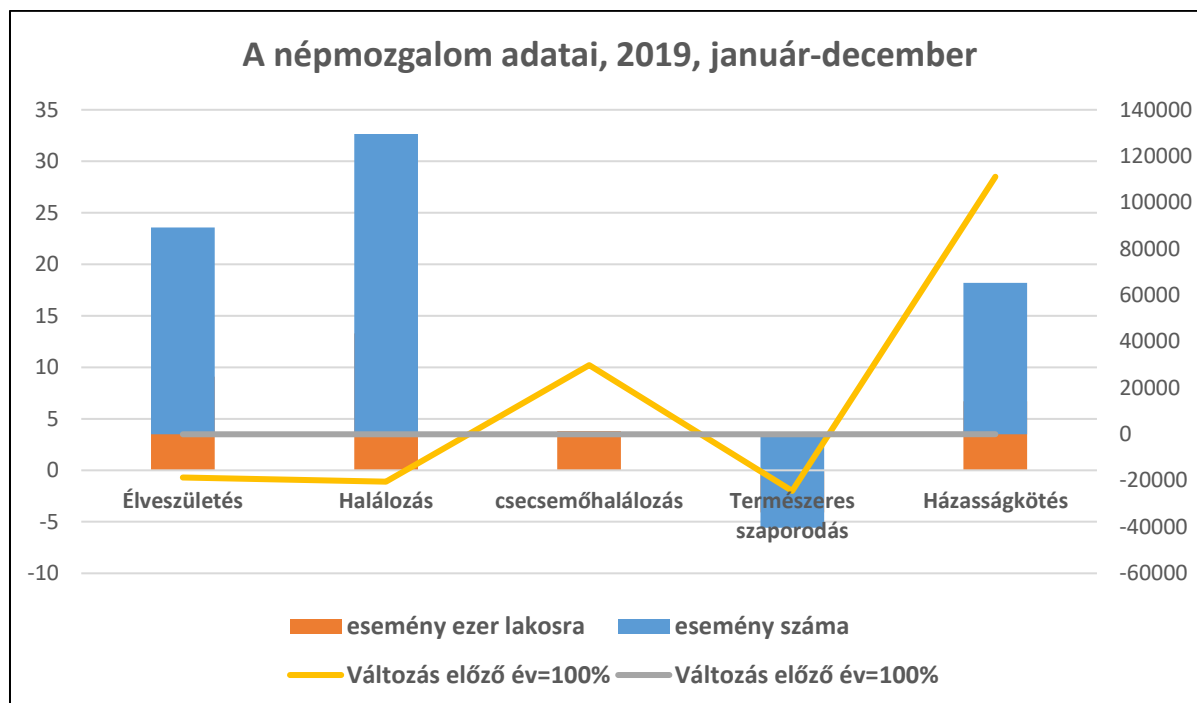
Januárban, februárban és júniusban növekedett a halálozások száma, az év többi részében viszont kevesebben hunytak el, mint 2018 azonos hónapjaiban. A legnagyobb mértékű, 20%-os emelkedés januárban történt, aminek hátterében a 2018-hoz képest korábban tetőző influenzajárvány állhatott. A legjelentősebb, 14%-os csökkenést márciusban regisztrálták, ezen kívül decemberben is számottevően, 8,1%-kal kevesebben veszítették életüket. Az élveszületések száma kisebb mértékben mérséklődött, mint a halálozásoké, ennek következtében a **természetes fogyás** a 2018-as 41.238-cal szemben 40 400 fő volt, ami 2,0%-os csökkenést jelent.

Az elmúlt évben 65.300 pár **kötött házasságot**, ez jelentősen, 28%-kal, 14.472-vel több mint 2018-ban volt.

Január volt az egyetlen hónap, amikor kevesebb frigyet anyakönyveztek 2018 azonos időszakához képest. Ezt követően február–márciusban 0,6, április–májusban 8,5, júniusban pedig már 16%-kal több házasságot anyakönyveztek az egy évvel korábbinál. Ez az emelkedő trend tovább folytatódott: július–szeptemberben átlagosan 33, októberben 65, novemberben 116%-kal többen kötöttek házasságot. Decemberben a növekedés üteme mérséklődött, de így is 54%-kal többen léptek frigyre, mint egy évvel korábban. 2019-ben kötötték a legtöbb házasságot 1990 óta.

2019 évben ezer lakosra 9,1 élveszületés és 13,3 halálozás jutott, 0,1-0,1 ezrelékponttal alacsonyabb, mint 2018-ban. A **természetes fogyás** 4,1 ezrelékes értéke is 0,1 ezrelékponttal

mérséklődött. 2019-ben **ezer élveszületésre 3,8 csecsemőhalálozás** jutott, ami 0,4 ezrelékponttal több volt az egy évvel korábbinál. A **házasságkötési arányszám 6,7 ezrelék** volt, 1,5 ezrelékponttal több a bázisidőszaki értékhez képest.

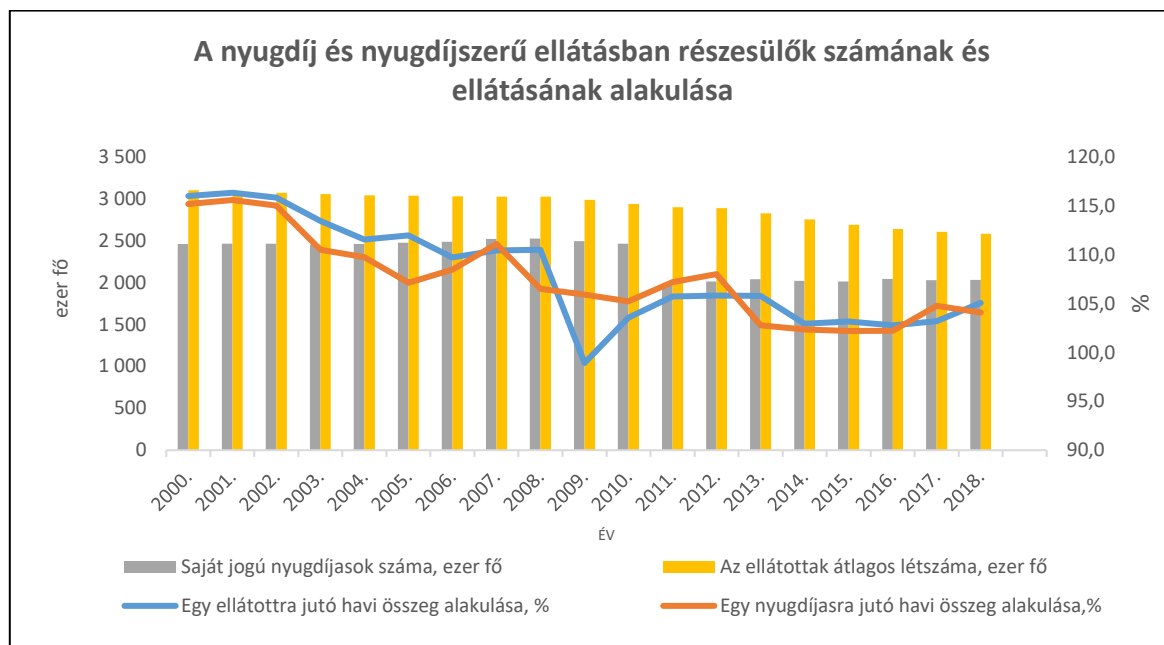
Forrás: KSH, saját szerkesztés

Nyugdíjhelyzetről

2019 év elején 2.584 ezer fő részesült Magyarországon nyugdíjban vagy egyéb nyugdíjszerű ellátásban, azaz az összes népesség 26,4%. A 2000-es év 3.100 ezer fős létszámahoz képest ez mintegy 20 %-kal és a 2010 évi 2.937 ezer főnél pedig 14 %-kal kevesebb. Az elmúlt évben is majdnem 1 %-kal csökkent a nyugdíjban és az egyéb ellátásban részesülők száma és aránya. A saját jogú nyugdíjasok számát tekintve 2010 elején 2.032 ezer fő részesül öregségi nyugdíjban. A saját jogú nyugdíjasok aránya a népességben a 2000 évi 24 %-os arányról 21 %-ra csökkent.

A nyugdíj és nyugdíjszerű ellátásra fordított kiadások a 2019 évi költségvetésben 3.451 milliárd Ft-ot értek el, ez az összes tervezett kiadás 16,8%-át, míg a GDP-nek 7,9 %-át teszi ki. A nyugdíj és nyugdíjszerű ellátásoknak a havi összege 2000-ben még 32.986 Ft, majd 2010-ben **86 .61 Ft** volt és 2019-re az évi folyamatos kiegészítés következtében 124.175 Ft-ra nőtt. A havi öregségi nyugdíjak összege az ezredforduló 39.380 Ft-os és a 2010 évi 97.259 Ft-os értéke után 2019 januárjára 138.591 Ft-ra nőtt.

Ez az átlagos havi nyugdíjérték akár jelentősen nagyobb is lehetne, ha nem a jelenlegi nyugdíjkorrekció módszerét alkalmaznánk, vagy az esetenkénti/utólagos nyugdíjkiegészítések is beépülnének minden esetben a havi nyugdíjakba.

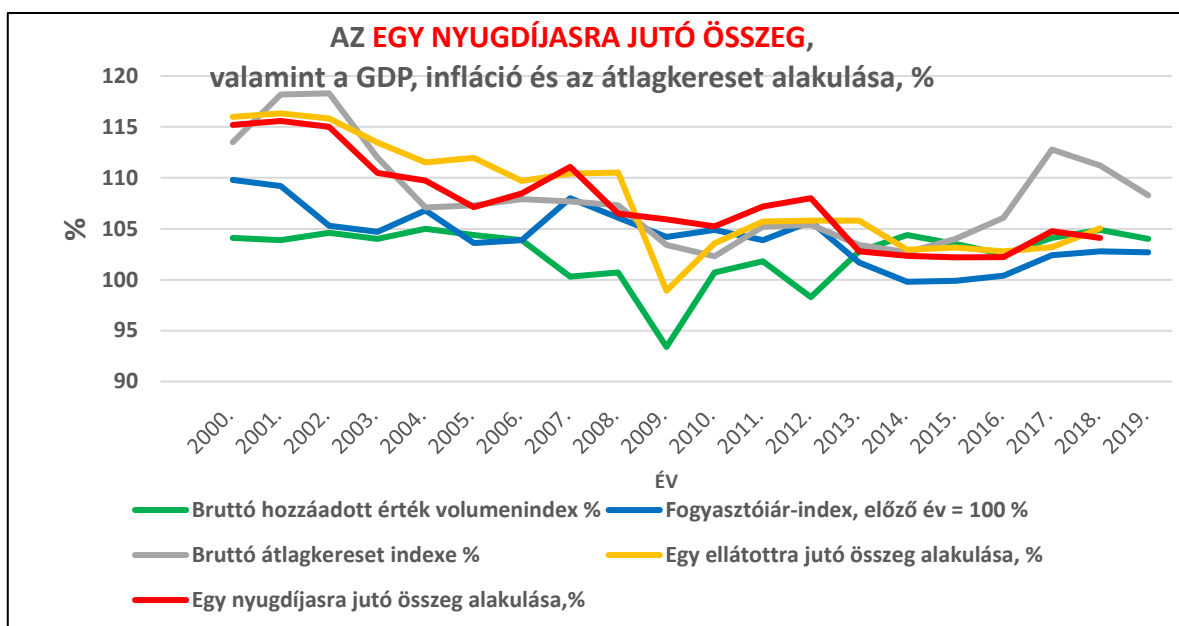

Forrás: KSH, saját szerkesztés

A nyugdíjhelyzet néhány jellemzője...

A jelenlegi nyugdíjhelyzet néhány jellemzővel körvonalazható:

- a legalacsonyabb öregségi nyugdíj még mindig 28 500 Ft.
- a legmagasabb nyugdíj jelenleg, több mint 2 millió Ft havonta, ezt idén már 2 vagy 3 fő is megkapja.
- az elmúlt 5 évben, míg a hivatalos átlagos munkabérek 60 %-kal emelkedtek, ugyanebben az időben a nyugdíjaknak az értéke csupán 14 %-kal nőtt, romlik a „helyettesítési arány”.
- 2015-től egy új típusú, új nagyságú nyugdíj kezdő nyugdíj érvényesül. Aki most megy nyugdíjba, az ugyanolyan szolgálati idővel és ugyanolyan átlagbérrel 25 %-kal magasabb nyugdíjban részesülhet, mintha 2015-ben ment volna nyugdíjba.

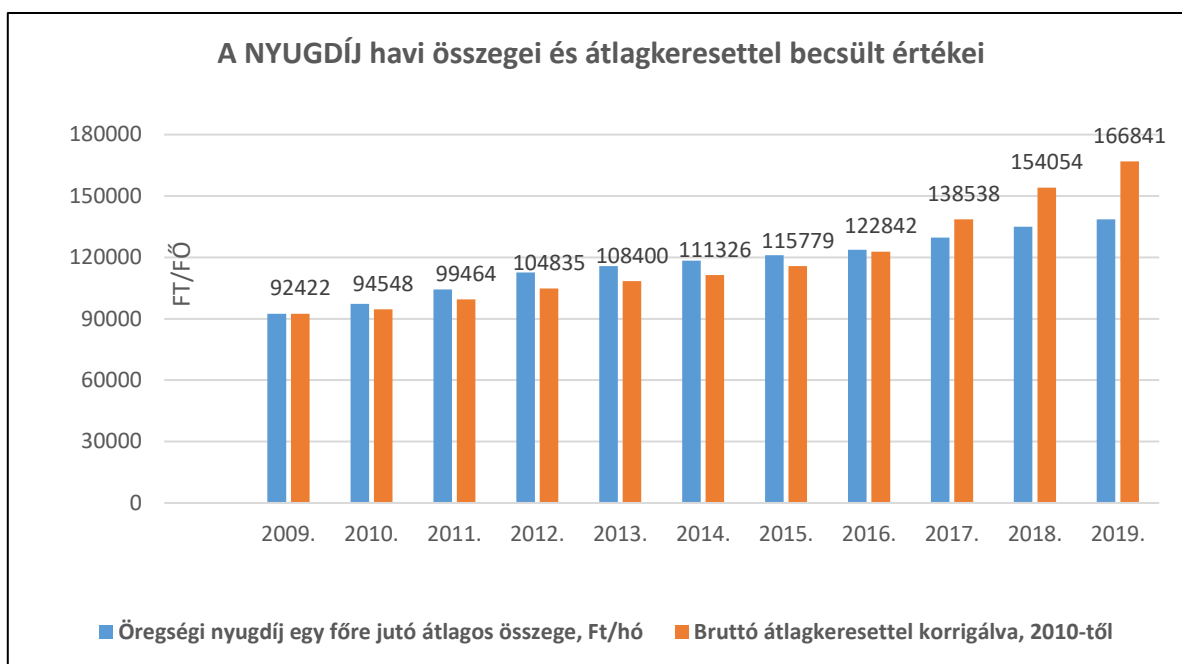
Forrás: KSH, saját szerkesztés

A keresetekkel történő korrekciók...

A folyamatos, de főleg a 2015 után megvalósult jelentősen növekvő bérekkel, keresetekkel számított növekedés a nyugdíjak értékének komoly mértékű bővülését tette volna lehetővé. A hivatalos évi nyugdíjkorrekciók értéke ugyanis 2010 óta átlagosan mintegy 3,5 %-os évi növekedést biztosított, ezzel szemben a bruttó átlagkereset indexével számítva a bővülés mértéke évi átlagos 6,1 % -os értéket jelenthet, ami **a nyugdíj és nyugdíjszerű ellátások esetében 150.541 Ft, míg az öregségi nyugdíj esetében 166.841 Ft-os átlagos havonkénti értéket tenne ki.** Az átlagkeresetekhez viszonyított változás tehát jelentős különbséget mutat a folyamatosan végzett nyugdíjkorrekciókkal szemben.

Érezhetően lecsökkent a nyugdíjaknak az átlagkeresethez viszonyított aránya. Az egy főre jutó átlagos öregségi nyugdíj 2010 évi 97.259 Ft-os havi összeg pedig – amely az akkori egy főre jutó átlagos nominális átlagkeresetnek a 73 %-át tette ki – most 160.829 Ft-os havi átlagos nyugdíjat jelentene. A jelenlegi átlag-nyugdíj a nominális átlagkeresetnek csupán 61%-át éri el.

2010 óta megváltozott az évi nyugdíjkorrekciónak a számítása. Az un. svájci indexálás, vagy nevezzük vegyes indexálással szemben egy folyamatos, a költségvetésben előre meghatározott évi nyugdíjkorrekciós összeggel történik a nyugdíjszerű ellátások és a nyugdíjaknak az éves növelése. Ez az évi nyugdíjkorrekció tulajdonképpen a fogyasztói árindexhez igazodva a Költségvetési Törvényben meghatározva jelenti a növelés lehetséges mértékét.

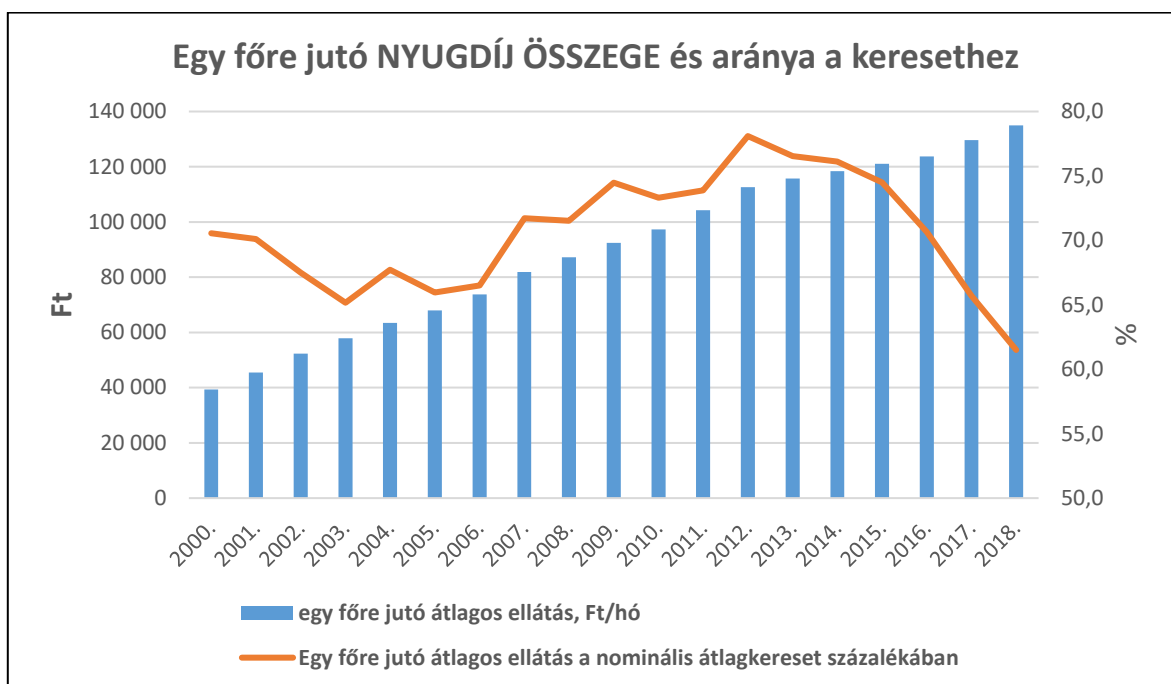
Forrás: KSH, saját szerkesztés

Ha megnézzük, hogy a GDP-vel a bruttó hozzáadott érték, a bruttó átlagkereset vagy fogyasztói árindex-szel történő nyugdíjindexálás a kedvezőbb, akkor igen érdekes módon azt látjuk, hogy a költségvetésben meghatározott évi nyugdíjkorrekció lényegében a 2010 óta lezajlott időszak első felében, 2017-ig tulajdonképpen kedvezőbb lehetőséget biztosított, mint a GDP, mint az átlagkereset, mint pedig egyszerűen a tényleges inflációval történő korrigálással szemben. Az elmúlt 9 évi átlagában a GDP-vel történő korrekciók ugyanis 2,7 %-os, a tényleges fogyasztói árindex-szel történő korrekció 2,4 %-os évi átlagos növelést tett volna lehetővé.

Egyedül a bruttó átlagkereset indexe az, ami 106,1 %-os értékkel közelíti a jelenlegi helyzetet. Sajátosan pedig oly módon, hogy a bruttó átlagkereset indexe az éves hivatalos nyugdíjkorrekciónál 2010 és 2014 között tulajdonképpen alacsonyabb volt, ezért a ténylegesen megvalósult évi nyugdíjkorrekciók kedvezőbbek voltak.

Jelenleg egy jelentős „bérrobbanás” tapasztalható Magyarországon és az elmúlt három évben tulajdonképpen ez a helyzet teremtette meg azt, hogy jelentősen szétnyílt az olló a nyugdíjak és a bérek között.

2010 óta a nyugdíjkorrekcióknak az átlagos évi mértéke 3,5 %-os növekedést jelez. A bruttó átlagkereset index viszont 6,1 %-ot, ami a 2016 óta zajló igen jelentős bérnövelésnek az eredménye.

Forrás: KSH. saját számítás

Jelenleg Magyarországon egy komoly bérfelzárkózás zajlik, ez a versenyképességünk javítása érdekében, a munkaerőpiaci helyzet következtében nélkülözhetetlen és elengedhetetlen. Azonban az évek óta tartó bérfelzárkózás egy egyszeri folyamatnak tekinthető és nyilvánvaló, hogy néhány belátható éven belül le is zajlik majd eljutva egy megfelelő szintű átlagbérhez. Ez persze feltehetően nem lesz olyan magas, mint a fejlett országokban, akár pl. az Ausztriában éppen meglévő bérszínvonal, de egy átlagos és stabil szintet jelent majd. Ez után pedig különösen fontos lehet majd az ehhez kapcsolódó nyugdíjaránynak és az aggregált helyettesi rátának a meghatározása.

A nyugdíjfinanszírozás kérdéseihez...

A nyugdíjak költségvetési finanszírozása, finanszírozhatósága mindig is az alapvető feltételt jelenti bármilyen változtatási javaslatához. Nem véletlen, hogy általában az évenkénti nyugdíj-kompenzációk, és az esetenkénti nyugdíj-prémiumok nem kerülnek bele a következő időszak havi tényleges ellátási összegébe. Valamennyi, az átlagnyugdíj emelésére és az eddigi évenkénti kompenzenció javítására irányuló lépés a nyugdíjkassza eddigi közel nullszaldós létének szükségszerű megváltozásával jár. A költségvetés belső átcsoportosítási lehetőségei –

feltehetően – végesek. Ezért a nyugdíjbevételek emelése lehetne az egyik út, de ez a dolgozói és vállalati terhek jelenlegi szintjének növelésével nem látszik megoldhatónak.

A meglévő nyugdíj-előtakarékossági rendszerek mellett a nyugdíjasok számára érdekes és feltehetően jelentős változás lehet az állami támogatású nyugdíjcélú állampapíroknak a bevezetése. Ezzel az állam komolyabb nagyságú pénzeket tud bevonni, ugyanakkor nyilvánvalóan a jelenlegi nyugdíj-előtakarékossági rendszer viszonyait és arányait is át fogja alakítani. Figyelembe kell venni, hogy a nyugdíjkassza 15-20 évig még feltehetően folyamatosan biztosítja a nyugdíjban lévőknek az ellátását, utána azonban a nyugdíjasok számának jelentős növekedésével ez a kassza jelentős nehézségekbe kerül.

Az új nyugdíjcélú kötvénykonstrukció hosszú futam idejével segíthet ezen. Kérdéses, hogy ennek a nyugdíjcélú kötvénynek a bevezetésével vajon a jelenleg is meglévő nyugdíj-előtakarékossági rendszer három másik eleme megváltozik-e, milyen módosítások történnek az önkéntes nyugdíjpénztáraknál, a nyugdíjbiztosításoknál, illetve a nyugdíj-előtakarékossági számlákban az un. NYESZ-ben.

Foglalkoztatottság, munkanélküliség, gazdasági aktivitás

A foglalkoztatottság statisztikai mutatói az elmúlt négy évben látványosan javultak, ezen belül az utóbbi három évben az elsődleges hazai munkaerőpiacon is érdemben emelkedtek. A magyar munkanélküliségi ráta az Európai Unió egyik legalacsonyabb értéke. A reálkeresetek az utóbbi három évben jelentősen, a közsféra egyes területein kiemelkedő mértékben nőttek, ugyanakkor ez a dinamika az utóbbi hónapokban érzékelhetően lassult.

2019-ben a foglalkoztatottak létszáma 43 ezer fővel, 4 millió 512 ezerre nőtt. Az elsődleges munkaerőpiacon dolgozók száma 68 ezer fővel, a külföldi telephelyen munkát vállalóké 11 ezer fővel megnőtt, a magukat közfoglalkoztatottnak vallók száma 37 ezerrel csökkent.

A foglalkoztatottak közül 4 millió 436 ezren voltak 15–64 évesek, e korcsoport foglalkoztatási rátája javult 0,9 százalékponttal, 70,1%-ra. A férfiaknál 1,0 százalékponttal, a nőknél 0,7 százalékponttal nőtt a ráta, ezzel a férfiaké 77,3%-ra, a nőké 63,0%-ra emelkedett. A 15–24 éves fiatalok kivételével a korcsoportokat a foglalkoztatási ráta növekedése jellemezte. A fiatalok foglalkoztatási aránya 0,5 százalékponttal, 28,5%-ra csökkent, a de a legjobb munkavállalási korú 25–54 éveseké 0,4 százalékponttal, 84,4%-ra, az 55–64 éves

munkavállalóké pedig 2,3 százalékponttal, 56,7%-ra emelkedett. A 20–64 évesek foglalkoztatási rátája 0,9 százalékponttal, 75,3%-ra nőtt.

Az év egészét tekintve a munkanélküliség átlagos ideje 12,8 hónap, a legalább egy éve állást keresők aránya pedig 34,5% volt.

A 15–74 éves munkanélküliek száma 12 ezer fővel lett kevesebb, 160 ezer fő volt az év végén, míg a munkanélküliségi ráta 3,4%-os értéke 0,3 százalékponttal csökkent. A férfiak körében a munkanélküliség lényegében nem változott, számuk 86 ezer fő, munkanélküliségi rátájuk 3,4% volt. A nők munkanélküliségi mutatói csökkentek, számuk 10 ezer fővel, 74 ezerre, munkanélküliségi rátájuk pedig 0,5 százalékponttal, 3,5%-ra mérséklődött. **A fiatalok munkanélküliségi rátája** 1,2 százalékponttal, 11,4%-ra nőtt, a 25–54 éveseké 0,4 százalékponttal, 3,0%-ra mérséklődött, az 55–74 évesek körében pedig 0,3 százalékponttal, 2,1%-ra csökkent.

Az aktív munkanélküliek száma a negyedik negyedévben 155 ezer fő volt, 12 ezer fővel, 7,2%-kal kevesebb, mint egy évvel korábban. A harmadik negyedévben az aktív munkanélküliek mellett még 254 ezren válaszolták az adatfelvétel során, hogy szeretnének dolgozni, de nem kerestek aktívan munkát, mert esélytelennek látták az elhelyezkedést; közülük 39 ezer főt sorolt a KSH a *passzív munkanélküliek* csoportjába. A munkaerő-felvétel módszertana alapján számított **munkanélküliségi ráta** – amely csupán az aktív munkanélküliek számának figyelembevételével meghatározott mutató – az október és december közötti három hónap átlagában 3,3% volt, 0,3 százalékponttal alacsonyabb az egy évvel korábbinál. A 25 éven aluliak között ezen időszakban 12,2%-os volt a munkanélküliség. Ez a mutató hosszú idő óta rendkívül magas, és 2,1 százalékponttal még nőtt is az egy évvel korábbihoz viszonyítva. Változatlanul **súlyos gond a tartós munkanélküliség**: az álláskereső csaknem egyharmada, 30,4%-a legalább egy éve nem talált elhelyezkedési lehetőséget. A munkanélküliség átlagos időtartama ebben az időszakban 10,6 hónap volt az egy évvel korábban regisztrált 14,8 hónappal szemben.

A Nemzeti Foglalkoztatási Szolgálat adatai szerint a **regisztrált álláskeresők száma** 2019 végén 234 900 fő volt, 2%-kal kevesebb, mint egy hónappal azelőtt, és 3%-kal kevesebb, mint egy évvel korábban. Az év tizenkettedik hónapjában a foglalkoztatók 24 ezer új álláshelyet jelentettek be, 12,9%-kal kevesebbet, mint egy hónappal, és 13%-kal kevesebbet, mint egy

évvel korábban. Ezen belül a piaci munkahelyek száma 9,3%-kal nőtt, a támogatott munkahelyeké 29,4%-kal csökkent az egy évvel korábbihoz képest. A decemberben bejelentett új álláshelyek közel fele, 46,9%-a közmunka végzésére irányult.

2019 végén a regisztrált munkanélküliek 13,5%-a 25 éven aluli fiatal volt, csaknem kétharmaduk, 60,6%-uk első munkahelyét kereste, reménytelenül. A munkanélküliek egyharmadának, 33,3%-ának nem volt szakképzettsége. Az álláskereső 42,8%-a maximum általános iskolai végzettséggel rendelkezett. A középfokú végzettségűek – az álláskereső 50,9%-a – körében 25,2% végzett szakközépiskolát, 50,1% szakiskolát vagy szakmunkásképzőt, 4,4% technikumot, míg 20,3% gimnáziumot. A felsőfokú végzettségűek novemberben 6,3%-ot képviseltek a munkanélküliek között. Az álláskereső 25,7%-a az elhelyezkedés szempontjából az egyik legkiszolgáltatottabb korcsoportba tartozó 55 éven felüli volt. A munkanélküliek alig több mint egynegyede, 29,5%-a volt álláskeresői támogatásra jogosult, melynek egyhavi összege 2019-ben legfeljebb a minimálbérével egyenlő, és mindössze 90 napon keresztül folyósítják. A lényegesen kisebb összegű – 2019-től legfeljebb 59 530 forintos keresetpótló juttatásban, illetve a nyugdíj előtti, a minimálbér 40%-ával egyező 59.600 forintos álláskeresői segélyben – összefoglalóan szociális segélyben az álláskereső 26,2%-a részesült. A munkanélküliek csaknem fele, 44,3%-uk ellátatlanul maradt.

A közfoglalkoztatottak számának csökkenésével 10 megyében több munkanélküli szerepelt a nyilvántartásban, mint egy évvel korábban. Számuk Veszprém megyében 13,3%-kal, Győr-Moson-Sopron megyében 10,3%-kal, Fejér megyében 5,1%-kal, Zala megyében 3,8%-kal, Békés megyében 3,6%-kal, Tolna megyében 3,5%-kal, Heves megyében 2,7%-kal nőtt, míg Nógrád megyében 2,3%-kal, Pest megyében 3,2%-kal, Budapesten 4,5%-kal, Csongrád megyében 6,1%-kal, Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében 14,1%-kal, Hajdú-Bihar megyében 16,2%-kal mérséklődött. Három régióban a munkanélküliségi arány meghaladta az 5,1%-os országos átlag másfélszeresét: Észak-Magyarországon 10,7%, Dél-Dunántúlon 8,1%, míg Észak-Alföldön 8% volt a mutató értéke. Két megyében kétszámjegyű volt a munkanélküliségi ráta, és meghaladta az országos átlag kétszeresét: Borsod-Abaúj-Zemplén megyében 11,8%-os, Nógrád megyében 11,2%-os arányt rögzítettek. A munkanélküliek gazdaságilag aktív népességhez viszonyított aránya decemberben további öt megyében is meghaladta, illetve elérte az országos átlag másfélszeresét: Somogy megyében 9,7%-ot, Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében 8,8%-ot, Baranya megyében 8%-ot, Jász-Nagykun-Szolnok megyében 7,9%-ot, Heves megyében 7,8%-ot regisztrált a statisztika.

A **közfoglalkoztatottak száma** novemberben 99 ezer fő volt, 0,6%-kal több, mint egy hónappal, és 15,5%-kal alacsonyabb, mint egy évvel korábban. Az első tizenegy hónap átlagában 102 ezer közmunkást alkalmaztak, csaknem egynegyedével, 22%-kal kevesebbet, mint az előző év azonos időszakában. A teljes munkaidőben dolgozó közmunkások bruttó átlagkeresete az első tizenegy hónapban 87 900 forint volt, 6,7%-kal több, mint egy évvel korábban. A közmunkások bérek ez év júliusáig elmaradtak az előző évi nominális értékektől is, augusztusban is csupán kismértékben – 1,2 százalékponttal – nőttek a megelőző év azonos hónapjához viszonyítva. Az éves keresetük átlaga alig haladta meg a jogszabályban előírt minimálbér felét, annak 59%-át tette ki. A különbség abból ered, hogy a minimálbér-emelés nem terjed ki a közfoglalkoztatottakra.

Keresetek, jövedelmek, háztartások anyagi helyzete

2019-ben a teljes munkaidőben alkalmazásban állók nemzetgazdasági szintű átlagos **bruttó átlagkeresete** – a legalább 5 főt foglalkoztató vállalkozásoknál, a költségvetési intézményeknél és a foglalkoztatás szempontjából jelentős nonprofit szervezeteknél – 367.800 forint, közfoglalkoztatottak nélkül számolva 378.100 forintot volt. A **nettó átlagkereset** kedvezmények nélkül 244.600, a kedvezményeket is figyelembe véve 252.100 forint volt.

A **bruttó és a kedvezmények nélkül számított nettó átlagkereset** 11,4-11,4%-kal, a kedvezmények figyelembevételével számított nettó átlagkereset 11,5%-kal nőtt 2018 évhez képest.

A **bruttó átlagkereset** értelemszerűen a pénzügyi, biztosítási tevékenység gazdasági ágban volt a legmagasabb (665.400 forint), míg a szálláshely-szolgáltatás, vendéglátás területén a legalacsonyabb (239.600 forint). A teljes munkaidőben alkalmazásban álló férfiaknál 403.600 forintot, míg a nők esetében 335.800 forintot ért el, ez a férfiaknál 12,3, a nőknél 10,8%-os növekedést mutat. A 25 év alattiak körében 285.000forint, a 25–54 évesek esetében 384.800 forint, míg az 54 év felettiekénél 363.100 forint volt. Az átlagkereset növekedése az egyes korcsoportokban rendre 17,2%, 11,9%, illetve 11,3% volt az előző évhez képest. A **rendszeres bruttó átlagkereset** (prémium, jutalom, egyhavi különjuttatás nélkül) 339.300 forint volt, ez 10,4%-kal emelkedett egy év alatt. A **reálkereset** pedig 7,7%-kal lett magasabb a fogyasztói árak 3,4%-os növekedése mellett.

2019. decemberében a teljes munkaidőben alkalmazásban állók nemzetgazdasági szintű **bruttó átlagkeresete** a legalább 5 főt foglalkoztató vállalkozásoknál, a költségvetési

intézményeknél és a foglalkoztatás szempontjából jelentős nonprofit szervezeteknél elérte a 406.400 forintot, közfoglalkoztatottak nélkül számolva a 417.700 forintot. Az átlagkeresetek alakulását természetesen befolyásolják a nem rendszeres kereseti elemek (jutalom, prémium). A **nettó átlagkereset** kedvezmények nélkül 270.000, a kedvezményeket is figyelembe véve 278.000 forint lett. A **bruttó és a kedvezmények nélkül számított nettó átlagkereset** 13,1%-kal, a kedvezmények figyelembevételével számított nettó kereset 13,2%-kal magasabb az előző év végéhez képest. A reálkeresetek az utóbbi három évben jelentősen, a közszféra néhány ágazatában pedig kiemelkedően nőttek, de a bővülés 2019-elejétől érzékelhetően lassult.³

A keresetek alakulása, 2019. január–december

Szektor	BRUTTÓ BÉR		NETTÓ BÉR
	havi átlagkereset, forint/fő	változás az előző év azonos időszakához képest, %	havi átlagkereset, forint/fő
Versenyszféra	381 000	11,6	253 400
Költségvetés	339 400	10	225 700
Nonprofit szektor	328 700	12,1	218 600
Nemzetgazdaság összesen	367 800	11,4	244 600

Forrás: KSH, 2020

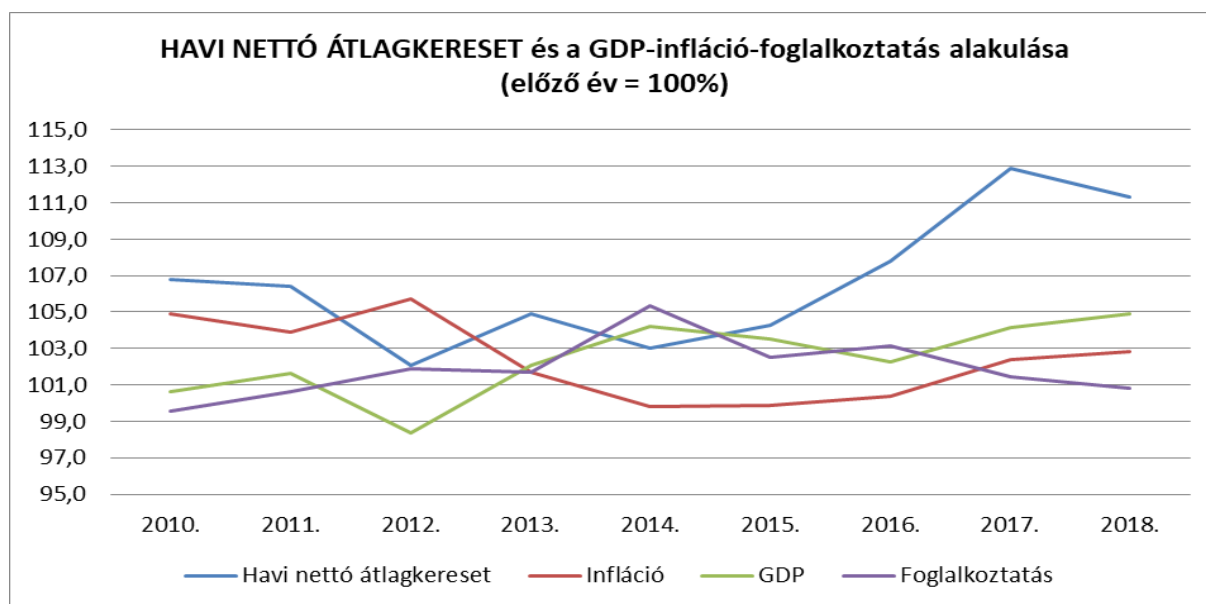
A hivatalos munkaerőpiaci statisztika a bérek elemzése során sem a szórást, sem a mediánt (mint az e területen jól értelmezhető átlag-mutatót) nem közli. Az ismert hivatalos KSH „átlag” az adatszolgáltatásba bevonható cégek bejelentéseinek és mintavételen alapuló módszerrel számított mutató, amelyben nem szerepelnek az 5 fős létszám alatti cégek dolgozói és a részmunkaidősök sem.

A medián bért „hivatalosan” nem ismerjük, de becslés alapján a magyarországi mediánbér bruttó 240 ezer forint volt 2019 februárjában. A 4,4 millió foglalkoztatottból 3 millió 130 ezer a KSH által számított átlagkeresetnél kevesebbet keres. A medián bruttó bér szerint: 100 dolgozóból 69, míg a versenyszférában 100 foglalkoztatottból 73 az átlagkeresetnél kisebb medián-bérrel rendelkezik. A konkrét számítások alapján szükséges lehet egy valóban differenciált bérminimum kialakítása. (Ismert több ágazat jelenlegi, az átlagtól – és a

³ <https://www.ksh.hu/gyorstajekoztatok#/hu/document/ker1912>

minimálbértől is – jelentősen eltérő átlagos bérszínvonala – lásd. Tesco. Egyes foglalkozások szövetségeinek törekvése a magas bérminimum kötelező bevezetésére – pl. gyakorló orvosok.)

A NAV személyi jövedelem bevallásának adataiból végzett számítások szerint az SZJA bevallást teljesítők közül a felső keresetű tizedbe tartozók, azaz a legjobban keresők 2018-ban annyit visznek haza, mint a társadalom alulról számított tizedeinek majd kétharmada (65%). Másként mondva, ez azt jelenti, hogy 428 ezer ember bérjövödelme megegyezik mintegy 2,8 millió fő keresetével.

Forrás: KSH, PA szerkesztés

2018-ban – a megelőző évhez hasonlóan – változatlanul jelentős az eltérés, azaz a munkaviszonyból és az egyéb címen is bér jellegű jövedelmet szerzők csoportjába sorolható munkavállalóknak 65%-a keres annyit, mint a felső 10%-ba soroltak. Az egyéb bérjövödelmek megszerzésének lehetőségei egyáltalán nem mérsékelik a béregyenlőtlenséget. Az eddigi minimálbér emelések után változatlanul torz bérszerkezetű az ország, azaz az átlag fizetések többsége nem a minimálbér környékén maradt.

Kétségek/bizonytalanságok övezik a foglalkoztatási, és ehhez kapcsolódó kereseti statisztikákat, hiszen az adóbevallásokból számítva 2,9 millió fő volt az, akiről kijelenthető,

hogy bevallott jövedelmük alapján legalább havonta megkereshette a 8 órás munka után járó minimálbért.⁴

Közférá bérhelyzete 2019-ben

Az elmúlt években több területen is életpályamodellt vezetett be a kormány a közférában. Ugyanakkor folyamatosan lehet olvasni munkaerőhiányról, néhol már a szolgáltatási színvonal visszaeséséről.

A fent említett kutatás során megvizsgáltuk azt a 20 munkakört, amelyek a létszámot tekintve leggyakoribbak a közférában és ezeknél megnéztük, hogy 2019 februárjában hogyan alakultak a keresetek, illetve milyen volt az adott munkakörön belül a bérek eloszlása, illetve a KSH által számított bruttó átlagkeresethez való viszonya.

A létszám alapján kiválasztott TOP 20 munkakörben dolgozók 54%-a átlagbér alatt keresett. Természetesen nagyon jelentős a differencia az egyes foglalkozások között. Miközben a fegyveres szervek felsőfokú képesítést igénylő munkaköreinél csak 3%-a a dolgozóknak keresett átlagkereset alatt, addig a gyermekfelügyelők, dajkák esetében ez az arány 99%.

Az egyes munkakörök esetében jelentősen oszlik meg a keresetek aránya. Azaz az adott foglalkozások átlagkeresetén belül esetenként nagyok az eltérések és nagy a különbség az adott nemzetgazdasági átlaghoz viszonyítva, illetve az adott foglalkozásúak körében az alsó és felső 10%-nak a kereseti határa között.

Például az általános iskolai tanárok, tanítók a nemzetgazdasági átlagkereset alatt keresnek egy kicsivel. Amennyiben keresetük alapján tizedekre osztjuk a tanárokat, akkor 2019 februári adatok szerint az alsó 10%-nál 35%-kal volt alacsonyabb a kereset az átlagbérhez képest, míg a felső 10%-nál ez 21%-kal magasabb volt, mint az átlag. Ez alapján a tanárok 57%-a nemzetgazdasági átlagbér alatt keresett. Ezzel szemben a szakorvosok esetében már csak 12% keresett átlagbér alatt, míg a szakorvosok kereseti átlagbére 122%-kal meghaladta a nemzetgazdasági átlagot.

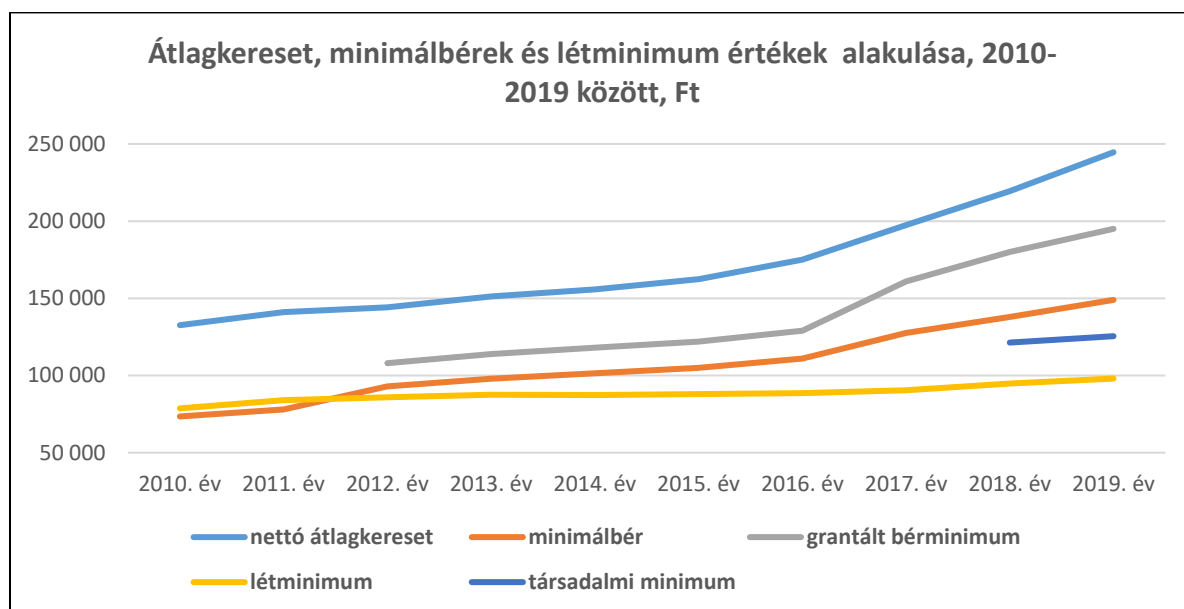
Változás történik az oktatás területén, a 10 leggyakoribb foglalkozás esetén érezhetően szóródnak a keresetek az átlagbérhez viszonyítva 2019-ben, ahogy az 2016-ban is volt. A 2017-től kezdődő jelentős minimálbér és garantált bérminimum emelés különbözőképpen hatott az

⁴ Ennek társadalmi aspektusáról szólnak a Policy Agenda elemzései a béregyenlőtlenségről, és az átlagbér-mediánbér közötti jelentős távolságról.

egyes foglalkozások közötti bérkülönbségekre. Miközben az egyetemi oktatók bére „távolodott” az átlagbértől az elmúlt időszakban, addig az általános iskolai tanárok, tanítóké éppen ellenkező irányba mozdult le, és kisebb lett, mint az átlagbér.

A vizsgált 10 foglalkozásnál hét esetben az történt, hogy a nemzetgazdasági béremelési hullám hatására az ott dolgozók pozíciója rosszabb lett a nemzetgazdasági átlaghoz képest.

Az egészségügy területén javult a dolgozók keresete a nemzetgazdasági átlaghoz képest. Egyedül az általános orvosok, és a gyógypedagógusok esetében tapasztaltunk negatív irányú változást. Ugyanakkor jól mutatja az ágazati bérek problémáját, hogy az ezekben a foglalkozásokban dolgozóknak még most is 76%-a keres a nemzetgazdasági átlagbér alatt, sőt ez az arány az oktatás területén 60%.

Forrás: KSH, PA szerkesztés

A magyarországi bérnövekedés 2020-ig tartó folyamata egyértelműen pozitív, jelentős a néhány év alatt bekövetkezett változás. A 6 éves bérmegállapodás sikeres gazdaságpolitikai és életszínvonal emelő lépés. A "növekedési képességünk" alapvetően összefügg a versenyképességgel, amelynek egyik fontos tényezője a bérszínvonal is. A hazai keresleti tényezők között eddig növekedési tartalékokat rejtett a „kedvező”, azaz alacsony munkaerőköltség a külföldi versenyképességünk megítélésében. Jelentősen változik azonban a munkaerőpiaci helyzet és az azt ösztönző adórendszer.

Egy hazánkhoz hasonló, közepesen fejlett gazdaságban a bérek aktív alakítása a hosszú távú fejlődésre is pozitív hatással lehet. A bérek és a termelékenység növekedése között szoros, belső összefüggések vannak, ezért a hosszabb távon a kínálati feltételek javításával együtt a bérek folyamatos emelése is nélkülözhetetlen. Ez természetesen nem a hazai béreknek a gyors, a fejlettebb országok szintjére történő emelését jelenti. Hosszú távon azonban ez lehet a feladat. Ennek fontos lépései, sarok kövei talán már meg is vannak:

- A minimálbér-emelések általánosan jelzést adnak a gazdaságban szükséges béremelések mértékéről, és biztosíthatják az alacsony bérű és jellemzően alacsony alkupozícióval rendelkező munkavállalók esetében a bérek vásárlóerejének fokozatos növelését.
- A bérmegállapodások rendszerének széles alapokon nyugvó, – ágazati sajátosságokat is figyelembe vevő – kialakítása, Ez biztosítja, hogy a reálbérek emelkedése hosszú távon lépést tartson a termelékenység bővülésével.
- A munkát terhelő adók további csökkentése fontos lehet. Az ennek érdekében hozott lépések a nettó bérhányadot már 2010 óta folyamatosan növelik és így nő a munkabérek vásárlóereje.
- Nélkülözhetetlen az oktatási és felnőttképzési rendszer megfelelő hatékonysága. A jól képzett, folyamatosan képezhető dolgozók magasabb termelékenység mellett magasabb béreket kaphatnak, és a munkapiac strukturális problémáin is segíthetnek, támogatják a teljes foglalkoztatás elérését.
- Végezetül csakis a megfelelő méretgazdaságosság mellett működő vállalatok képesek a magasabb bérek mellett profitabilisak maradni. Ezért kell áttekinteni, a kis- és középvállalati szféra túlzott elaprózódottságát.

A nemzetgazdaságban cca. 1,1 millió főt érintett a 2019-ben végrehajtott kötelező minimálbéremelés, ezen belül az alkalmazottak 43%-át érinti a kötelező béremelés, mégpedig 21,4%-ot a minimálbér emelés, ez 443 ezer dolgozót jelent és 21%-ot a garantált bérminimum emelés, azaz 436 ezer főt.⁵

A vállalati szférában összesen 879 ezer foglalkoztatott bérét kellett emelni, míg az állami szektorban (közszolgáltatást ellátók) az emelés 230-250 ezer főt érintett. Megjegyezhető, hogy

⁵ Forrás: A BÉRMINIMUM emelésekkel kapcsolatban Pénzügyminisztérium által végzett elemzés – amelyet a KSH adatai alapján 2019 végén készített.

természetesen azok bérét is emelni kellett, akik eddig valamivel a legkisebb bérek felett kerestek, de most az új kötelező bérminimum meghaladta az eddigi bérüket. A kötelező emelésben azonban nem szerepel az 1 millió önálló vállalkozó és cca. 150 ezer közfoglalkoztatott sem!

A **szektoronkénti** számok is érdekesek, azaz az egyes ágazatokban mekkora volt a kötelező emelésbe tartozók aránya:

- a mezőgazdaságban a foglalkoztatottak 48%-a, (itt a minimálbéresek aránya 31%, garantált bérmin. 17%)
- a feldolgozóiparban 44,5% - (kb. 50-50%-ban a minimál és a garantált minimum), de ezen belül nagyon rossz helyzetben van a ruhaipar, 57%, az élelmiszer-, italipar és dohány gyártás 53%, a gép-, berendezésgyártók is
- az építőiparban 51,4% (itt óriási a feketemunka is!)
- a szálláshelyszolgáltatás, vendéglátás 64,7%
- az adminisztratív, szolgáltatás-támogató tevékenységek (takarítás, épület üzemeltetés ..)
- de 20% alatt van a pénzügyi – biztosítási szektorban, villamos-, gőzellátásban, gyógyszergyártásban érintett foglalkoztatottak aránya.

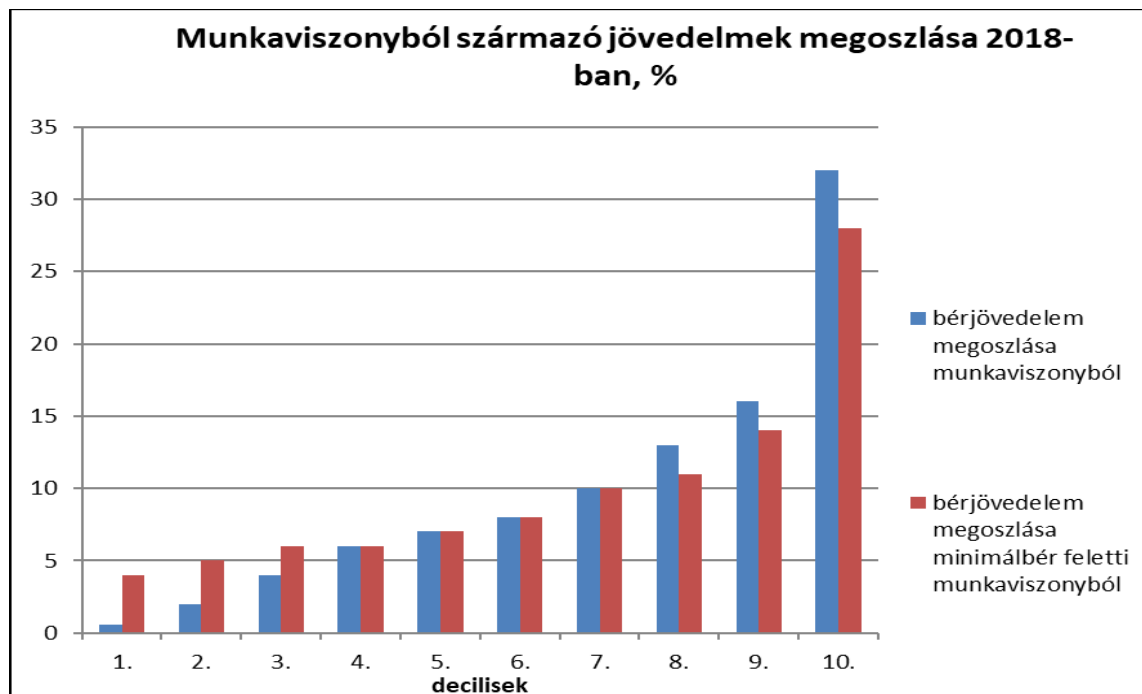
Területenként jelentősek az eltérések, Budapesten minimálbéremelésben részesülhet a foglalkoztatottak 32%-a (Közép-Magyarországon 34,2%), Észak-Magyarországon cca. 50%-körül, Közép- és Nyugat-Dunántúl cca. 40%-a (de pl. Békés megyében 60%).

Vállalatnagyság szerinti arányok: 50-250 fő között a foglalkoztatottak 44%-a, 251-500 fő között 39%-a, 500 fő felett 33%-a, míg 1000 fő felett 25%-a kap minimálbér emelést.

Tulajdoni arány szerint: a hazai tulajdonú vállalkozásoknál a dolgozók 49%-a, a külföldi tulajdonúaknál 27%-a kap legkisebb bért!

A minimálbér- és garantált bérminimum emelés 2019-ben már kisebb gondot okoz a vállalkozások gazdálkodásában, de a cégek gazdálkodásban nehézséget jelent az akár többletterhet is okozó adóváltozások egy része, elsősorban a cafetéria új szabályozása. A július 1-re eltolt 2%-os szociális hozzájárulás csökkentés is kedvezőtlen volt a cégeknek. A munkaerőpiac jelenleg is súlyos területi problémákkal terhelt, a következő években gyorsulhat a bérek felzárkózása, részben amiatt is; hogy a szociális hozzájárulási adó 2022-ig évente további 2-2 százalékponttal csökken, a nominális GDP tervezett növekedése a következő években 7

százalék körül alakulhat, ezzel a következő években tartható lehet a 8,5-9 százalék körüli bérdinamika, aminek eredményeként a reálbérek is mintegy 5,5-6 százalékkal nőhetnek.

Forrás: Policy Agenda

2018-ban – a megelőző évhez hasonlóan – változatlanul jelentős az eltérés, azaz a munkaviszonyból és az egyéb címen is bér jellegű jövedelmet szerzők csoportjába sorolható munkavállalóknak 65%-a keres annyit, mint a felső 10%-ba soroltak. Vagyis az egyéb bérjövedelmek megszerzésének lehetőségei egyáltalán nem mérsékeltek 2018-ban sem a béregyenlőtlenséget.

A háztartások anyagi helyzetéhez

A **lakosság betétállománya** december folyamán 145 milliárd forinttal emelkedett, és a múlt év végén 9.514 milliárd forintot tett ki. A forintbetétek volumene 108 milliárddal, a devizabetéteké tranzakciók eredményeként 56 milliárd forinttal nőtt, de az árfolyamváltozások következtében 19 milliárd forinttal csökkent. A háztartások betétállománya összességében tranzakciók eredményeként – a szezonális hatások kiszűrése után – 63 milliárd forinttal emelkedett. Az

Államadósság Kezelő Központ adatai szerint 2019 végén a lakosság birtokában 9.074 milliárd forint értékű állampapír volt, 20,7%-kal több az év eleji állománynál.⁶

A lakosság hitelállománya 2019 decemberében 81 milliárd forinttal emelkedett, és a hónap végén 7.103 milliárd forintot ért el. A forint-hitelek volumene 81 milliárddal megnőtt, de a devizahitelek állománya nem változott. A lakossági devizahitelek hó végi aránya a teljes lakossági hitelvolumennek mindössze 0,5%-át jelentette. A háztartások hitelállománya tranzakciók eredményeként – szezonálisan kiigazítva – 120 milliárd forinttal emelkedett.

A háztartások biztonsági tartaléka ...

A magyar lakosság pénzügyi vagyona 2019 végén meghaladta a tervezett GDP nagyságát. A mintegy 50 ezer milliárd forint megoszlása azonban nagyon egyenőtlen. A jövedelem vizsgálatok, a szegénység mérésének módszerei részletesen elemzik a magyarországi helyzetet is. Ezek sorába illik a pénzjövödelmek biztonsági tartalékának vizsgálata is. A háztartások gazdálkodásában a jövedelmek megszerzésének, elköltésének biztonsága alapvető fontosságú. a váratlan kiadáshoz szükséges összeg, de a vizsgálatok szerint csak egyharmadunknak van erre pénze. A válsághelyzet során különösen fontos lehet annak ismerete, hogy mekkora a háztartások anyagi kiszolgáltatottsága⁷.

A magyar létminimum azt mutatja mekkora jövedelem szükséges egy háztartásnak ahhoz, hogy biztosíthassa tagjai számára a folyamatos életvitellel kapcsolatos szerény - a társadalom adott fejlettségi szintjén konvencionálisan megfelelőnek minősülő - szükségletek kielégítését. Ugyanakkor ez a bevételi szint nem nyújt lehetőséget arra, hogy belső átcsoportosításokkal, vagy ebből félrerakott megtakarításokkal legyen lehetőség tartalék képzésére, és váratlan kiadások finanszírozására.⁸

⁶ Az MNB ennél kisebb állományt tart nyilván; a különbség az eltérő módszertanból adódik, az ÁKK az intézményi befektetők birtokában lévő lakossági állampapír állomány egy részét is itt veszi számba. Így az állomány emelkedése ennél is nagyobb; valójában a kimutatottnál magasabb a lakosságnál lévő állomány növekedése.

⁷ A kutatás 1000 fő megkérdezésével (telefonos) készült reprezentatív adatfelvétellel (kor, nem, területi elhelyezkedés) valósult meg. Az adatfelvétel időpontja: 2019. április 15-30.

⁸ A Policy Agenda kutatásának keretében évről-évre vizsgáljuk a létminimum és a társadalmi minimum értékét, és az ezen a szinten élő háztartásokat. Ebben a kutatásban fontos elem, hogy meghatározzuk a kisebb váratlan kiadásokra vonatkozó összeget. 2018-hoz képest idén jelentősen növekedett ennek a szintje, de továbbra is a családok körülbelül egy harmada rendelkezik ennek megfelelő összeggel.

Az, hogy mekkora tartalék lenne kívánatos nyilvánvalóan háztartásonként eltérő. Ennek meghatározásához szükség van arra, hogy az érintettek mit gondolnak „elegendő” tartaléknak, és ehhez a saját maguk által meghatározott szinthez képest hova sorolják magukat.

Fontos, hogy nem objektív a váratlan kiadás definíciója, hiszen például egy betegség miatti jövedelemcsökkenés családonként eltérő mértékű anyagi problémát jelent. Ugyanígy különbözik az is, hogy kinek mekkora szabadon rendelkezésre álló pénzügyi tartalék jelenti a megnyugtató hátteret.

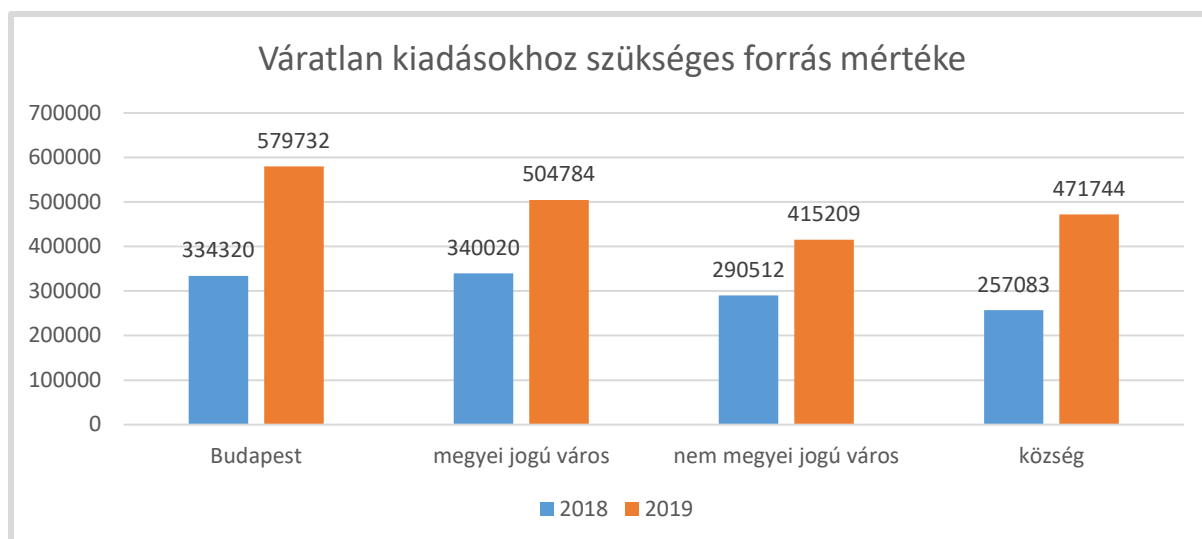
A háztartások szintjén a kisebb váratlan kiadások fedezetére nagyságrendileg 476 ezer forintra lenne szükség. Azaz ennyinek kellene rendelkezésre állnia ahhoz, hogy ne rendítse meg egy váratlan kiadás a családi költségvetést, ne kényszerüljön arra, hogy külső forráshoz kelljen nyúlnia. Ez 2019-ben már magasabb volt, mint az előző évi 297 ezer forintos összeg.

A jelentős növekedésben feltehetőleg szerepet játszik olyan tényező, mint a szubjektív inflációs érzés, vagy akár – a kisebb váratlan kiadásokhoz szorosan kapcsolódó – szakemberhiány, és emiatt jelentős drágulás a szolgáltató szektorban.

A másik ok, hogy jelentősebben emelkedett az alacsonyabb elvárt összeget megjelölők körében az átlagérték. Míg a 2018-as adatok szerint, ha az elvárt tartalék alapján ötödökre osztjuk a társadalmat, akkor az első ötöd átlaga még 71 ezer forint volt, ez 2019-ben 150 ezer forintra növekedett. Ezzel szemben a felső ötödben csak 46%-os volt az emelkedés (892 ezer forintról 1,3 millió forintra).

Természetesen hatással van a kívánatos megtakarítási szintre, hogy mennyien élnek az adott háztartásban. Az egy-két fős családoknál ez az összeg 375 ezer forint volt (2018-ban 257 ezer forint), a három-négy fős családoknál meglepően magas: 500 ezer forint (2018-ban 359 ezer forint). Érdekes módon ötfős, vagy annál nagyobb háztartásoknál csökken ez az összeg és ott 432 ezer forint (2018-ban 284 ezer forint volt).

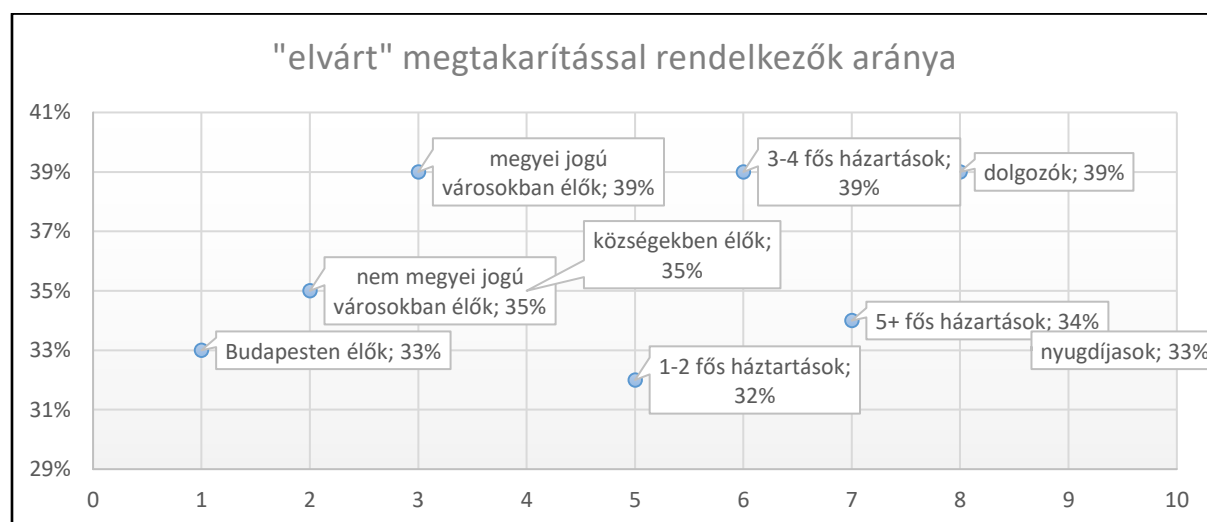
Településtípusok esetén is jelentősek a különbségek. A budapesti háztartások 580 ezer forintos kívánatos szintet jelöltek meg, a községekben ez lecsökken 471 ezer forintra. A 23%-os különbség (2018-ban is ekkora volt) önmagában nem magyarázható az árakkal, sokkal inkább egy anyagi-jóléti pozícióval van összefüggésben.

Forrás: Policy Agenda, saját szerkesztés

A közel 300 ezer forintos átlagos „elvárt” tartalék szintre 2018-ban a válaszadók 34%-a mondta azt, hogy van ekkora mobilizálható megtakarítása. A 2019-ben mért átlagos megtakarítási értékhez is szinte pontosan ugyanennyi válaszoló (35%) viszonyult úgy, hogy biztonságban érzi magát, mert van ekkora megtakarítása.

Ez az arány a fővárosban élőkénél 33%, a községekben pedig 35%. az egy-két fős háztartások esetében 32%-a, míg az öt, vagy annál nagyobbaknak 34%-a mondta, hogy van akkor tartaléka, amelyet elvárt megtakarításként jónak tartana.

Forrás: Policy Agenda, saját szerkesztés

Összességében továbbra is elmondható, hogy a magyar társadalom közel kétharmada úgy érzi, hogy nincsen anyagilag felkészülve arra, ha kisebb váratlan kiadást kellene finanszíroznia. Az feltűnő az adatokban, hogy a Budapesten élők szubjektív anyagi biztonságérzete az egyik legalacsonyabb. Ez a korábbi évben egyáltalán nem volt jellemző.

A jelenlegi járvány, a kialakult komoly válság során a kormány különösen fontos lépéssket tehet – tesz is pl. a hitelezési moratóriummal, az egyéb családokat segítő intézkedésekkel – a családok anyagi ellehetetlenülése elkerüléséhez.

X X X

MELLÉKLETEK

- 1. Technológiai fejlettség, robitizáció, IT szektor**
- 2. A hazai versenyképesség alakulás**
- 3. A magyar családvédelmi folyamatok**

1. sz. melléklet

TECHNOLÓGIAI FEJLETTSÉG, ROBITIZÁCIÓ, IT SEKTOR

Magyarország tervezett jövője a legmodernebb technológiához történő felzárkózással valósulhat meg. A világban „elképesztő gyorsaságú és mértékű növekedés” zajlik az IT-szektorban. Ebből kimaradni azt jelenti, hogy minden esélyünket elveszítjük a modern világban elképzelt létünkhöz.

Az e területen tevékenykedő szakértő előrejelzők 2020-ról 2023-ra 6,6 százalékos éves átlagos növekedéssel 1,94 ezer milliárd forintos növekedést tartanak elképzelhetőnek a magyar IT-piacban. Bár a gazdasági növekedés némileg lassulhat, az IT-piacot a munkaerőhiány és a növekvő bérek miatt szükségessé váló informatikai beruházások hajtják. A legfontosabb trendek között említik a felhő technológiák, az 5G, az AI és más technológiák térnyerését és az ipar 4.0-ás fejlesztések terjedését.

I.)

2019 elején a magyar gazdaságban működő/nyilvántartott mintegy 1,9 millió szervezetnek 3,3%-a, azaz 62 ezer szervezet tartozott az információ, kommunikáció ágazataiba. A digitális gazdaság alapját jelentő infokommunikációs szektorban 51 ezer vállalkozás működött. Ezek jellemzői a KSH adatgyűjtései alapján a következőkben foglalhatók össze:⁹

- 2018-ban, egy év alatt az infokommunikációs szektorban működő szervezetek beruházásainak volumene 8,5%-kal emelkedett.
- 2018-ban az üres álláshelyek aránya az információ, kommunikáció nemzetgazdasági ágban 3,6% volt.
- 2018-ban az előzetes adatok szerint az információ, kommunikáció nemzetgazdasági ágban folyó áron 1.789 milliárd forint bruttó hozzáadott érték realizálódott, volumene 11%-kal volt magasabb az előző évinél.
- Az infokommunikációs szektorban működő vállalkozások folyó áron 8,9%-kal több nettó árbevételt (7,9 ezer milliárd forint) értek el 2017-ben, mint egy évvel korábban.
- 2017-ben 4,0%-kal többen vettek részt a szektor vállalkozásainak tevékenységében. A személyi jellegű ráfordítások 10%-kal meghaladták az előző évit.
- Az IKT-szektorban folyó áron a bruttó hozzáadott érték 15, a termelési érték 8,4%-kal nőtt 2016-hoz képest.
- 2017-ben a szektorban működő vállalkozások befektetett eszközeinek értéke közel a harmadával csökkent, míg a saját tőkéé 5,3%-kal nőtt egy év alatt.
- 2017-ben a vállalkozások adózás előtti eredménye több mint a négyszeresére, az adózott eredménye közel a harmadával emelkedett egy év alatt. A gazdálkodás hatékonyságát jellemző nettó profithányad – az adózott eredmény és a nettó árbevétel hányadosa – 0,8 százalékponttal meghaladta az előző évit. Az üzemi (üzleti) tevékenység eredménye 3,0%-kal nőtt 2016-hoz képest.
- 2018-ban a vezetékes vonalak 71%-a VoIP-hangesatorna volt, egyre több ügyfél választja a kábeltelevízió mellé az ugyanazon kábelén nyújtott telefonszolgáltatást is. E területen erős a piaci koncentráció, továbbra is három szolgáltatóhoz tartozott a vonalak négyötöde.
- 2018-ban a mobiltelefon-előfizetések száma 0,8%-kal nőtt, a havidíjas előfizetéseké is tovább emelkedett. A mobilpiac telítődöttsége az egyre kedvezőbb díjsomagoknak tulajdonítható, ami hatással volt az adatforgalom nagymértékű növekedésére is.
- A televízió-előfizetések száma 2018 végén megközelítette a 3,8 milliót, az előző évihez képest 1,3%-kal bővült. Ebből 79% digitális, a fennmaradó 21% analóg volt.

⁹ Lásd: Digitális gazdaság és társadalom, 2018, KSH, 2019.12.30

- A kábeltelevízió-előfizetők száma 2018-ban – az előző évekhez hasonlóan – nőtt, a piacon meglévő egyre élesebb verseny mellett. 2017-hez hasonlóan 2018-ban is a jelszolgáltatásból (előfizetési/jelszolgáltatási díjbevétel) származott a kábeltelevíziós díjbevétel számottevő része.
- 2018-ban Magyarországon az internet-előfizetések száma 10 millió volt, ami közel 200 ezerrel meghaladta a népesség számát. Az internet-előfizetések száma 4,8%-kal emelkedett az előző évihez képest. A mobil-internet adja az összes internet-előfizetés 69%-át.
- 2018-ban a magyarországi háztartások 83%-a rendelkezett internet-hozzáféréssel. A hazai ellátottság aránya évről évre javul, a bővülés mértéke 2010 és 2018 között évente átlagosan 4,0 százalékpont volt.
- 2018-ban a 16–74 éves lakosság körében a gyakori (3 hónapon belüli) internetezők aránya 76% volt.
- 2018-ban az éven belüli egyéni internethasználók 67%-a lépett kapcsolatba közhivatalokkal e-közigazgatási ügyek intézése során, ami 7,2 százalékponttal magasabb az előző évinél.
- 2018-ban a magyarországi vállalkozások 94%-a használt számítógépet, 91%-uk csatlakozott az internethez, és kétharmadának (66%) volt honlapja.
- 2018-ban a magyarországi vállalkozások 18%-a (az internetet használó vállalkozások 20%-a) vásárolt felhőalapú szolgáltatást.

II.)

Milyen módja lehet a legfejlettebb technológiák gyors átvételének, milyen akadályok vannak gazdaságunk előtt. A fejlett országokban jelentős szerkezetiteher-hatás figyelhető meg.¹⁰ A szerkezeti teher nem csupán abban mutatkozik meg, hogy a magas termelékenységgű feldolgozóiparból a szolgáltatások felé áramlik a munkaerő, hanem a feldolgozóiparon belül is a relatíve alacsonyabb termelékenységgű iparágakban kevésbé gyorsan csökken a foglalkoztatottak létszáma, mint a kiemelkedő termelékenységet mutatókban. A szerkezeti átalakulás tehát több ellentétes hatóerejű tényező eredőjeként fejti ki a növekedésre gyakorolt, összességében kedvező hatását. Részben ez magyarázza azt a – számos ökonometriaival számításokkal igazolt, első látásra talán megdöbbentőnek tűnő – megállapítást, hogy a strukturális tényezők kisebb szerepet játszanak az egyes országok növekedési teljesítményének különbségeiben, mint a teljesítményre ható más tényezők, amelyek a gazdaság teljes keresztmetszetében érvényesülnek. A termelési és kereskedelmi szakosodás eltérései kevésbé felelősek a teljesítmény-különbségekért: az innovációs képesség, a munkaerő átlagos képzettségi szintje, az intézmény- és a szabályozórendszer korszerűsége stb. nagyobb szerepet játszik.

A szerkezeti átalakulás fő mozgatórugóját az irodalom három tényezőre vezeti vissza:

- az egyes iparágak technológiai fejlődésének eltérő sebességére és perspektíváira,
- az egyes iparágak iránti kereslet eltérő rugalmasságára és
- szelekciós mechanizmusokra, amelyeket az egyes iparágak komparatív előnyeinek változása vált ki.

Az internet megjelenése és az információtechnológia (IT) ugrásszerű fejlődése megkönnyítette a tudás kifejezhető (átadható-befogadható) formába öntését. Az átadhatóvá vált tudás ugyanakkor megkönnyítette a munkamegosztást, vagyis a feladatok korábbiaknál nagyobb részének kiszervezését is, hiszen, ha a (rejtett) tudás információvá alakítható, a tudásátadásnak és az átadott tudással végzett tevékenység felügyeletének a költségei csökkennek. Az utóbbi évtizedben tehát a technológia fejlődése mind a fejlett, mind a fejlődő, felzárkózó országokban felgyorsította a feldolgozóipari szerkezet átalakulását a termékciklus-elmélet által leírt módon. A standardizált, kifejezetté, explicitté tett tudásra épülő termelési tevékenység decentralizálódott, a világgazdaság (fél)perifériáján lévő országok a működőtőke-befektetések

¹⁰ a következőkben SZALAVETZ ANDREA: Technológiai fejlődés, szakosodás, komplementaritás, szerkezetátalakulás. Közgazdasági Szemle, LI. évf., 2004. április (362–378. o.) tanulmányát idézem!

révén bekapcsolódhattak a globálisan szervezett termelési folyamatokba, integrálódhattak a globális hálózatokba, így gazdasági tevékenységük intenzitása növekedett.

A technológia elterjedése ma már nem csupán a világgazdaság (fél)perifériáján lévő országok felzárkózása szempontjából lényeges: a tudás gazdaságban a külső tudás feltérképezése és felhasználásának képessége a növekedés és a technológiai fejlődés kulcselemei közé tartozik.

A fejlődő, felzárkózó országok esetében a nemzeti innovációs rendszer vizsgálata és az erre vonatkozó gazdaságpolitikai ajánlások kimunkálása helyett a „nemzeti tanulási rendszer” intézményeinek kialakítására és fejlesztésére lenne szükség, amelyben nem az endogén innovációgenerálás, hanem a külső technológia felszívása értelmében vett innováció a technológia helyi fejlődésének fő mozgatórugója.

A statikus szemléletű kategorizálás nem veszi figyelembe az „alacsony technológiaigényű” csoportba sorolt iparágak tényleges technológia- és tudásigényességében kimutatható óriási különbségeket az egyes országok között. Az exportszerkezet átalakulását pusztán arányszámokkal bemutató idősoros elemzések nem tudják megjeleníteni az iparágon belüli megújulást tükröző, a tőke- és technológiaigényesség növekedésével járó változásokat, így hibás gazdaságpolitikai reakciókra, a modernizáció követelményeinek leegyszerűsített, sematikus értelmezésére adnak alkalmat.

A statisztikai elemzésekből levonható következtetéseket az is torzíthatja, hogy még a legalacsonyabb aggregációs szintű elemzések sem képesek különbséget tenni az azonos szakágazatba tartozó termékek műszaki, technológiai szintje között: nem utalnak arra, hogy milyen technológiával készült az adott termék, mennyire tudásigényes termelési folyamatok eredménye. A pusztán technológiaigényesség szerinti klasszifikációt így ma már egyre inkább a minőségre, technológiaigényességre utaló mutatók elemzésével egészítik ki: például az egységnyi súlyú export átlagárát hasonlítják össze.

A technológiai fejlődés feldolgozóipari szerkezetre gyakorolt hatásának elemzésekor figyelembe kell vennünk az alacsony GDP-ből fakadó torzításokat is. Néhány, működőtőke-befektetéseket fogadó és ennek révén látványos modernizációs eredményeket felmutató, újonnan a globális termelési folyamatokba integrálódott ország esete arra világít rá, hogy akár egyetlen jelentős nemzetközi cég betelepülése és termelésének, exportjának felfutása is erőteljes hatást gyakorol a fogadó ország feldolgozóipari termelési és exportszerkezetére.

Pozitív példaként szolgál néhány délkelet-ázsiai ország (leginkább Tajvan, és Dél-Korea). Ezek, az információtechnológiai hardver gyártására szakosodott országok nem csupán kimagasló növekedést értek el (Wong [2002]), hanem technológiaiképesség-felhalmozásuk is látványos eredményeket mutat: az információtechnológiai szektorban az Egyesült Államokban bejegyzett szabadalmaik száma tekintetében e két ország a kilencvenes évek közepén megelőzte az Egyesült Királyságot és Németországot (Albert és szerzőtársai [1998], Jung-Imm [2002] és Mahmood–Singh [2003]). Hasonlóan pozitív Írország példája, amely az információtechnológiai termékek gyors kibocsátás- és exportnövelésén alapuló kimagasló gazdasági növekedés éveit követően, sikeresen áll át a magasabb helyi hozzáadott értéket termelő informatikai alapú szolgáltatásokra és a technológia- és tudásigényesebb termékek gyártására (Duffy és szerzőtársai).

A gazdasági növekedés egyik fő motorja, hogy néhány újonnan kifejlesztett technológia nagyon sok újabb innovációs lehetőséget teremt. A nagyfokú komplementaritást mutató, általános célú technológiák nem csupán egyetlen konkrét műszaki problémához nyújtanak megoldást, hanem lehetővé teszik, hogy a gazdaság esetenként egymástól távoli ágazatai ugyanezt a technológiát felhasználva, a saját műszaki problémáikra is megoldást találjanak. Az eredeti innováció jelentősége így megsokszorozódik, és miközben a gazdaságban tovaigúszik, az új és új alkalmazásokban maga az eredeti technológia is tovább fejlődik. Megindul egy önmagát erősítő folyamat, ami hosszabb-rövidebb idő alatt a gazdasági növekedést erőteljesen felgyorsítja.

Az új technológia felhasználásából fakadó termelékenységemelkedésre főként az információtechnológia-intenzív szolgáltatások adataiból következtethetünk,

A technológiai komplementaritásra visszavezethető szerkezetátalakulások növekedés ugyanakkor kizárólag azokban az országokban kezdheti fokozatosan felváltani az új iparág megjelenésére és kibocsátásnövekedésére visszavezethető szerkezetátalakulások növekedés időszakát, amelyek innovációs rendszere képes a technológia iparágközi diffúziójának elősegítésére, illetve amelyek gazdasági szereplői képesek beruházni a fejlett technológiát képviselő berendezésekbe és finanszírozni az abszorpcióhoz elengedhetetlen tudásfelhalmozást.

A kimagasló technológiai képességű országok új és új innovációkkal (jelen esetben egyebek mellett a technológiai komplementaritás kihasználásával) „újraképzik” a technológiai szakadékokat. Napjainkban a „jó szakosodás” segítségével felzárkózó országoknak számolniuk kell azzal, hogy az exogén, transzfervezérelt növekedés és technológiai fejlődés modernizációs képessége fokozatosan erodálódik, az „új iparág megjelenésére és kibocsátásnövekedésére visszavezethető szerkezetátalakulások növekedés” időszaka lassanként véget ér. A magas komplementaritást mutató információs technológiák felerősítették a gazdasági ágazatok kölcsönös függőségét.

A fejlett országok gazdaságai többé-kevésbé már a technológiai komplementaritásra visszavezethető szerkezetátalakulások növekedés fázisában tartanak. Ami a centrumon kívüli felzárkózó országokat illeti, felzárkózásuk folytatódásához, eddigi eredményeik fenntartásához elengedhetetlen, hogy innovációs rendszereik a technológia pusztá abszorpcióján túlmenően a technológia ágazatközi áramlására, a technológiai komplementaritás kihasználására koncentráljanak.

III.)

Ma Magyarországon **22-25 ezer közötti informatikus hiányzik a piacról, a kormány még több diplomást szeretne.**¹¹ A kormány számára kiemelten fontos, hogy biztosítsa a jól képzett informatikai szakembereket a magyar munkaerőpiacnak. Középtávon 22 ezer és 25 ezer közötti informatikus hiányzik, a szektor közvetett hatásával legalább 72 ezer munkavállalónak adna munkát. A hiány ledolgozásáért most programot indítanak, melynek célja, hogy az informatikai ágazatban emelkedjen a szakképzett diplomások száma.

A tervek szerint a program miatt növekszik majd a felsőoktatásban az informatikai szakokra jelentkezők és felvettek száma is. Míg 2001 és 2014 között 35 százalékkal csökkent az egyetemi informatikai szakokra jelentkezők száma, addig 2015 és 2019 között a felvett és a jelentkezők száma mintegy 40 százalékot emelkedett. Az egyetemeken általában 30 százalék körüli a lemorzsolódás aránya, ugyanakkor ez a mutató az informatikai szakokon bőven 45 százalék felett van. Ez hosszútávon káros a diplomát nem szerzőknek, mert alacsonyabb értékű munkaköröket töltenek be, nem tudnak magasabb értéket produkálni. A most indult programba minimálisan száz hazai kkv bevonását tervezik, legalább ötszáz aktív, informatikai hallgatói jogviszonnyal rendelkező diákot szeretnének bevonni a programba. A kormány hallgatónként a minimálbér 92,5 százalékát adná támogatásként, a gyakornoki díjról a kkv döntene a piaci szinthez mérten.

IV.)

Az általunk is „áhított” fejlődésnek sok negatív hatása, együtt járója is van, amelyek egyre erőteljesebb kritikaként jelennek meg. Úgy fogalmazódnak meg a problémák, hogy a technológiai vállalatok nem törődnek az innováció káros hatásaival. A munkajog nincs felkészülve az IT-szektor foglalkoztatási formáira. Tudatosan kerülnek meg a jogszabályokat a nagy technológiai vállalatok.¹² A jogszabályok kijátszása iparági sztenderddé vált.

¹¹ Solymár Károly Balázs, az Innovációs és Technológiai Minisztérium helyettes államtitkára, 2020. március. 03.

¹² Tyler Bettilyon, , 2019. január 7

A technológiai nagyvállalatok nemcsak az újszerű termékek és szolgáltatások kifejlesztésében innovatívak, hanem a hagyományos jogszabályi keretek kijátszásában is. Egy, a folyamatokkal kritikus szoftvermérnök szerint a probléma gyökere, hogy a szabályozásért felelős államok nem tudnak lépést tartani az új technológiák okozta kihívásokkal, ezért az IT-cégek könnyen találnak kiskapukat a hatályos szabályozásban.

Tyler Bettilyon szerint a technológiai fejlődés kezdetben megkérdőjelezhetetlenül pozitív folyamat volt: hozzájárult az emberek életminőségének javításához, segítségével forradalmi ötletek és víziók megvalósítása vált lehetségessé, valamint a gazdasági prosperálást garantáló eszközzé is vált. Ugyanakkor a legnagyobb technológiai vállalatok mind az embereknek, mind pedig az egyes államoknak jelentős károkat okoztak – érdemes csak a munkajogi vagy az adóelkerülést érintő kérdésekre gondolni. Hiába vezérelte sok esetben a jó szándék a fejlesztőket, termékeikkel néha nem várt és nem feltétlenül hasznos jelenségeket idéznek elő. Ennek oka, hogy a legtöbb technológiai vállalat a techno-libertáriánus szemléletmódot vallja, mely szerint a fejlődés megállíthatatlan, annak gátat szabni nem szabad és nem is lehet. Bár az idő kerekét valóban nem lehet visszaforgatni, a szerző szerint érdemes még a piacra lépés előtt megvizsgálni egy technológiai fejlesztés társadalmi hatásait annak érdekében, hogy a káros folyamatok hatását minimalizálni lehessen. Az IT-cégek természetesen jellemzően elutasítják ezt a szemléletet.

A technológiai vállalatok azonban nemcsak a fejlődés fentiekben ismertetett felfogásával okoznak kárt, hanem az úgynevezett „gig economy”, azaz „halki gazdaság” fenntartásával is. Az amerikai Munkaügyi Statisztikai Hivatal szerint a gig economyt olyan vállalatok alkotják, amelyek egyszeri feladatokra vagy projektekre szerződtenek a munkavállalókat, illetve digitális piactereken keresztül bérlik fel őket alkalmi munkákra. A foglalkoztatás ilyen körülményei kiszolgáltatottá teszik a munkavállalókat, kiszámíthatatlanabbá teszik azok életét, de adóoptimalizálási célokat is szolgálnak. Így lényegében ez a foglalkoztatási forma csak a vállalatoknak kedvez, a munkavállalókat és az államokat viszont hátrányosan érinti.

A szerző szerint jellemzően olyan vállalatokat sorolnak ide, mint például az Uber vagy az Airbnb. Bettilyon szerint a gig economyval két probléma van. Az egyik, hogy a vállalatok kihasználják, hogy a jogszabályok nem tudják felvenni a versenyt az innovációval. Azzal a szemléletmóddal pedig, miszerint nem szabad gátat szabni a technológiai fejlődésnek, legitimálják is tevékenységüket. Ugyanakkor nem törődnek az általuk nagy újtásként kezelt eszközök és szoftverek társadalmi hatásával, sőt, még a leghasznavehetőbb fejlesztéseket is úgy állítják be, hogy azok csakis a társadalom javát szolgálhatják.

A másik probléma, hogy ezek a vállalatok sok esetben nem törődnek a jogi korlátokkal, tudatosan kerülnek meg jogszabályokat. Erre pedig már külön stratégiával is rendelkeznek: a működésük korai szakaszában feltökésítik magukat, majd olyan joghézagokat használnak ki, amelyekre az adott államnak viszonylag sok időbe telik bármilyen jogi megoldást találni. A szerző szerint így a mindenkori jogalkotók lemaradásban vannak, ha pedig sikerül is jogi korlátokat kialakítaniuk, a hatalmas vagyonnal és befolyással rendelkező vállalatok „too big to fail” szituációra hivatkozva igyekeznek ignorálni minden szabályozási kísérletet. Mondanivalójának alátámasztásaként a szerző az Ubert állítja példaként. A vállalat ugyanis nem elég, hogy egy nagy múltra visszatekintő szolgáltatási formát (a taxizást) helyezett parkolópályára, de a saját munkavállalóinak is létbizonytalanságot okozó munkaszerződést kínál. Az alkalmazottak például nem jogosultak fizetett szabadságra, valamint munka során elszenvedett kár vagy egészségkárosodás kompenzációjára. Mindezek mellett magasabbak adóterheik, ráadásul szakszervezet hiányában egyesülési jogukat sem gyakorolhatják.

V.)

A robotizáció már több évtizede elkezdődött folyamat, az „új ipar4 forradalom” során pedig általánossá válik. Több tízmillió állást visznek a robotok, de hoznak egy

németországi GDP-t. Világszinten nagy GDP-növekedést eredményez majd a robotizáció, de sok feldolgozóipari állás szűnik meg miatta egy tanulmány szerint.¹³

A robottechnológia terjedése a következő évtizedben a német gazdaság teljesítményét meghaladó mértékben növelheti a globális hazai össztermék (GDP) értékét, ám ennek ára várhatóan 20 millió hagyományos feldolgozóipari állás megszűnése lesz. A magas terjedési ütemmel számoló előrejelzési változat - amely a robottechnológiának az alapeseti prognózisnál 30 százalékkal nagyobb terjedési ütemével számol - azt valószínűsíti, hogy a robotok térhódítása a globális gyáripari szektorban 2030-ig 4900 milliárd dollárral emeli a globális GDP-értéket, és a vizsgált időtávlat végére önmagában 5,3 százalékot ad hozzá a világgazdaság bruttó kibocsátásához.

Ez egyenlő lenne azzal, mintha a világgazdaságban megjelenne egy olyan gazdaság, amelynek nagyobb a teljesítménye, mint a német gazdaságé. A z elemzés ugyanakkor megállapítja azt is, hogy minden egyes új ipari robot beállítása a termelésbe átlagosan 1,6 feldolgozóipari alkalmazott munkáját teszi feleslegessé.

Az elemzés szerint 2000 óta máris 1,7 millió gyáripari állás szűnt meg a világgazdaságban a robottechnológia terjedése miatt. Európában 400 ezer, az amerikai gazdaságban 260 ezer, Kínában 550 ezer feldolgozóipari alkalmazott munkáját vették át robotok az elmúlt évtizedben.

Az Oxford Economics számítási módszere alapján azonban a robottechnológia jelenlegi terjedési sebessége azt jelenti, hogy a következő évtizedben már 20 millió gyáripari állás szűnhet meg az ipari termelés robotizálása miatt. Ennek alapján a globális feldolgozóipari munkaerő-állomány 2030-ra várhatóan 8,5 százalékkal csökken. Ráadásul a robotok terjedése nemcsak a feldolgozóiparban, hanem a szolgáltatási szektorban is várhatóan rohamos üteművé válik. Az Oxford Economics adatai szerint az amerikai kiskereskedelmi szektorban jelenleg 16 millióan dolgoznak a robotizálás hatásainak kitett munkakörökben, például pénztárosként, eladóként vagy leltárosként.

A robottechnológia terjedése jelentette növekedési többlet azonban legalább ilyen ütemben teremt állásokat a világgazdaság minden egyéb szektorában. **A számítások szerint a robotállomány 1 százalékos növekedése a termelékenység 0,1 százalékos javulását eredményezi az egy alkalmazottra számított kibocsátási érték alapján mérve.** Ez önmagában érdemi növekedési hajtóerőt jelent, több millió új munkahely létrejöttét valószínűsítve.

VI.)

A magyar munkavállalók nem kevés része olyan területen dolgozik, ahol a feladatok nagy részét gépek is el tudnák végezni.¹⁴

Becslések szerint az automatizáció terjedésének üteme Közép-Kelet-Európában a közeljövőben az európai átlagot meghaladó lesz, így a munkaerőpiaci hatások feltételezhetően régióinkban is jelentkezni fognak. Automatizálható feladatnak tekintették a rutinszerű, egyszerűen leírható, és ebből adódóan leprogramozható feladatokat, illetve azokat, amelyek a technikai fejlődésnek köszönhetően (illetve mai tudásunk szerint) kiválthatóak robotok és számítógépek által. Bizonyos területeken az automatizálás továbbra sem megoldott: az egyes nem rutinszerű, összetett feladatok, valamint az olyan készségek, mint a kézügyesség, a kreatív intelligencia vagy a szociális készségek továbbra sem válthatóak ki robotokkal, ezek esetében a számítógépek maximum kiegészítő szerepet tölthetnek be az ember mellett. A GVI szerint az automatizáció nem mindig jár az érintett szakmák megszűnésével, ugyanis a legtöbb foglalkozás esetében csak a részfeladatok egy része automatizálható. Más feladatokat pedig – jelenlegi tudásunk szerint – nem lehet kiváltani az új technológiákkal. A felsőfokú végzettséget igénylő szakmák általában ilyenek. A felsőfokú képzettség önálló alkalmazását igénylő foglalkozások és az egyéb felsőfokú vagy középfokú képzettséget igénylő foglalkozások

¹³ Az Oxford Economics londoni pénzügyi-gazdasági elemzőház átfogó elemzése

¹⁴ A Magyar Kereskedelmi és Iparkamara Gazdaság- és Vállalkozáskutató Intézetének (GVI) új elemzése szerint

esetében nem találtunk olyan szakmákat, amelyek teljes egészében automatizálhatóak lennének. Utóbbi csoportban a foglalkoztatottak 8%-a (28 ezer fő) ugyanakkor olyan szakmában dolgozik, amely többségében automatizálható részfeladatokat tartalmaz.

A kutatás arra is rávilágított, megyei szinten hol a legmagasabb az automatizálható feladatok aránya. A listát Fejér megye vezeti, a foglalkoztatottak 24 százaléka dolgozott olyan szakmákban, amiket robot is elvégezhetne. Ezt Komárom-Esztergom és Vas megye követi (23-23 százalék). Pest megyében 22%, Bács-Kiskun megyében 21%, Veszprém megyében pedig szintén 21% ez az arány. A leginkább érintett szakmákban foglalkoztatottak aránya Nógrád (16%), Baranya (17%), Tolna (17%) és Heves (17%) megyében a legalacsonyabb, Budapesten pedig 18% az arány. A FEOR nyilvántartásban 122 olyan szakma szerepel, amelynek a részfeladatai nem automatizálhatóak. Ugyanakkor 79 szakma esetében a feladatok egy része már robottal is elvégezhető. 93 foglalkozás részben automatizálható, 90 szakma esetében a részfeladatok többsége automatizálható, 26 szakma esetében pedig a jegyzékben felsorolt részfeladatok közül az összes vagy szinte az összes átengedhető a robotnak.

A NAV 2018-as foglalkoztatottsági adataival összevetve elmondható, hogy 3.743.689 foglalkoztatottból 164.496 fő dolgozik az automatizálható szakmákban (a foglalkoztatottak 4%-a), további 567.313 foglalkoztatott (a foglalkoztatottak kb. 15%-a) pedig olyan szakmában, amelynek a részfeladatai többségében automatizálhatóak. Ez azt jelenti, hogy az összes foglalkoztatottnak körülbelül ötöde dolgozik olyan szakmában, amelyek részfeladatai egészében vagy nagy részében robotra is rábízhatók.

Az automatizálható szakmákban dolgozók aránya a szakképzettséget nem igénylő, egyszerű foglalkozások esetében a legmagasabb. Az érintett 167 ezer főből a legtöbben, 135 ezren „egyszerű szolgáltatási, szállítási és hasonló foglalkozásokban” (ide tartoznak pl. a rakodómunkások, árufeltöltők, kézi csomagolók, kézbesítők, hordárok) dolgoznak. Az átlagnál magasabb az automatizálható szakmákban foglalkoztatottak aránya az ipari és építőipari szakmákban is.

VII.)

A robotoktól rettegünk, miközben a gazdaság már ellenünk dolgozik

Visszatérő rémképe az emberiségnek a mesterséges intelligencia elszabadulása, amely végül a teremtője ellen fordul. Pedig egy fenyegető jövőkép már most bekövetkezett: olyan a pénzügyi piac, hogy a működése távol került mind az emberi irányítástól, mind a fenntarthatóságtól.¹⁵

Sokan félnek attól, hogy a mesterséges intelligencia egyszer csak saját célokat tűz ki magának, le hagyja a gazdáját, és ellene fordul. De itt lebeg felettünk közelebbi rémképként a technológiai eszközök globálisan összekapcsolt hálózata, a dolgok internete is. E rendszer érzékszervei az okostelefonok, a fényképezőgépek, a mikrofonok és a szenzorok, amelyek révén a hálózatot működtető vállalatok kiszolgáltatottjaivá válhatunk.

Van azonban egy másik mechanizmus is, amely kevésbé utópisztikus, mégis hasonlóképpen rátelepszik az emberiség tudatára, mindennapjaira és életvitelére. Ez pedig **az egyre bonyolultabb algoritmusok által irányított piacgazdaság, amely a sikert öncélúan és megdöbbentő rövidlátással méri.**

„Ha kalapács van a fejedben, minden problémát szögnek látsz”. 1981-ben Jack Welch, a világ akkori legnagyobb iparvállalata, a General Electric (GE) ügyvezetője bejelentette, hogy a GE többé nem tolerálja a csekély hasznú vagy lassú növekedésű egységeket. Minden GE-vállalkozást, amely nem növekedett a piac egészénél gyorsabban, beszántottak vagy eladtak. Az, hogy az adott egység munkát teremtett egy közösségnek, vagy hogy hasznos

¹⁵ A technoevangelista Tim O'Reilly, WTF – What's the future című könyve

szolgáltatásokat nyújtott a vásárlóinak, nem volt elegendő az üzletág fenntartásához. Csakis a GE profitjához való hozzájárulás számított és a részvényárfolyam. „Ez volt az emberiség Skynet-mozzanata, a gépezet megkezdte a hatalomátvételt”. Mára a piacot olyan komplex pénzügyi derivatívumok alkotják, amelyeket nincs ember, aki megértene. A dolgok ott mentek félre, amikor a gazdasági tevékenységet végző vállalkozások fő célja a részvényérték maximalizálása lett.

Az emberek és a profit közötti küzdelem jól megragadható a hűtőtechnikával foglalkozó Carrier nagyvállalat indianapolisi gyárának bezárásáról szóló történettel. 1400 munkahelyet vittek át Mexikóba, ahol a munkások nagyjából naponta keresnek annyit, mint az Egyesült Államokban óránként. A Carrier anyavállalata elmagyarázta, hogy „a megszorítások fájdalmasak, de szükségesek a vállalat hosszú távú versenyképességének fenntartásáért és a részvényérték növeléséért”. A Wall Street a cégtől ugyanis a következő két évben részvényenként 17 százalékos jövedelemnövekvényt várt el, habár csak 8 százalékos növekedésre lehetett számítani az értékesítésből.

Az alacsony béreket előszeretettel magyarázzák a versenyképességre törekvés kényszerével, amely adott esetben igaz is. De ha megnézzük a makroadatokat az Egyesült Államok esetében, azt látjuk, hogy a második világháború és 1968 között a minimálbér és a termelékenység kéz a kézben járt, azóta azonban az utóbbi 78 százalékkal nőtt 2014-ig, amíg a minimálbér mindössze 9 százalékkal. Vagyis a növekvő termelékenység által létrehozott érték zöme a részvényesekhez vándorolt.

A probléma ezzel az, hogy a munkások egyben vásárlók is, és ha nem kapnak tisztességes részt a növekményből, egyre kevesebbet tudnak fogyasztani. Az egyenlőtlenség önmagát gerjeszti, ahogy a piac azokra optimalizálódik, akiknek több pénzük van.

A minimálbér felemelése tehát csupán az egyik lehetséges megoldása annak, hogy a gazdaság jelenlegi szabályai ne a tőketulajdonosokat favorizálják. **A vállalatok kaphatnának adókedvezményt a kifizetett bérek után, meg lehetne adóztatni a robotokat, vagy a pénzügyi tranzakciókat a bérek helyett.** De jóval tovább is lehetne menni ezen az úton: meg lehetne adóztatni a pénzügyi spekulációt, míg a termelő befektetést alacsonyabb adókulcsokkal lehetne jutalmazni.

Sokan nem veszik figyelembe, mennyire jelentős a technológiai fejlődésből fakadó termelékenységnövekedés, és hogy ez felhasználható volna alapjövedelem garantálására. „Ha az emberek alkalmazni kezdenek valamilyen technológiát, és többet termelnek kevesebb költséggel, akkor a torta mérete megnő. A kérdés csak az, hogy a többletértéket hogyan osztják el.

VIII.)

Az Ipar 4.0 forradalomnak¹⁶ lesznek nyertesei. Elsősorban a természettudományi, mérnöki, informatikai, adatelemzői tudással rendelkezők. „Az adat az új olaj, de az intelligens adat az új üzemanyag”¹⁷ Még kapósabb szakma lesz az adatbázis-elemző és a big data szakértő.

A lényege, hogy a valódi és a digitális világ összeolvad, és a termelés világszinten nagy hálózatokba szerveződik. A korábbi ipari forradalmak négy szakasza

1. Az első mechanikus szövőszék: 1784. Ezt követték a 18. század végétől a víz- és gőzenergiával működő mechanikus gyártógépek.
2. Az első futószalag: 1870. Ezzel indult be igazán a villamos energiára alapozott tömegtermelés, amely apró munkafolyamatokra tagolta a gyártást, főleg a 20. század elejétől.

¹⁶ A negyedik ipari forradalom fogalmát („Industrie 4.0”) Henning Kagermann, az SAP ipari szoftveróriás elnökségi tagja hozta be a közbeszédbe, még 2011-ben.

¹⁷ Gerd Leonhard jövőkutató

3. Az első előre programozható vezérlés: 1969. Ezzel a termelést tovább tudták automatizálni (az elektronika és az informatika bevonásával), ami 1970-től a század végéig élte virágkorát.

4. Világszinten hálózatokba szerveződik a termelés. Az internet révén egymással kommunikálnak az eszközök, alkatrészek, szenzorok (IoT = internet of things, a dolgok internete).

Kik azok, aki élen járnak és már alkalmazzák a negyedik ipari forradalom „vívmányait.”¹⁸

Mennyire felkészült a helyi ipar az automatizációra, mekkora arányát adja a nemzeti összterméknek a feldolgozóipar? 24 európai országot négy csoportba soroltak, Magyarország a harmadik szintre került.

- Éllovasok: Svájc, Németország, Írország, Svédország, Finnország, Ausztria.
- Már javában készülődnek: Nagy-Britannia, Hollandia, Norvégia, Dánia, Belgium, Franciaország.
- Még a hagyományokra építenek: Csehország, Magyarország, Litvánia, Szlovénia, Szlovákia.
- Tétováznak: Spanyolország, Észtország, Olaszország, Portugália, Lettország, Lengyelország, Horvátország.

X X X

¹⁸ Ezeket a kérdéseket vizsgálta a Roland Berger tanácsadó cég

2. sz. melléklet

A HAZAI VERSENYKÉPESSÉG ALAKULÁSÁHOZ

A hazai versenyképességről számos fontos tudományos igényű kutatást végeztek a szakértők. Az egyik legfontosabb kutatóműhelye a témának az MNB. Elemzéseiben folyamatosan vizsgálja a gazdaságunk versenyképességével összefüggő feladatokat. **A megállapítások, a szükséges teendők hosszú távra érvényesek, ezért fontos időről-időre megismételni azokat, és számba venni, hogy megvalósításuk sikerült-e.**

A versenyképesség mind mikro-, mind makroszinten, azaz a vállalatok, iparágak, régiók és nemzetek feletti régiók szintjén azt jelenti, hogy az áruk, szolgáltatások értékesítésével, adásvételével tartósan olyan jövedelem és nyereség realizálható, amellyel a gazdasági jólét gyarapszik és nő a foglalkoztatottság.¹⁹

Egy nemzetgazdaság versenyképességének alapvető mutatói:

- a piaci részarány nagysága és időbeni változása,
- a cserearány alakulás,
- az egy főre jutó GDP,
- az ár- és bérszínvonal, annak időbeni változása, a változás üteme.

Ezek nemzetközi összehasonlítása jelzi az adott gazdaságnak a nemzetek versenyképességi rangsorában elfoglalt helyét, időbeni változása pedig a versenyképességi pozíció javulását vagy rosszabbodását. A GDP-termelőképességében meglévő különbség 90%-a a foglalkoztatottak eltérő jövedelemtermelő (bér, profit) képességéből adódik, csupán 10%-a az ágazati szerkezet eltéréséből.

Az elmúlt években sikerült a gazdaság finanszírozási helyzetét stabilizálni és megfelelő gazdasági növekedést elérni, de annak érdekében, hogy a növekedés hosszú távon is biztosítsa a sikeres felzárkózást, további tartalékok mozgósítása is szükséges. Újra kell gondolni, hogy Magyarország miként lehet képes a tartós növekedést és a gazdasági felzárkózást elérni.

Célszerű hogy feltárni a sikeres gazdasági felzárkózást mutató ország gazdaságpolitikájának néhány kulcselemét, elemezni a jelenlegi magyar gazdasági helyzetet a hosszú távú gazdasági növekedési potenciál szempontjából, és ajánlásokat megfogalmazni, hogy e növekedési képesség miként javítható. Az MNB javaslatai érintik a versenyképesség szempontjából fontos területeket úgy, mint

- a munkaerőpiacot,
- az adórendszert,
- az állam működését,
- a humán tőkét, a
- z innovációs kapacitásokat,
- a bankrendszert és
- az EU-támogatások felhasználását is.

Mindezeknek a legtöbb esetben költségvetési vonzatuk is van, ezért gyakorlati végrehajtásuk során a költségvetési egyensúlyra is mindenkor figyelemmel kell lenni.²⁰ Magyarország a rendszerváltás idején, abban a reményben kezdte meg teljes gazdasági és társadalmi átalakulását, hogy reális lehetősége és képessége van rá, hogy felzárkózzon a nyugat-európai életszínvonalhoz. 25 év távlatából már jól látszik, hogy ezek a törekvések nem voltak elegendőek ahhoz, hogy utolérjük a fejlett gazdaságokat, a fenntartható felzárkózási pályát

¹⁹ Palotai Dániel – Virág Barnabás: Hogyan érhető el a sikeres gazdasági felzárkózás - Néhány szó az MNB Versenyképesség és növekedés című könyvről, Origo.hu oldalon 2016. július 19.

²⁰ MKT Versenyképességi szakosztálya – 2016. június 24-én tartotta első Versenyképességi és Növekedési Fórumát

pedig csak nagyon rövid ideig sikerült elérnie az országnak. Az európai uniós csatlakozás egyedülálló lehetőségét nem sikerült kihasználni, fejlettségi szintünk továbbra is a közepesen fejlett országokénak felel meg. A közepesen fejlett gazdaságokat oly gyakran csapdaként foglyul ejtő fejlődési tartományt még nem sikerült magunk mögött hagyni. A gazdasági válságot követően Magyarország növekedési szerkezetének újragondolására kényszerül, mind a strukturális tényezők, mind a finanszírozási oldalt illetően.

A gazdasági növekedés és a versenyképesség a közgazdaságtan egyik legtöbbet elemzett területei, amelyek alakulása közvetlenül befolyásolja az egyének és a társadalom egészének jólétét. Egy ország tartós növekedése és felzárkózása biztosíthatja az oktatás, az egészségügy, az infrastruktúra fejlesztéséhez szükséges forrásokat, csökkentheti a szegénységet, és emelheti általánosan a társadalmi jólétet, míg ezek hiánya jelentős instabilitással járhat.

Az elhúzódó globális válságot követően számos országban még nem látszik, hogy hogyan lehetséges a gazdaságokat újból egy dinamikusabb hosszú távú növekedési pályára állítani. A legtöbb országban több mint hét évvel a gazdasági válság kirobbanása után még mindig egyértelműen rosszabbak a növekedési kilátások, mint azt megelőzően voltak. Sőt számos nemzetgazdaság kibocsátási szintje még jelenleg sem éri el a közel egy évtizeddel ezelőtti szintet. A fejlett országok, különösen Európa lassú gazdasági kilábalása magas, gyakran kétszámjegyű munkanélküliséget okozott, ami az alacsony infláció és lassú növekedési adatok tükrében, egy hosszan elhúzódó stagnálás képét vetíti előre.

Magyarországon további aktualitást ad a vizsgált kérdésnek, hogy az elmúlt években sikerült kialakítani a gazdasági növekedésnek és a pénzügyi egyensúlynak egy olyan kombinációját, ami korábban nem jellemezte a gazdaságunkat.

2010-et követően a költségvetési hiány csökkentését megcélzó intézkedések és a Széll Kálmán Tervnek köszönhetően a gazdaság finanszírozási helyzete stabilizálódott, jelentősen csökkentve az ország sérülékenységét.

2013 óta az egyensúlyi mutatókon túl a reálgazdasági mutatókban is érdemi javulás érzékelhető. Ahhoz azonban, hogy a növekedés hosszú távon sikeres felzárkózást biztosítson, újabb reformlépésekre és a növekedési tartalékok mozgósítására van szükség. A legutóbbi globális válság fontos tanulsága, hogy egy sikeres növekedésélénkítő programnak közel azonos hangsúlyokkal kell fókuszálni az aggregált kereslet rövid távú stabilizálására, illetve a gazdaság kínálati kapacitásait javító strukturális reformok végrehajtására.

Az összehasonlító elemzések egyik legfontosabb következtetése, hogy nincsen a tartós növekedésnek és gazdasági felzárkózásnak általános receptje. A sikeresen felzárkózó országok között jelentős különbségek vannak. Eltérő természeti adottságokkal, intézményrendszerrel és politikai berendezkedéssel rendelkeznek. Egyetlen ország sem spórolhatja meg, hogy kidolgozza saját, adottságainak leginkább megfelelő felzárkózási stratégiáját.

A különbségek ellenére is vannak olyan közös vonások, amelyekben a sikeres felzárkózás néhány kulcseleme azonosítható.

1) A gazdaságpolitika (költségvetési, monetáris politikai és felügyeleti oldalról egyaránt) egyik legalapvetőbb hozzájárulása a versenyképességhez a hosszú távú stabilitás biztosítása lehet. Egyrészt a gazdaság ciklikus ingadozásának simítása révén, másrészt azáltal, hogy önmaga ne legyen ezen ciklusok vagy válságok forrása. Empirikus eredmények szerint a kibocsátás volatilitása erőteljesen függ a pénzügyi rendszer és a finanszírozási modell stabilitásától. A stabilitás egyrészt feltétele, másrészt középtávon forrása a fenntartható növekedésnek.

2) A gazdasági versenyképesség kulctényezője a humán tőkeállomány minősége és mennyisége. Korunkban a sikeres gazdasági felzárkózás a gazdaságok értékteremtő-képességének a függvénye. Jelenleg a hazai vállalkozások, különösen a KKV-k, az értékelési láncok alacsonyabb hozzáadott-értékkel jellemezhető szintjein vannak jelen. Ahhoz, hogy a vállalkozások egyre nagyobb arányban az innovatívabb, nagyobb hozzáadott értékkel jellemezhető szegmensbe is el tudjanak mozdulni jól képzett és kreatív munkaerőre van szükség. A humán tőke minőségi jellemzői az oktatási rendszer és az egészségügyi

ellátórendszer teljesítményének átfogó növelésével javíthatóak. A felzárkózó országok jellemzően jelentős összeget fordítottak az oktatás színvonalának emelésére. A munkaerő hatékonyságát a képzettség mellett alapvetően befolyásolja a munkaerő általános egészségügyi állapota. Jóllehet egy magas színvonalú és hatékony egészségügyi rendszer kiépítése még a fejlett országok esetében is komoly kihívást jelent.

3) A sikeres felzárkózáshoz elengedhetetlen a kellően magas tőkefelhalmozás és különösen annak megfelelő szerkezeti összetétele. Ebben egyes területeken az állam közvetlenül is jelentős szerepet vállalhat. A produktív magánberuházások minőségét azonban elsősorban a vállalati döntések határozzák meg. Az állami szabályozás és ösztönzők ez esetben is elősegíthetik, hogy célzottan olyan beruházások valósuljanak meg, amelyek hosszabb távon is emelik a gazdaság kibocsátását.

4) A finanszírozást illetően kedvezőbb, ha a beruházások nagyobb arányban belső forrásokból kerülnek megvalósításra, nem pedig a külső adósság növekedése révén. Amint azt a legutóbbi világgazdasági válság is bizonyította, a külső – különösen adósság típusú – finanszírozásra való túlzott ráutaltság sebezhetővé teszi a gazdaságot, hosszú távon megkérdőjelezve a felzárkózás fenntarthatóságát. A felzárkózás során szükséges finanszírozási igény biztosításában, illetve az elérhető források megfelelő allokációjában meghatározó szerepe van a hatékonyan működő pénzügyi szektornak.

5) Az elmúlt évtizedekben az egyre szélesedő piacokon a verseny is éleződött, ahol csak a folyamatosan fejlődő, rugalmasan alkalmazkodó vállalatok képesek életben maradni. A globalizáció, a világgazdaság nyitottá válása sok új lehetőség mellett új kihívások elé is állította a felzárkózó országokat. A szabad tőkeáramlásnak és az emberek munkaerő-piaci mobilitásának köszönhetően az új technológiák egyre gyorsabban terjednek, míg az országok egyre specializáltabb termelési tevékenységet mutatnak. A gazdaságok erős innovációs és technológia-adaptációs képessége fontos elem a globális versenyben való sikeres részvételhez.

A hazai helyzetkép

A gazdasági válságot követően számos változás következett be a hazánk által követett növekedési modellben. A makrogazdasági egyensúly megteremtésével, valamint egy új, fenntartható növekedési modell kialakításával új időszak kezdődött Magyarország számára. A folyó fizetési mérleg nemzetközi szinten is kiemelkedően javult, ami elősegítette a (nettó) külső adósság csökkenését. A fiskális politika tartósan fegyelmeztette vált, miközben az adórendszerben a jövedelmeket terhelő adók irányából a fogyasztási típusú adózás irányába tett hangsúlyos elmozdulásban figyelhető meg.

Magyarország potenciális növekedési üteme 2010 óta élénkül, azonban némileg még jelenleg is elmarad a visegrádi országok átlagától. A munka- és a tőketényezőből adódó lemaradásunkat az elmúlt években érdemben sikerült csökkenteni, azonban a termelékenység terén változatlanul lemaradás mutatkozik. Alapvetően az egy főre jutó termelékenység növekedésének útjában álló akadályok feloldását, a versenyképesség javítását célozzák a könyv második részében megfogalmazott javaslatok. Az elmúlt években megfigyelt dinamikusabb növekedés hosszabb távú fennmaradása érdekében a gazdaságpolitikának számos további kihívással kell szembenéznie és ezekre reagálnia.

1) Évtizedeken belül nagy kihívást jelenthet a demográfiai folyamatok alakulása. Az elmúlt években meghozott munkaerő-piaci intézkedések következtében számottevően emelkedett az aktivitási ráta, nemzetközi összehasonlításban azonban továbbra is alacsonynak tekinthető, így a munkakínálat fókuszált bővítését továbbra is prioritásként kell kezelni.

2) A munkaerőpiacon illeszkedési problémák is megjelentek. A technológia fejlődésével a munkaerőpiac keresleti oldala is a magasabb képzettséget igénylő munkahelyek irányába mozdulhat el. A munkaerőpiacon aktívan megjelenők képzettségének javításában az oktatási és képzési rendszer fejlesztésének van kiemelkedő szerepe, amely során az alapképességektől a szakképzésen át a felsőfokú oktatást átfogóan érdemes kezelni. Emellett a munkaerőpiac rugalmasságának növelése és a mobilitás erősítése is élénkítheti a foglalkoztatást.

3) Gazdaságunkat erős dualitás jellemzi. A kis - és középvállalkozások egy főre jutó termelékenysége messze elmarad a nagy vállalatokétól. A beszállítói hálózatok és az exportképesség erősödésében is korlátot jelent a hazai kis- és középvállalkozások alacsony átlagos mérete és tőke-ellátottsága, alacsony innovációs kapacitása és a modern menedzsment ismeretek hiánya.

Javaslatok versenyképességi reformokra

- A versenyképesség javítására olyan reform kellenek, amelyek segíthetnek felszabadítani a meglévő erőforrásokat és részét képezhetik egy új, a versenyképességre fókuszáló strukturális reformprogramnak. A javaslatok érintik a munkaerőpiacot, az adórendszert, az állam működését, a humán tőkét, az innovációs kapacitást, a bankrendszert és az EU-támogatások felhasználását.
- A foglalkoztatás bővítéséhez hozzájárulhat, ha a költségvetési mozgástér függvényében a munkát terhelő adókat tovább csökkentik.
- Célzottan javítható lenne az alacsony foglalkoztatású csoportok helyzete a Munkahelyvédelmi Akció kedvezményének kibővítésével a munkavállalói járulékra. Ezáltal ugyanakkora bruttó jövedelem magasabb nettó bért jelentene, ami növelné a munkakínálatot az alacsony foglalkoztatású csoportok esetén. Míg a jelenlegi szabály a munkáltató oldalán nyújt ösztönzést, az új javaslat a munkavállalókat ösztönözné nagyobb mértékben.
- Emellett érdemes lehet erősíteni a jelenlegi szabályok hatásosságát is, például az igénybe vehető célzott munkáltatói járulékkedvezmények felső korlátjának emelésével, legalább a minimálbér összegéig.
- A közmunkából a nyílt munkaerőpiacra való átlépést segítené egyrészt a képzések erősítése, másrészt a magánszektorbeli foglalkoztatás anyagi támogatása. Ennek egyik eszköze lehet, hogy ha egy munkáltató közfoglalkoztatottat alkalmaz, akkor az állam meghatározott időre (például egy évre) tovább fizeti az eredeti bérét, amelyet a munkáltató egészít ki a minimálbérig.
- Magyarországnak továbbá nagy a lemaradása az EU-hoz képest az atipikus foglalkoztatási formák (pl. részmunkaidő) alkalmazásában. Az e területen való felzárkózás szintén segíthet egyes – munkaerő-piaci szempontból – inaktív személyek vagy csoportok foglalkoztatottá válásában.
- A rejtett gazdaság visszaszorítása a költségvetési bevételek növelésén túl a versenytorzító hatások csökkentéséhez is hozzájárulhat. Ennek érdekében javasolható a jövedelemnyereség-minimum emelése a társasági adón belül. Ennek lényege, hogy amennyiben a társaság adóalapja nem ér el egy minimum szintet, akkor választhat, hogy megfizeti a társasági adót a jövedelemnyereség-minimum után, vagy alaposabb adóhatósági vizsgálatot vállal.
- Célszerű továbbá az elektronikus fizetési módok ösztönzése (amint az a 2017. évi költségvetési törvényben célként meg is jelenik).
- Az ingatlan bérbeadásra jelenleg rakódó adóterhek racionalizálása is hozzájárulhat az adóelkerülés csökkentéséhez. A jelenlegi szabályozás szerint évi 1 millió forint jövedelemig 16 százalékos személyi jövedelemadó terheli ezt a tevékenységet, míg afelett 14 százalékos egészségügyi hozzájárulás is hozzáadódik a teljes összeghez. Ennek következménye az az ellentmondásos helyzet, hogy az 1 millió forint esetén realizált nettó jövedelem (840 ezer forint) 1,2 millió forintnál érhető el újra.
- Van még tér az állami működés versenyképességének fejlesztésében, a hatékonyabb szabályozói környezet kialakításában. A vállalatok adminisztrációs terhet csökkentené (és a költségvetés évközi tervezhetőségét javítaná) az adóelőlegkiegészítés eltörlése. Ez esetben a vállalatoknak nem lenne szükséges december 20-ig megbecsülni és befizetni az adóévi várható fizetendő adót, hanem az adófizetésre csak a végleges beszámolót követően, a következő év májusában kerülne sor.
- A társasági adót illetően nagyobb fokú reformot jelentene a „pénzforgalmi” adózás bevezetése, ami azáltal ösztönözné a beruházásokat, hogy azok már a kiadás évében csökkentenék az adóalapot. A jelenlegi szabályozás szerint a beruházás nem, hanem csak az amortizáció elszámolása csökkenti az adóalapot, a tényleges beruházáshoz képest évekkel később.

- Az adórendszer mellett az állami szolgáltatások hatékonysága és minősége is fejlesztendő. A nemzetközi statisztikák szerint a magyar állam többet költ saját magára, és több embert foglalkoztat a közigazgatásban, mint az uniós államok többsége. Fontos továbbá a bérezés hatékonyabbá tételét, az e-governance kiterjesztését, valamint a teljesítmény és elégedettség megfelelő mérését.
- Részben szabályozói eszközökkel, részben közvetlen állami kiadásokkal növelni kellene a K+F kiadások mértékét, amelyek a GDP 1,5 százalékát sem érik el Magyarországon (az EU-átlag 2 százalék). Ennek egy eszköze lehet a kutatók és fejlesztők szociális hozzájárulási adóban elérhető kedvezményének kiterjesztése a vállalati szektorban kutatóhelyeken alkalmazott egyetemi végzettségű kutatókra is.
- Nemzetközi tapasztalatok alapján a hosszú távú felzárkózás egyik kulcseleme a humán tőke fejlesztése. E területen kimagasló az állam szerepe, különösen az oktatás és egészségügy tekintetében. Az egészségügyben szükséges az ellátórendszer rendelkezésére álló források bővülése, amelynek elsődleges módja lehet a magánforrások aktívabb bevonása. Az oktatási rendszert illetően a lehetséges változtatások kiterjedhetnek a források bővítésére, a nyelvtudás előtérbe helyezésére, a felsőfokú oktatásban a műszaki és természettudományos végzettségű hallgatók arányának növelésére.
- A nemzetgazdaság számára elérhető források hozzáférhetőségét, összegét és hatékonyságát az uniós támogatásokkal kapcsolatban a bankrendszer egészében javítani szükséges. Az Európai Unió által nyújtott támogatásokkal kapcsolatban fontosnak látjuk, hogy a támogatások korábbi, 16 százalék körüli hányadánál számottevően nagyobb részt, a támogatások legalább felét gazdaságfejlesztésre fordítsa Magyarország.
- A gazdaság versenyképességének javulásához és a felzárkózáshoz elengedhetetlen a jól működő pénzügyi közvetítő rendszer. Ebből adódóan fontos, hogy a bankrendszer is versenyképes legyen, hiszen a bankok látják el a gazdaságot a beruházásokhoz és a működéshez szükséges hitelekkel. A bankrendszer biztosítsa a növekedést támogató vállalati hitelállományt, és ezen belül a KKV-hitelállomány bővülésének 5-10 százalékos szintjét. További kihívást jelent a bankrendszer jövedelmezőségének helyzete, ahol a javulás szintén a középtávú fenntartható növekedés alapfeltétele.

A Magyar Nemzeti Bank 2013 óta a törvényi felhatalmazásával összhangban, a korábbinál szélesebb látókörrrel végzi a munkáját, beemelve a **versenyképesség alakulását is elemzési keretrendszerébe.**²¹ Számos tanulmánnyal segíti ezt a jelentős feladatot.

Az MNB versenyképességi visszamérő rendszere két, évente megjelenő kiadvánnyal értékeli a versenyképességi fordulat előrehaladását. A ***Versenyképességi tükrő*** azt követi nyomon, hogy az MNB által megfogalmazott, versenyképesség javítását célzó javaslatok milyen mértékben és ütemben valósulnak meg. A ***Versenyképességi jelentés*** célja pedig annak mérése, hogy a javaslatok megvalósulása milyen hatással van Magyarország versenyképességi helyzetére. Mindkét kiadvány évente egyszer fog megjelenni.

X X X

²¹ Lásd: A VERSENYKEPESSEG MERESENEK MODSZERTANA, MNB, Budapest, 2019. június 25

3. sz. melléklet

A MAGYAR CSALÁDTÁMOGATÁSRÓL

A családtámogatás 2019-től jelentős további segítséget nyújt a gyermeket nevelőknek. A **családvédelmi akcióterv egyes pontjai²² szélesítik a kedvezmények körét.**

A februárban bejelentett akcióterv az alábbi területeken a korábbinál szélesebb körben nyújt támogatást:

- **a fiatal házások babaváró támogatása**
- **a CSOK igénybe vételének lehetőségeinek bővítések**
- **a nagycsaládosok jelzáloghiteleinek csökkentése**
- **a négy vagy többgyermekes anyák mentesítése a személyi jövedelemadó fizetés alól**
- **a nagyszülői gyet bevezetése**
- **a bölcsődei ellátás bővítése**
- **autóvásárlási támogatás bevezetése a nagycsaládosok számára.**

Fiatal házások babaváró támogatása

A fiatal házások gyermekvállalási támogatás - babaváró támogatás - kamatmentes kölcsönt nyújt. 18 és 40 év közöttiek nők kérelmezhetik, akik első házasságukban élnek vagy már voltak ugyan házások, de a korábbi házasságukban nem született gyermekük. A kölcsönt – csakúgy, mint a CSOK esetében – a bankfiókokban kell igényelni. További feltétel, hogy a házaspárok közül egyiküknek legalább 3 éves társadalombiztosítási jogviszonnyal (amely lehet akár hallgatói jogviszony is) kell rendelkezniük.

A hitel kamatmentes, ezért nem lesz akadály az alacsonyabb jövedelem, a törlesztőrészlet minden hónapban 50 ezer Ft, a hitelt pedig 20 évre adják. Olyan személy is igényelheti a támogatást (amennyiben a többi feltételnek megfelel), akinek már van gyermeke, de a kedvező törlesztési feltételek csak a jövőben születendő gyermekekre vehetők igénybe. Ez egy szabad felhasználású kölcsön lesz, nem csak ingatlanvásárlásra lehet fordítani, mint a CSOK-ot.

Nem kell elkezdeniük a babaváró támogatás hitelének törlesztését azoknak a házaspároknak, amelyek július 1-jét követően, a terhesség tizenkettedik hete után igénylik a hitelt. Ebben az esetben három évre felfüggesztik a visszafizetést, ha pedig ez idő alatt megszületik a második gyerek, akkor további három évig nem kell törleszteni, ráadásul a tőketartozás harminc százalékát el is engedik. Ha pedig a következő hároméves időszakban a házaspár harmadik gyermeke is megszületik, akkor a teljes tartozást elengedik.

A visszaélések megakadályozása érdekében utólagosan is kamatot kell fizetniük a házaspároknak, ha önhibájukból nem teljesítik a feltételeket, vagyis öt éven belül nem születik gyermekük. A babaváró támogatás egyébként már az első gyermek születése után kamatmentessé válik. A támogatás elbírálásakor a 2019. július 1. után született vagy még úton lévő vér szerinti és örökbefogadott gyermekeket lehet figyelembe venni, a kedvezmények pedig a magzat 12 hetes kora után igényelhetők. Ha nem születik gyermek, 5 év után a hitel piaci kamatozásúvá válik, évi 8%-os kamattal.

A CSOK bővítése

A vissza nem térítendő CSOK mellé járó kamat-támogatásos kölcsönt használt lakások megvásárlásához is fel lehet venni. A CSOK mellé a kétgyermekes családok 10, a három és több gyermeket családok 15 millió forint kamattámogatott kölcsönt vehetnek igénybe új lakás vásárlására. A hiteleket 25 éves futamidővel, garántáltan 3% alatti kamattal lehet felvenni. A használt lakások megvásárlásához ugyanebben az összegben, ugyanilyen feltételekkel lehet

²² Kormány hivatalos honlapja (www.kormany.hu) és az országgyűléshez benyújtott törvényjavaslatok

felvenni a kamattámogatott kölcsönt. Ezzel párhuzamosan eltörlik használt ingatlanok vásárlásánál a 35 millió forintos értékhatárt is, amely korábban a CSOK felvételének feltétele volt.

Jelzáloghitelek csökkentése

A nagycsaládosok, tehát a három vagy annál több gyermeket nevelők vehetik igénybe ezt a támogatási formát, melynek lényege, hogy a harmadik gyermek megszületésekor egymillió forintot vállal át az állam a szülők jelzáloghiteléből, és minden további gyermek esetén szintén ismét 1 millió forint átvállalása történik meg. Minden további gyerek születésekor újabb egymillió forintot vállalnak át. Az intézkedés a CSOK mellé felvett jelzáloghitelekre is érvényes.

Autóvásárlási támogatás

Legfeljebb 2,5 millió forintos támogatást kaphatnak a legalább három gyermeket nevelő családok új, legalább hétszemélyes személyautó vásárlásához. A 2022. december 31-ig igényelhető támogatás összege az autó bruttó vételárának legfeljebb a felét teheti ki. Egy- és kétszülős családok is igényelhetik a családi pótlékra jogosító gyerekek után, harmadik gyerek esetén a várandósság betöltött 12. hete már jogosultságnak számít, a tartósan beteg vagy fogyatékossgal élő gyerekek pedig életkortól függetlenül számítanak. A támogatást csak egyszer lehet igénybe venni, amelyet az állam a Magyar Államkincstáron keresztül utal majd a kereskedőnek (nem kell a pénzt a családnak megelőlegezni). Az autót nemcsak klasszikus adásvételi szerződéssel, hanem zárt végű lízingszerződéssel is meg lehet vásárolni, és az igénylőnek – vagy házastársának, illetve élettársának – B típusú vezetői engedéllyel kell rendelkeznie. A támogatást kizárólag személyautóra lehet igényelni, lakóautóra nem. Az autó árának nincs felső határa, és három évre elidegenítési tilalmat jegyeznek be a járműre.

A támogatást késedelmi kamattal együtt vissza kell fizetni, ha olyan körülménnyel tett nyilatkozatot az igénylő, amely nem felelt meg a valóságnak, ha az igénylő nem jegyezteti be az elidegenítési tilalmat, vagy ha három éven belül a házastársi vagy élettársi kapcsolat megszűnik, és a gyerekek elhelyezése után már nem számít nagycsaládosnak a korábbi igénylő. Továbbá akkor is vissza kell fizetni a támogatást, ha azt örökbefogadott gyerek után állapították meg, de a támogatás igénylésétől számított két éven belül felbontják az örökbefogadást.

Három gyermek után járó támogatások keretében igénybe vehető

- a babaváró támogatás teljes 10 millió forintos kölcsönösszege, amelyet a harmadik gyermek megszületésével már nem kell visszafizetni.
- továbbá a 10 millió forintos CSOK támogatás, illetve
- a 15 millió forintos CSOK hitel, amelyből az állam a második gyermek megszületésekor 1 millió forintot, a harmadik gyermek megszületésekor pedig 4 millió forintot (azaz összesen 5 millió forintot) vállal át.

Tehát a háromgyermekes családok összesen 35 millió forinthez juthatnak, amelyből ideális esetben csak 10 millió forint legfeljebb 3%-os kamatozású CSOK hitelt kell majd visszafizetni. Emellett nagycsaládosként a háromgyermekesek

- a 2,5 millió forintos autóvásárlási kedvezményt is igénybe vehetik.

2020-ban Magyarországon a családtámogatás lesz a legfontosabb és az újabb gazdaságvédelmi akcióterv keretében további, vállalkozásokat terhelő adók csökkentek:

- a kisvállalati adó (kiva) mérséklése, valamint azt, hogy
- az érintett cégek mentesülnek minden további adó, vagyis a társasági adó, a szociális hozzájárulási adó és a szakképzési hozzájárulás bevallása és fizetése alól.

Tovább bővülnek a gyermekes családokat segítő támogatások is. Már **több mint százezen vették igénybe a családvédelmi akcióterv valamely formáját.**

Folytatódnak a bölcsődefejlesztések, jelentős segítséget kapnak az 1-es típusú diabétesszel élő gyermekek családjai, és a meddőséggel küzdő párok is.

Továbbra is rendelkezésre áll

- **a babaváró támogatás, amelyet már több mint 60 ezer házaspár vett igénybe,**
- **a családok otthonteremtési kedvezménye, ezzel már több mint 120 ezer család élt,**
- **a családi adókedvezmény, amely egy kétgyermekes családnál jövőre is csaknem félmillió forintot hagy.**

A munkát terhelő adók csökkentésével a versenyszférában is tovább emelkedhetnek a bérek, de a közsférában is várhatók emelések, a fegyveres testületek hivatásos állományának tagjai pedig félmillió forintos egyszeri juttatásban részesülnek.

14 százalékkal nőtt az egészségügyi szakdolgozók bére, 2020 novemberétől pedig további 20 százalékkal.

Folytatódik a bírók és ügyészek béremelése: január 1-jén átlagosan 37 százalékos bírói béremelés valósult meg, ezt követően újabb 12 és 13 százalékos emelések várhatók. A szakképzésben dolgozó pedagógusok bére is átlagosan 30 százalékkal nő a nyártól.

Álláskereső vállalkozóvá válásának támogatása

Fiatalok vállalkozóvá válásának támogatása

A kiadott közlemény tájékoztatást nyújt a támogatást igénylő vállalkozások részére a GINOP 5.1.10-18 Álláskereső vállalkozóvá válásának támogatása és a GINOP 5.2.7-18 Fiatalok vállalkozóvá válásának támogatása című (a továbbiakban együtt: GINOP konstrukciók) továbbadott támogatási konstrukciók keretében nyújtandó vissza nem térítendő támogatás feltételeiről, a lebonyolítás módjáról és speciális követelményeiről.

A vállalkozóvá válás támogatására vonatkozó GINOP konstrukciókfeltételrendszere azonos, kivéve a támogatott vállalkozás alapítójának életkorára vonatkozó kritériumot, amely szerint:

- a GINOP 5.1.10-18 konstrukció a 30 év feletti,
- míg a GINOP 5-2.7-18 konstrukció a 18 és 30 év közötti személyek vállalkozóvá válását támogatja.
- A vállalkozás alapítójának életkorára vonatkozó kritérium meghatározásának tekintetében a vállalkozás alapítójának a GINOP-5.1.9-17 Álláskereső és fiatalok vállalkozóvá válásának ösztönzése – képzés és mentorálás (a továbbiakban: GINOP-5.1.9-17 felhívás) elnevezésű projektbe való bevonás időpontja szerinti életkora az irányadó, és e szerint kerül a személy a megfelelő konstrukcióba besorolásra.²³

A támogatott vállalkozás által igényelhető támogatás maximum összege 4 573 800 Ft lehet a Magyar Államkincstár által nyújtott továbbadott támogatás formájában.

Kisgyermeket nevelők munkaerőpiaci visszatérésének támogatása

A Magyar Államkincstár vissza nem térítendő támogatást nyújt a kisgyermeket nevelő szülők munkaerőpiaci visszatérésének támogatása céljából. A támogatás folyósítása az ország egész területén biztosított, a kevésbé fejlett régiókban uniós társfinanszírozás, a Közép-magyarországi Régióban pedig hazai költségvetési forrás révén.

A támogatás keretében a Kincstár maximum havi 40 ezer forint összeghatárig támogatást nyújt a munkahelyi, illetve családi bölcsődékben elhelyezett kisgyermek személyi térítési díjára vonatkozóan. Amennyiben a gyermek elhelyezéséért fizetett díj kevesebb, mint 40 ezer forint, akkor a támogatás összege a bölcsődei havidíj összegével megegyező lesz, amennyiben pedig meghaladja a 40 ezer forintot, akkor a különbözetet a szülőknek szükséges fedezniük.

²³ A képzéssel kapcsolatos tájékoztatás: www.ginop519.hu

A veszélyhelyzet megszűnéséig meghosszabbodik a gyermek gondozására, nevelésére nyújtott – kormányrendeletben meghatározott – egészségbiztosítási és családtámogatási ellátásokra való jogosultság.

Megszűnhet a nagyszülői gyedre jogosultság, ha a gyermek szülei visszavonják erről szóló nyilatkozatukat, valamint a gyesre jogosultság, ha a szülők írásos nyilatkozatban lemondanak róla. A nagyszülői gyed esetében a veszélyhelyzet alatt nem kell vizsgálni, hogy a nagyszülő a gyermeket a saját háztartásában neveli, gondozza-e.

Jelentős átmeneti intézkedések is segítik a családokat, így **a végrehajtások és kilakoltatások felfüggesztése.**

X X X

MEGJEGYZÉSEK

A kutatáshoz a következő források adatbázisait használtam:

KSH, MNB, NGM, BM, NFSZ, ÁKK, MÁK, Eurostat, IMF, OECD.

Megjegyzés:

A 2019 évi gazdasági helyzet tényszerű áttekintéséhez több adat esetében csak a tanulmányelkészítése utáni időpontban lesz elérhető adat.

Egyes területek adatai előzetesen érhetők el. Ezeket a kutatás második részében rissíteni fogom.

A statisztikai adtagyűjtési rendszerekben az évközi adatok kisebb része a - így a fogyasztói ár, az államháztartási adatok – a tárgyhót követő hónapban nyilvánosságra kerül. További részük, az információk többsége a tárgyidőszakot követő második hónapban ismerhetők meg - így a bruttó hazai termék, a beruházások. A folyó fizetési mérleg adatai pedig csak egy negyedév elteltével lesznek nyilvánosak.

X X X